

2012 YILI AĞRI İL ÇEVRE DURUM RAPORU

AĞRI ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ

AĞRI-2013

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

A. Hava

A.1. Hava Kalitesi	11
A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar	10
A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar	14
A.4. Ölçüm İstasyonları	15
A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü	16
A.6. Gürültü	17
A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar	17
A.8. Sonuç ve Değerlendirme	17
Kaynaklar	17

B. Su ve Su Kaynakları

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli	18
B.1.1. Yüzeysel Sular	18
B.1.1.1. Akarsular	18
B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar	19
B.1.2. Yeraltı Suları	19
B.1.2.1. Ağrı-Eleşkirt Ovasındaki Yer Altı Suları	19
B.1.2.2. Ovadaki Akiferler	19
B.1.2.3. Ovanın Beslenimi ve Boşalımı	20
B.1.2.4. Yeraltı Su Seviyeleri	20
B.1.3. Denizler	20
B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi	20
B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu	20
B.3.1. Noktasal kaynaklar	20
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar	20
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar	20
B.3.2. Yayılı Kaynaklar	21
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar	21
B.3.2.2. Diğer	21
B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri	21
B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu	21
B.4.1.1. Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve İçme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	21
B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından kullanılma su miktarı ve İçme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	22
B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.	22
B.4.2. Sulama	22
B.4.2.1. Sulama salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	22
B.4.2.2. Damlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	22
B.4.3. Endüstriyel Su Temini	22
B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	22
B.4.5. Rekreasyonel Su Kullanımı	23
B.5. Çevresel Altyapı	23
B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve hizmeti alan nüfus	25
B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri	25
B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri	25
B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması	25
B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü	25
B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar	25
B.6.2. Arıtma Çamurlarının toprakta kullanımı	25
B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	26
B.6.4. Tarımsal faaliyetler ile oluşan toprak kirliliği	27

B.7. Sonuç ve Değerlendirme	27
Kaynaklar	27
C. Atık	27
C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)	34
C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları	30
C.3. Ambalaj Atıkları	30
C.4. Tehlikeli Atıklar	30
C.5. Atık Madeni Yağlar	31
C.6. Atık Pil ve Akümülatörler	33
C.7. Bitkisel Atık Yağlar	33
C.8. Poliklorlu Bifeniller ve Poliklorlu Terfeniller	34
C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)	34
C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar	34
C.11. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar	34
C.12. Tehlikesiz Atıklar	34
C.12.1. Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları	35
C.12.2. Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül	35
C.12.3. Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları	35
C.13. Tıbbi Atıklar	35
C.14. Maden Atıkları	36
C.15. Sonuç ve Değerlendirme	36
Kaynaklar	37
Ç. Kimyasalların	37
Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar	37
Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme	37
Kaynaklar	37
D. Doğa Koruma ve Biyolojik Çeşitlilik	37
D.1. Ormanlar ve Milli Parklar	37
D.1.a Ormanlar	37
D.1.b.Milli Parklar	38
D.2. Çayır ve Mera	41
D.3. Sulak Alanlar	41
D.3.1.Balık Gölü	41
D.3.2.Doğubayazıt Sazlıkları	42
D.3.3. Sarısu Sazlığı	44
D.4. Flora	45
D.5. Fauna	47
D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları	47
D.7. Sonuç ve Değerlendirme	47
Kaynaklar	47
E. Arazi Kullanımı	47
E.1. Arazi Kullanım Verileri	47
E.2. Mekânsal Planlama	48
E.2.1. Çevre düzeni planı	48
E.3. Sonuç ve Değerlendirme	48
Kaynaklar	48
F. ÇED, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri	49
F.1. ÇED İşlemleri	49
F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri	51
F.3. Sonuç ve Değerlendirme	51
Kaynaklar	51

G. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları	52
G.1. Çevre Denetimleri	52
G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi	54
G.3. İdari Yaptırımlar	55
G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları	55
G.5. Sonuç ve Değerlendirme	55
Kaynaklar	55
H. Çevre Eğitimleri	55
I. İl Bazında Çevresel Göstergeler	56
1. Genel	56
1.1. Nüfus	56
1.1.1. Nüfus Artış Hızı	56
1.1.2. Kentsel Nüfus	57
1.2. Sanayi	57
1.2.1. Sanayi Bölgeleri	57
1.2.2. Madencilik	58
2. İklim Değişikliği	59
2.1. Sıcaklık	59
2.2. Yağış	60
2.3. Deniz Suyu Sıcaklığı	61
3. Hava Kalitesi	61
3.1. Hava Kirleticiler	61
4. Su-Atıksu	62
4.1. Su Kullanımı	62
4.2. Belediye İçme ve Kullanma Suyu Kaynakları	62
4.3. Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediyeler	63
4.4. Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Sayıları ve Nüfusu	63
4.5. Sanayiden Kaynaklanan Atıksu ve Bertarafı	64
5. Arazi Kullanımı	64
6. Tarım	65
6.1. Kişi Başına Tarım Alanı	65
6.2. Kimyasal Gübre Tüketimi	65
6.3. Tarım İlacı Kullanımı	66
6.4. Organik Tarım	66
7. Orman	67
8. Balıkçılık	67
9. Altyapı ve Ulaştırma	68
9.1. Karayolu ve Demiryolu Yol Ağı	68
9.2. Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	69
10. Atık	69
10.1. Belediyeler Tarafından ya da Belediye Adına Toplanan Atık ve Bertarafı	69
10.2. Katı Atıkların Düzenli Depolanması	70
10.3. Tıbbi Atıklar	71
10.4. Atık Yağlar	71
10.5. Ambalaj Atıkları	72
10.6. Ömrünü Tamamlamış Lastikler	73
10.7. Ömrünü Tamamlamış Araçlar	73
10.8. Atık Elektrikli -Elektronik Eşyalar	74
10.9. Maden Atıkları	74
10.10. Tehlikeli Atıklar	74
11. Turizm	74
11.1. Yabancı Turist Sayıları	74
11.2. Mavi Bayrak Uygulamaları	75

EK-1: İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Araştırma Formu

Açıklamalar	76
Bölüm I.Hava Kirliliği	77
Bölüm II.Su Kirliliği	80
Bölüm III.Toprak Kirliliği	84
Bölüm IV.Öncelikli Çevre Sorunları	85

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

A.1- Hava Kalite İndeksi Karşılaştırma Tablosu	11
A.2 – Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler	13
A.3 – Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler	13
A.4 – 2012 Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı	14
A.5 – 2012 Yılında Kullanılan Fueloil Miktarı	14
A.6- 2012 Yılı İlerdeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı	14
A.8- İlimizde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler	15
A.9- İlimizde (2012)Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri	15
A.10- İlimizde (2012) Yılında Hava Kirletici Gazların Ortalama Konsantrasyonları ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları	16
A.11- Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (Rapor Yılı) Yılında Hava Kalitesi Sınır Değerleri	16
A.12 –Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Tarafından Yapılan Egzoz Denetimleri	17
B.1 –İlimizin Akarsuları	18
B.2- İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri	19
B.3- İlimizin Yeraltısuyu Potansiyeli	19
B.4 – 2012 Yılı Yüzey ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları	20
B.5 -2012 Yılında Kullanılan Gübre ve Pestisitler	22
B.6- TUİK İçme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı ve nüfusu	24
B.7 - 2010Yılı atıksu hizmeti verilen nüfus	25
B8 – 4628 Sayılı Kanun Kapsamında Bulunan Projeler	25
B.9- 2012 Yılı Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler	27
B.10 – İlimizde (2012) Yılında Kullanılan Ticari Gübre Tüketiminin Bitki Besin Maddesi Bazında ve Yıllık Tüketim Miktarları	28
B.11- Tarımda Kullanılan Girdilerden Gübreler Haricindeki Diğer Kimyasal Maddeleri	28
B.12- 2012 Yılında Topraktaki Pestisit vb Tarım İlacı Birikimini Tespit Etmek Amacıyla Yapılmış Analizin Sonuçları	28
C.1 – 2012Yılı İçin İl/İlçe Belediyelerince Toplanan ve Birliklerce Yönetilen Katı Atık Miktar ve Kompozisyonu	29
C.2- 2012 Yılı İl/İlçe Belediyelerde Oluşan Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Yöntemleri ve Tesis Kapasiteleri	31
C.3- 2012 Yılında Birliklerce Yürütülen Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf İşlemlerine İlişkin Bilgi	31
C.4- 2012 Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları	31
C.5 -2012 Yılında Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikeli Atıklarla İlgili Veriler	32
C.6 – İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları	33
C.7- 2012 Yılı İçin Atık Madeni Yağlarla İlgili Veriler	33
C.8 – İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanımı Sonucu Elde Edilen Ürün Miktarları	33
C.9 –2012 Yılında Oluşan Akümülatörlerle İlgili Veriler	34
C.10 – İlimizde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı	34
C.11 – İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı	34
C.12- İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı	34
C.13 – İlimizde Taşıma Lisanslı Araçların Yıllara Göre Gelişimi	35
C.14 –2012 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler	34
C.15- 2009-2012 Yılları Arasında Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç Sayısı	35
C.16- 2012Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler	35

C.19- İlimizde (2012) Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı	35
C.20 –2012Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri	36
C.21 – Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar Listesi	36
C.25 –2012 Yılında İlimiz İl Sınırları İçindeki Belediyelerde Toplanan Tıbbi Atıklar	37
C.26- İlimizdeki Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı	37
C.27 – Maden Atıklarının Sınıflandırılması	37
C.28- 2012 Yılı Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı	38
Ç.1 – 2012 Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı	38
D.1- Bölge Florasının Biyolojik Spektrumu	47
D.2- Ağrı'daki Bitkilerin Familyalara göre Dağılışı	47
D.3- Ağrı il sınırları içerisinde en çok cins ihtiva eden familyalar ve % oranları	47
F.1- İlimizde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından (2012) Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararları ve Sayıları	50
F.2 – İlimizde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından (2012) Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı	51
F.3 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları	52
F.4 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Alan Tesisler	52
G.1 -İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı	54
G.2 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM'e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları	55
G.3 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı	56

GRAFİKLER

A.1 -Ağrı İstasyonu 2012 yılı PM10 Günlük Ortalama Değerleri ve KVS aşım durumu	15
A.2 – İlimizde (2012) Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı	17
B.2- 2012 Yılı Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Dağıtılmak Üzere Temin Edilen Su Miktarının Kaynaklara Göre Dağılımı	23
B.3- 2012 Yılında Endüstrinin Kullandığı Suyun Kaynaklara Göre Dağılımı	24
B.4- (1994-2010) Yılı Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı	25
C.1- 2012 Yılı Atık Kompozisyonu	29
C.2- 2012 Yılı Kayıtlı Ambalaj Üreticisi Ekonomik İşletmeler	32
C.3- TABS Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi	32
C.4 – İlimizdeki Atık Yağ Toplama Miktarları	33
E.1 – İlimizin (2012) Yılı Arazi Kullanım Durumu	49
F.1 – İlimizde (2012) Yılı ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı	51
F.2 – İlimizde (2012) Yılı ÇED Gerekli Değildir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı	52
F.3 – İlimizde (2012) Yılında Verilen Geçici Faaliyet Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı	53
F.4 - İlimizde (2012) Yılında Verilen Çevre İzni Konuları	53
G.2 – İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı	54
G.3 – İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı	54
G.4 – İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı	55
G.5 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konulara Göre Dağılımı	55
G.6 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı	57

HARİTALAR

A.1 – İlde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yerleri	14
---	----

TAKDİM

Çevre yaşamın özüdür. Hızlı değişen dünyanın gündemini giderek insanlığın en büyük ve ortak endişesi haline gelmiş olan çevre ve çevre sorunları oluşturmaktadır.

Üzerinde yaşadığımız dünyada, imkânların sınırlı, kaynakların tükenir olduğunu anladığımızda karşımıza çıkan çevre olgusu, herkesin ve her kesimin gündeminin başına yerleşmiştir.

Dünyamızı ve insanları bekleyen büyük umutlar yerine büyük endişeler beklemektedir. Yok, olan ormanlar, çölleşen dünya, küresel ısınmadan kaynaklanan buzulların erimesi ve nesli tükenen hayvanlar, kirlenen hava, su, toprak ve daha birçok sorunlarla yüz yüzeyiz. Çevre bize bir miras değil, çocuklarımıza özenle koruyarak, teslim etmemiz gereken bir emanettir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl; birçok teknolojik imkânları insanlığın hizmetine sunarken, bir yanda da insanlığın ortak malı olan çevreden geri getirmesi zor, hatta imkânsız olan varlıkları da alıp götürmektedir. Tahrip edilmiş ve kirletilmiş bir çevreyi eski haline getirmenin çok güç ve pahalı olduğu bir gerçektir. Bu nedenle çevreyi tahrip etmeden, kirletmeden ve doğal kaynakları en akılcı kullanmak gerekmektedir.

Hızlı nüfus artışı, buna bağlı olarak beslenme, enerji, eğitim, çarpık kentleşme, sağlıksız sanayileşme, azalan ve tükenen canlı türleri, artan kirlilik ve iklim değişkenleri dünyamızın en önemli çevre sorunlarını oluşturmaktadır.

Doğanın temel fiziksel unsurları olan hava, toprak ve su üzerinde zararlı etkilerin oluşması ile ortaya çıkan ve canlıların hayatı faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen çevre sorunlarının tümü çevre kirliliğini meydana getirmektedir.

Telafi edilmeyecek zararlarla üzülmek faydasızdır. Yapılacak iş, ciddi çalışmalarla, bugün artık evrensel boyutlarda ele alınan soruna etkili ve kalıcı çözümler getirmektir. Uygar insan; doğaya karşı değil, doğayla uyumlu insandır. Doğaya, çevreye sevgi ve saygı göstermeyi çağdaşlığın ölçülerinden biri olarak görülmeli, milletçe olduğu kadar ayrı ayrı fertler olarak bu konuda çaba göstermeliyiz.

Gelecek kuşaklara bırakacağımız dünyanın yaşanabilir olmasının yolu, sorumluluğunu bilen, bilinçli fertler yetiştirmekten geçmektedir. Gençlerimizin bu konuya özenle eğilmiş olmalarını görmek; umut verici ve takdirle karşılanacak bir davranıştır.

Doğu Anadolu'nun güzel illerinden olan Ağrı'mızın hava, su, toprak varlığı, flora ve fauna gibi çevre değerleri ile doğal kaynaklarının büyük bir titizlik içerisinde, incelenmesi ve araştırılması ile oluşturulan "Ağrı İl Çevre Durum Raporu" nun bu konudaki bir boşluğu dolduracağına inanıyorum.

Bu vesile ile raporun hazırlanmasında katkı sağlayan kişi kurum ve kuruluşlara ayrı ayrı teşekkür ederim.

Sağlıklı ve temiz bir Ağrı'da yaşamak dileğiyle

Mehmet TEKİNARSLAN
Ağrı Valisi

ÖNSÖZ

Günümüzün modern toplumlarında fosil yakıtlarla enerji ihtiyacı karşılanan bir sanayileşme görülmektedir. Bu durum gerek toprakta ve suda gerekse havada yoğun bir kirlenmeye neden olmaktadır.

Dünyamız insanoğlunun kendi elleriyle belki de içinden çıkılmaz bir hale getirdiği bir çevre mi sanayi mi ikilemiyle karşı karşıyadır. Çevreyi ihmal etmeden, onu yok etmeden sanayileşmenin yollarını hep birlikte bulmak zorundayız.

Geçmiş yıllarda çevreye çok büyük zararlar veren Çernobil türü nükleer santral kazaları, okyanusları ve denizleri kirleten petrol kuyuları ve petrol tankeri kazaları, binlerce hektarlık ormanlık alanı tahrip eden orman yangınları ile karşılaştık.

Özellikle son yıllarda küresel ısınmaya bağlı pek çok sel felaketi, orman yangını ve heyelan olaylarıyla karşı karşıya kaldık. Bunlar havayı, suyu toprağı ziyadesiyle kirletmemize yetti de arttı bile.

Ülkemiz denizleriyle, bereketli topraklarıyla, nehirleri, ovaları, dağları ve yaylaları ile modern dünyanın gıpta ile baktığı bir ülkedir. Dolayısıyla bu güzellikleri çocuklarımıza temiz olarak teslim etmeliyiz.

2872 Sayılı Çevre Kanunu gereği hazırlanan Ağrı İli Çevre Durum Raporu, ilimizin çevresel anlamda fotoğrafının çekilmesi amacıyla yöneliktir.

Henüz ilimizde sanayinin gelişmediği, nüfusun az olduğu göz önüne alındığında çevre kirliliği ilimizde henüz sınırlıdır. İlimizde kış şartlarının aşırı soğuk geçmesi ve uzun sürmesi nedeniyle ısınma amaçlı katı yakıt tüketimi fazladır. Kalitesiz yakıt kullanılması durumunda ciddi hava kirliliği olmaktadır. Kaliteli yakıt tüketilmesi için yoğun denetimlerimiz devam etmektedir.

Bakanlığımızın vizyonuna uygun şekilde çağdaş yerleşme, kentleşme, güvenli yapılaşmaya ve yaşanabilir bir çevreye ulaşmak için stratejiler belirleyip uygulamak temel hedeflerimiz olacaktır.

Esas olan her bireyin, her sanayicinin sonuç olarak potansiyel kirletici olan herkesin kendisini doğal bir çevreci olarak görmesi ve böyle hareket etmesiyle temiz bir çevreye kavuşabilmemiz mümkün olacaktır.

Bu vesile ile raporun hazırlanmasına emek veren, doküman sağlayan tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkür ederiz.

Hikmet ŞİŞECİOĞLU
Çevre ve Şehircilik İl Müdürü V.

GİRİŞ

Ağrı, ülkemizin doğusundaki sınır illerinden biridir. Greenwich ölçeğine göre 39° - 40° kuzey paraleli, 42°-45° doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır. Adını yurdumuzun en yüksek dağı olan Ağrı dağından alır. Ağrı'nın tamamı Doğu Anadolu'nun içindedir. İlin doğusunda İran (134 km.), kuzeyinde Kars (218 km.) ile Iğdır (135 km.), batısında Erzurum (183 km.) ve Muş (262 km.), güneyinde Bitlis (247 km.), Van (231 km.) ve İran vardır. Ağrı'nın doğu sınırı, aynı zamanda Türkiye-İran arasındaki Devlet sınırının bir parçasıdır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat Havzası'nda yer alan ilin yüzölçümü 11.376 km²'dir. İlin İlçeleri Sırasıyla şöyledir:

Ağrı İl Sınırları İçindeki İlçeler:

- 1-) Doğubayazıt
- 2-) Diyadin
- 3-) Eleşkirt
- 4-) Hamur
- 5-) Patnos
- 6-) Taşlıçay
- 7-) Tutak

Türkiye İstatistik Kurumunun Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2012 yılı sonuçlarına göre Ağrı'nın nüfusu 552 bin 404 kişidir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin en doğu ucunda yer alan Ağrı, bölgesinin coğrafi karakterini taşır. Genel olarak dağlık bir araziye sahiptir. İl toprakları Türkiye'nin en yüksek yerlerini oluşturur. Ağrı 'da Doğu Anadolu'nun en fazla kırılmış, parçalanmış ve yeni devirlere kadar devam eden, geniş bir şekilde volkanik faaliyette bulunan volkanik dağlar ve yaylalara rastlanır.

Ağrı Dağından bir görüntü

Ağrı'nın çevresi dağlarla kaplıdır. Batıdaki Çakmak sıradağı hariç, diğerleri İlin kuzey ve güney doğrultusunda, sıradağ halinde uzanır. Kuzeydekine Arat dağları denir ve Mirgemir, Sinek, Çift Öküz dağları bölümlerine ayrılır. Güneyde uzanan Aladağ'dır. Ayrıca tek başına yükselen Köseadağ, Ziyaret dağı, Tendürek, Büyük Ağrı ve Küçük Ağrı gibi dağlar vardır ki, bunlar sıradağlardan ayrı bir özellik gösterirler.

Ağrı ili ve çevresinin toprak yapısı, volkanik kütlelerden meydana gelmiştir. Neojen ve Dördüncü zaman volkanlarının teşekkül etmiş olanları görülür. Ağrı dağı, Tendürek ve Köseadağ bunlara örnek teşkil eder.

İlçe merkezlerinin kuruldukları yerler (Hamur ve Tutak hariç) ova olup, bunlardan uzaklaştıkça yayla ve dağlar başlar. İlin fiziki sınırlarına göre orta kısmında ovalar yer almıştır. Doğubayazıt' ta başlayan ovalık arazi, Diyadin, Taşlıçay ve Ağrı merkez ilçede Murat nehrinin her iki yanında devam eder, Eleşkirt Düzlüğü ile Tendürek ve Tahir Dağlarının doğru bir genişleme yaparak Hamur Deresi ile güneye uzanır. Geniş düzlükler olan Tutak ve Patnos ovalarını hafif bir engebe birbirinden ayırır.

Farklı bir coğrafi yapı gösteren yer de Tendürek Dağı ve çevresindedir. Eski bir yanardağ olan Tendürek, tamamen sönmüş değildir. 1976 yılında Tendürek çevresinde deprem olmuştur. Yer yer sıcak buharlar tüten bacalar, sıcak su çıkan yerler vardır. Diyadin' de yeraltından çıkan sıcak ve madensel sular, Kaplıcalar yöresinin manzarasını değiştirmiştir.

İlin yüzölçümünün % 66'sını dağlık ve engebeli arazi oluşturur. Bu dağlık yerler, sert ve volkanik kütlelerdir. Toprak yapısı; killi, tınlı ve volkanik alanlarda kükürtlü bir karakter gösterir. Eleşkirt yakınlarında derinlere inilmeden madenlere rastlanır.

İlde bulunan sarp ve engebeli dağlar, öteden beri ulaşım, haberleşme ve ilişkilerde ciddi bir engel olarak karşımıza çıkmıştır. Ağrı'da bulunan önemli geçit ve gedikler; Tahir Gediği, Eleşkirt Geçidi, Kılıç Gediği, Mızrak Gediği, Çat Geçidi, Ahtalar Gediği, İpek Geçidi, Çilli Gediği, Hamur Geçidi, Diyadin Gediği, Sınır Geçidi, Teperiz(Çetenli) Geçidi ve Serdarbulak Gediği olarak sıralanır.

Doğubayazıt, Eleşkirt-Karaköse, Tutak ve Patnos ovaları birer çöküntü havzalarıdır. İl toprakları, Diyadin' den itibaren batıya ve Murat nehrine doğru meyilli olup, ekseni, kaynakları ve yatağı burada bulunan Murat suyu vadisini meydana getirir. Bu vadi boyunca boğazların birbirinden ayrıldığı ovalar sıralanır. Doğubayazıt ve Patnos bu alanın dışında kaldığından toprak yapıları ve iklimleri kısmen farklıdır. Dağ yükseltilerinin ortaya çıkardığı yapıya göre Ağrı İli; Doğubayazıt ovası, Eleşkirt-Karaköse ovası ve Tutak-Patnos ovasından itibaren üç coğrafya bölgesine ayrılır.

Ağrı ilinde turizm imkanı sunabilecek doğal kaynaklar Diyadin İlçesindeki Kaplıcalar, Doğubayazıt İlçesinde bulunan Balıklı Göl ve Dağcılık Sporuna Yönelik olarak Ağrı Dağı ile Eleşkirt İlçesinde bulunan Kayak tesisleri sayılabilir.

Merkez İlçede; Dambat Çermiği ve Maden Suyu, Hamur İlçesinde; Selçuklulardan kalma Havarın Kalesi ve Mahmut Paşa Kümbeti, Diyadin İlçesinde; Diyadin Kaplıcaları, Kudret Köprüsü, Diyadin Kalesi, Meva Mağaraları, Tokluca Kalesi, Doğubayazıt İlçesinde; Ağrı Dağı, Balık Gölü, Meteor Çukuru, Buz Mağarası, İshak Paşa Sarayı, Doğubayazıt Kalesi, Beyazıt Eski Camii, Kızıl Ziyaret Kalesi, Eleşkirt İlçesinde; Toprakkale, Patnos İlçesinde; Patnos Kümbetleri, Aznavur Tepesi, Girik Tepe, Hamur İlçesinde; Havaren Kalesi, Hamur Kümbeti, Tutak İlçesinde; Karagöz Kilisesi görülmesi gereken çok sayıda tarihi, arkeolojik ve doğal turizm alanları içerisinde yer almaktadır. İlimizde yetiştirilen ürün sayısı sınırlı olup, ekilebilir tarım arazilerinin çoğunluğu kuru tarım arazileridir. Şekerpancarı, ilimizde üretimi yapılan tek endüstri bitkisi olarak göze çarpmaktadır.

Müdürlüğümüz bünyesinde yedi şube bulunmakta olup, 68 personel görev yapmaktadır. Personel dağılımları ;

- Proje ve Yapım Şubesinde 18 personel,
 - Yapı Denetim ve Yapı Malzemeleri Şubesinde 8 personel,
 - İmar ve Planlama Şubesinde 5 personel,
 - Tabiat Varlıklarını Koruma Şubesinde 1 personel,
 - Bilgi Teknolojileri, İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Şubesinde 18 personel,
 - Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Şube Müd. 5 personel,
 - ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müd. 6 personel,
 - Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müd. 5 personel,
- şeklinde. Ayrıca iki Müdür Yardımcısı görev yapmaktadır.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Türkiye’de özellikle kış sezonunda meteorolojik şartlara da bağlı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ağrı hem kükürdioksit hem de partiküler madde bulunduğundan 1. derecede hava kirliliği yaşayan iller arasında yer almaktadır. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan yakma sistemleri işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir.

Katı, sıvı ve gaz yakıt kullanan bu tesisler için ilgili baca gazı sınır değerlerinin sağlanması yanında tesis etki alanlarında hava kalitesi sınır değerlerinin de sağlanması gereklidir.

Şehirlerde yaşanan hava kirliliğine, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazları da katkı sağlamaktadır.*

Hava kalitesine ilişkin hava kalite indeksi karşılaştırması da Çizelge A.1’ de verilmektedir.

Çizelge A.1- Hava Kalite İndeksi Karşılaştırma Tablosu

Hava Kalitesi İndeksi	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM10
	1 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)	1 saatlik ortalama (µgr/m ³)	24 saatlik ortalama (µgr/m ³)
1 (çok iyi)	0-50	0-45	0-1,9	0-35	0-25
2 (iyi)	51-199	46-89	2,0-7,9	36-89	26-69
3 (yeterli)	200-399	90-179	8,0-10,9	90-179	70-109
4 (orta)	400-899	180-299	11,0-13,9	180-239	110-139
5 (kötü)	900-1499	300-699	14,0-39,9	240-359	140-599
6 (çok kötü)	>1500	>700	>40,0	>360	>600

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO_2), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfirik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. SO_2 ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_x), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO_2), toplamı azot oksitleri (NO_x) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO_2 'den ozon veya radikallerle (OH veya HO_2 gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO_2 kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_x) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO_2 derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO_2 derişimlere uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM10), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM10- 10 μm 'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 μm 'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM10 için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM10 solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkayıcı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM10'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM10 maruziyetine karşı hassastır. PM10 yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler % 100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerler ulaşılmasının bir sebebi de inversiyon durumudur. CO'nin global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m^3 arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

İnversiyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'in ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'e maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir.

Hafif ve daha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O₃), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO₂+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O₂ = O₃). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_x (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirlleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO_x, metan, CO ve VOC'ler (etan (C₂H₆), etilen (C₂H₄), propan (C₃H₈), benzen (C₆H₆), toluen (C₆H₅), xilen (C₆H₄) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

Isınma amaçlı 2012 yılında ilimize toplam 103.165, 210 ton kömür girişi yapılmıştır. Veri olmadığından Çizelge A.3 doldurulamamıştır.

Çizelge A.2 – İlimizde (2012) Yılında Eysel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2012)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
İTHAL KÖMÜR		33.165,210	Min6400	12-31	Max0,9	Max10	16
YERLİ		70.000,00	Min6400	12-31	Max0,9	Max10	16

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.3– İlimizde (2012) Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (Kaynak,Yıl)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.4 –İlimizde (2012) Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı (Şeker Fabrikası, 2012)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (m ³)	Isıl Değeri (kcal/kg)
Konut		
Sanayi	6.269.479	8127

Çizelge A.5 – İlimizde (2012) Yılında Kullanılan Fueloil Miktarı (İbrahim Çeçen Üniversitesi,Ağrı DHMİ İşletmesi Müdürlüğü,2012)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (m ³)	Isıl Değeri (kcal/kg)	Toplam Kükürt (%)
DHMİ	128,868		
ÜNİVERSİTE	842.105,126		

Egzoz gazı emisyonlarının kontrolüne yönelik ilimizdeki faaliyetler A.5. Bölümünde verilmektedir. Geçmişe yönelik veri bulunmadığından Çizelge A.6 doldurulamamıştır.

Çizelge A.6- İlimizde (2012) Yılı İlerdeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı (Kaynak,Yıl)

Araç Sayısı				Toplam	Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı				Toplam
Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri		Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri	

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

İlde hava kalitesinin kontrolü hususunda Mahalli Çevre Kurulu toplantısı yapılmış, alınan kararlar(kaçak kömürlerin önüne geçilmesi, kullanılmasının engellenmesi, yakma teknikleri, ateşleyici belgesinin verilmesinin yaygınlaştırılması) doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır.

Bir adet hava ölçüm istasyonu Ağrı, Merkezde bulunmaktadır.

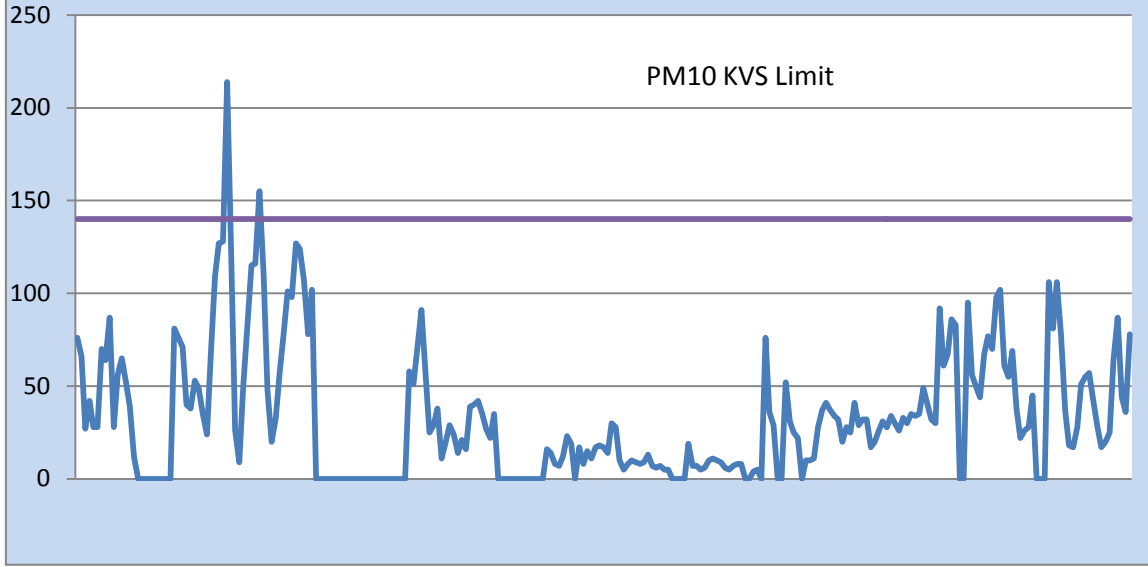
Harita A.1 – İlde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yerleri,Google Earth2012)

Çizelge A.8- İlimizde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler (Hava Ölçüm İstasyonu Web Sitesi,2012)

İSTASYON YERLERİ	KOORDİNATLARI (Enlem, Boylam)	HAVA KİRLİTİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₂	HC	PM
Abide Mah. Stad Cad.	39.43°13,75" 43.32°25,03"	X					X

A.4. Ölçüm İstasyonları

Grafik A.1 Ağrı İstasyonu 2012 yılı PM10 Günlük Ortalama Değerleri ve KVS aşım durumu

Çizelge A.9- İlimizde (2012)Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri)(Hava Ölçüm İstasyonu,2012)

SAĞLIK	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	65	-	52	-										
Şubat	46	-	88	2										
Mart	19	-	48	-										
Nisan	12	-	23	-										
Mayıs	4	-	13	-										
Haziran	6	-	17	-										
Temmuz	12	-	31	-										
Ağustos	21	-	68	-										
Eylül	9	-	54	-										
Ekim	7	-	52	-										
Kasım	13	-	57	-										
Aralık	15	-	70	4										
ORTALAMA														

* Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

Çizelge A.10 İlimizde (2012) Yılında Hava Kirletici Gazların Ortalama Konsantrasyonları ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları (Hava Kalitesi İzleme Şubesi Laboratuvar Ölçüm ve İzleme Dairesi,2012)

(2012)	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	65	-	52	-										
Şubat	46	-	88	2										
Mart	19	-	48	-										
Nisan	12	-	23	-										
Mayıs	4	-	13	-										
Haziran	6	-	17	-										
Temmuz	12	-	31	-										
Ağustos	21	-	68	-										
Eylül	9	-	54	-										
Ekim	7	-	52	-										
Kasım	13	-	57	-										
Aralık	15	-	70	4										
ORTALAMA														

- AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

Veri bulunmadığından Çizelge 11 doldurulamamıştır.

Çizelge A.11 – Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (Rapor Yılı) Yılında Hava Kalitesi Sınır Değerleri

SO₂: kükürtdioksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	1 saatlik ortalama sınır değer (mg/m ³)	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	350	125	3		20
HKDYY ¹					

NO₂: azotdioksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	1 saatlik ortalama sınır değer (mg/m ³)	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	200	-	18		40
HKDYY					

Partikül Madde 10

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	50	35		40
HKDYY				

CO: karbon monoksit

Sınır Değeri Saptayan Kuruluş	Günlük ortalama sınır değer (mg/m ³)	Aşılmaması istenen gün sayısı (mg/m ³)	Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	Yıllık ortalama sınır değer (mg/m ³)
AB	-	-		-
HKDYY				

A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü

2012 yılında Müdürlüğümüzce toplam satılan ölçüm pulu sayısı 13.084 adettir.2012 yılında ilimizde iki adet yetkilendirilmiş firma bulunmaktadır. Bu firmalar aşağıda belirtilmiştir.

- Sultanlar Otomotiv Ltd. Şti
- Arcak Araç Muayene İstasyonları İşletim A.Ş

Çizelge A.12 –Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Tarafından Yapılan Egzoz Denetimleri, 2012

¹ HKDYY: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği

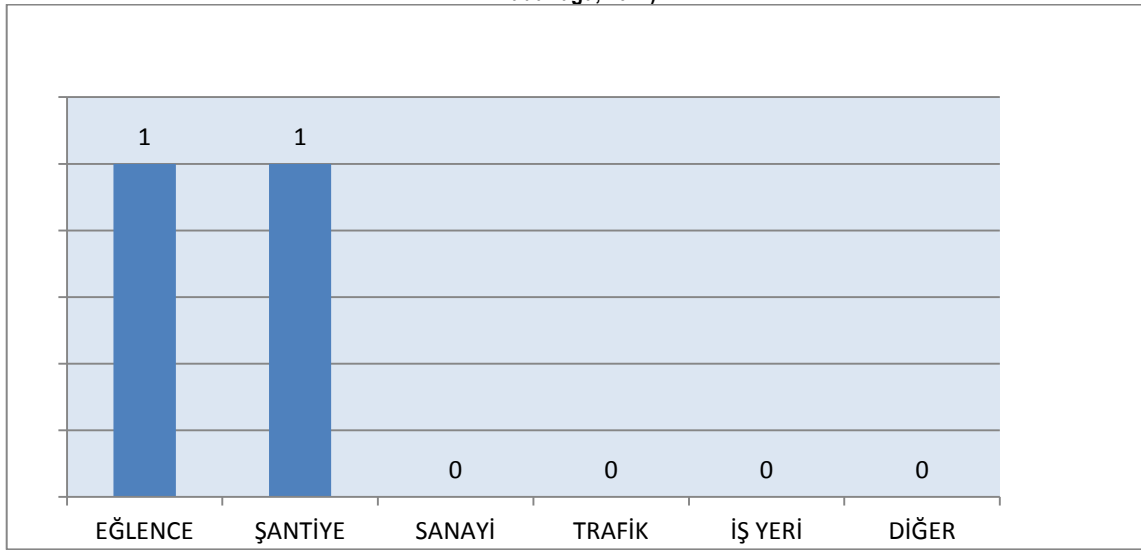
İL	İLÇE	KOORDİNASYON	BİNEK OTO	KAMYONET	MİNÜBÜS
Ağrı	Merkez	Trafik Şube	10	4	2
Ağrı	Eleşkirt	Trafik Şube	12	16	2
Ağrı	Patnos	Trafik Şube	18	4	-
TOPLAM			40	24	4

A.6. Gürültü

İlimizde de sanayi gelişmediğinden ve eğlence mekanları bulunmadığından gürültü şikayetleri patlama yapan maden ocakları, düğünlerde atılan havai fişekler ve iş yerlerinden kaynaklanmaktadır.

İlde bulunan bir düğün salonuna yapılan denetimde çevresel gürültü ölçüm raporunun hazırlanması istenmiştir.

Grafik A.2- İlimizde (2012) Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

İklim Değişikliği Eylem Planı ile ilgili olarak bir çalışma yapılmamıştır.

A.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde kışın uzun ve sert geçmesi, ısınma amaçlı yakıt tüketiminin fazla olması özellikle ısınma amaçlı yakıt tüketiminden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır. 2012 yılında Kalitesiz yakıt kullanılması, ateşçilerin eğitimsiz olması gibi sorunların önüne geçilmiştir. (Kaynak:Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2012)

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

İlimizin en önemli akarsuyu Murat nehridir. Tendürek Dağı eteklerinden doğar, Hamur vadisinde Şeryan ve Tatlı su ile birleşir. Muş ve Bingöl illerinde Keban yakınlarında Fırat nehri ile birleşir. Şeryan, Karasu, Taşlıçay ve Göl çay ilin diğer önemli akarsularıdır.

İl topraklarında ırmağa katılan başlıca kollar: Şeryan deresi, Eleşkirt deresi, Kopuz dere, Ahmetbey deresi, Küpkıran çayı ve Mandalık çayıdır. Mevcut su kaynakları enerji eldesine yönelik olarak değerlendirilmemektedir.

Çizelge B.1 –İlimizin Akarsuları (2012, DSİ 85. Bölge Müdürlüğü)

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Debisi (m ³ /sn) 2011	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Murat Nehri		6,53		Fırat Nehri	
Karahalit Çayı		1,19	0,91	Fırat Nehri	
Mandalık Suyu		2,65	2,41	Fırat Nehri	
Cuma Çayı		1,16	1,2	Fırat Nehri	
Güzel Dere		3,21	2,69	Fırat Nehri	
Derecek Dere		0,78	0,76	Fırat Nehri	
Toprakkale D.		1,2	1,6	Fırat Nehri	
Güzel Dere		7,18	12,45	Fırat Nehri	
Hanoba Çayı		1,23	1,23	Fırat Nehri	
Madrik Dere		1,52	1,9	Fırat Nehri	
Seyithanebey Su		2,66		Fırat Nehri	
Yazıcı Suyu		2,48	2,7	Fırat Nehri	
Aladağ Dere		1,32	1,29	Fırat Nehri	
Karadoğu Dere		0,76	0,79	Fırat Nehri	
Şehitler Dere		0,93		Fırat Nehri	
Nadirşeyh Suyu		8,08	9,2	Fırat Nehri	
Sarısu-Topçatan		2,47	2,26	Aras Nehri	
Sarısu-Gülveren		1,4	2,25	Aras Nehri	
Murat N. -Tutak		48,44	57,2	Fırat Nehri	
Arabalı D.-Tutak		1,17		Fırat Nehri	
Sarısu-Nonak köp		1,04	1,1	Aras Nehri	

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Ağrı İli sınırları dahilinde, Taşlıçay ve Doğubayazıt ilçelerinin kuzey sınırında 48 km. yer kaplayan Balık Gölü, ilin en büyük gölüdür.

Bu gölde Alabalık ve Sazan Balığı yaşamakta olup, gölde özellikle cinsine az rastlanan kırmızı benekli balık popülasyonu mevcuttur.

Çizelge B.2-İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri (2012, DSİ 85. Bölge Müdürlüğü, 2012)

Göletin Adı	Tipi	Göl hacmi, m ³	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m ³)	Kullanım Amacı
Balık Gölü	Doğal Göl	-	1160	-	Sulama
Patnos Barajı	Baraj	34682000	4600	-	Sulama
Yazıcı Barajı	Baraj	220546000	Sulama İnşaatı devam ediyor	-	Sulama-İçme
Eleşkirt Regülatör Sulaması	Regülatör Sulaması	-	2700	-	Sulama

B.1.2. Yeraltı Suları

Ağrı İli Merkez, Eleşkirt, Tutak, Doğubayazıt Ovalarında yeraltı suyu içme-kullanma, sanayi ve sulamada kullanılmaktadır. Bu bölgede kullanılan yeraltı suyunun dağılımı şu şekildedir;

Çizelge B.3- İlimizin Yeraltısu Potansiyeli(2012, DSİ 85. Bölge Müdürlüğü, 2012)

Kaynağın İsmi	(hm ³ /yıl)Rezerv	Çekilen (hm ³ /yıl)
Ağrı Merkez- Eleşkirt	27.000	20.200
Doğubayazıt	28.50	1.86

B.1.2.1Ağrı-Eleşkirt Ovasındaki Yer Altı Suları:

a-)Sığ Kuyular: Ağrı – Eleşkirt Ovasında özellikle artezyen sınırı çevresindeki köylerde ve güneyde Karasu, Keçigüden, Taştekné, Konuktepe, Çukurçayır ve Ağılbaşı köylerinde görülmektedir. Bunların derinlikleri 10 – 12 m arasında değişen statik seviyelerinin 1 – 7 metreler arasında olduğu saptanan 20 adet çakma kuyulardır. Güneydeki su kuyularının, su kaliteleri bozuktur. Halk bu kuyulardan içme, kullanma ve hayvanların sulandırılmasında yararlanmaktadır.

b-)Su Sondaj Kuyuları: Ağrı – Eleşkirt Ovasında 1961 –1974 yılları arasında 21 adet içme ve 40 adet araştırma olmak üzere, toplam 61 adet su sondaj kuyusu açılmıştır. Sondaj kuyusu derinlikleri 10- 324 m arasında olup, statik seviyeleri 10 ile 34,3 arasında değişmektedir. Ovada özellikle Eleşkirt yönünde Çürük, Güvence, Keçigüden, Bağrıpek, Danatepe, Mollaosman, Yolugüzel, Köle köyü ile Yurtpınar da ki su sondaj kuyuları artezyendir. Bu kuyuların debileri 0,5 – 45 lt/sn arasında değişmektedir.

Bu kuyuların çoğunluğu Kuvaterner'in killi, kumlu, çakıllı seviyeleri ile pliyosenin kil kum ve çakıl depozitlerinden oluşan çökeller ve miyosen çökelleri içerisinde açılmıştır. Debileri ise 0,44 – 65 lt/sn arasında değişmektedir.

B.1.2.2. Ovadaki Akiferler:

a-) Yeraltı Suyu Taşıyan Formasyonların Yayılışları, Derinlik ve Kalınlıkları:

Ovada yeraltı suyu taşıyan başlıca formasyonlar, yaklaşık 50 m kalınlığındaki Kuvaterner yaşlı alüvyonal çökeller ile 150 m kalınlığındaki Pliyosene ait kumlu ve çakıllı seviyelerdedir. Ayrıca Miyosenin yaklaşık 100 – 200 m kalınlığına sahip taf ve aglomeralar da yeraltı suyu ihtiva etmektedir.

Kuvaterner yaşlı birim, Pliyosen yaşlı birimler ile benzer litoloji ve aynı hidrolik sistem içerisinde oluşu nedeni ile, Pliyosen akiferin bir devamı olarak kabul edilmektedir. Miyosenin tuf ve çakıl seviyelerinin akifer özelliğine sahip olmasına rağmen, bu birimdeki su kalitesi sulama suyu niteliği taşımaktadır.

b-) Yeraltı Suyu Taşıyan Tabakaların Hidrolik Özellikleri:

Ovadaki akiferlerin müşterek transmissibilite kat sayıları 200 – 1250 m³/gün/m arasında değişmektedir. Transmissibilite değeri, ovanın güneyinde büyüktür. Bu kısımlardan uzaklaşıldığında azalır. Ortalama sahasal transmissibilite değeri, 500 m³ /gün /m civarında değişmektedir.

Kuyuların özellikle özgül debi değerleri 1 – 3 ile 5 lt/sn/m arasındadır. Bu değerlerin akiferin kalınlaşması nedeni ile, ova güneyine doğru fazlaştığı görülmektedir (0,8 – 14 lt /sn / m).

c-)Ovadaki Yeraltı Suyu Seviyesi ve Akım Yönü:

Ovada, sondaj kuyularının açıldığı alan içinde, su tablası kotu en yüksek 1810 m ile Eleşkirt ilçesinin batısındadır. Su tablasının kotu doğuya doğru düşmektedir. Karaköse Yolugüzel arasında basınçlı su kotu 1630 m dir. Bu durumda ovadaki yeraltı suyu genel akış yönü batıdan doğuya ve kuzeyden güneye doğrudur. Ortalama hidrolik eğim ise 1 / 200 dür.

B.1.2.3-) Ovanın Beslenme ve Boşalımı:

Ovadaki yeraltı suyunun yıllık beslenimi, iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi, akifere ova yüzeyinden yağıştan süzülme ile ikincisi de, yüzeysel akıştan süzülmeyledir. Ovadaki yeraltı suyu yıllık boşalımı, akarsuya boşalım, yeraltından dışa akış ve suni boşalım yollarıyla olmaktadır.

Kaynak: (2011 Yılı Çevre Durum Raporu)

B.1.2.4. Yeraltı Su Seviyeleri

Ovadaki Yeraltı Suyu Seviyesi ve Akım Yönü:

Ovada, sondaj kuyularının açıldığı alan içinde, su tablası kotu en yüksek 1810 m ile Eleşkirt ilçesinin batısındadır. Su tablasının kotu doğuya doğru düşmektedir. Karaköse Yolugüzel arasında basınçlı su kotu 1630 m dir. Bu durumda ovadaki yeraltı suyu genel akış yönü batıdan doğuya ve kuzeyden güneye doğrudur. Ortalama hidrolik eğim ise 1 / 200 dür.

Kaynak: (2011 Yılı Çevre Durum Raporu)

B.1.3. Denizler

İlimizde deniz bulunmamaktadır. Bu sebeple Grafik B1 doldurulamamıştır.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Yüzey ve yeraltı suları için değerlendirme 7 Nisan 2012 tarih ve 28257 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” ve 30 Kasım 2012 tarih ve 28483 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği”ne göre yapılacaktır. Veri bulunmadığından çizelge B.3 doldurulamamıştır.

Çizelge B.4 - İlimizde (2012) Yılı Yüzey ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları DSİ Analiz Sonuçları, 2012)

Su Kaynağının Cinsi (Yüzey/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar		Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Sulama suyu	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
YÜS	Toprakkale Deresi (Kavak)		*	21-08-00-389	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		3,10
YÜS	Ağrı-Patnos Şekerova Barajı Badisendere		*	21-08-00-464	III. Sınıf	Ağrı/Patnos		2,22
YÜS	Hanoba Çayı(Dönerdere)		*	21-08-00-388	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		4,43
YÜS	Altınçayır Deresi(Ağrı Yazıcı Barajı)		*	21-08-00-385	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		3,54

Su Kaynağını n Cinsi (Yüzey/Y eraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar		Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullan ma suyu	Sulama suyu	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
	Girişi)							
YÜS	Cumaçay Deresi(Ağrı Yazıcı Barajı Girişi)		*	21-08-00-384	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		3,54
YÜS	Murat Nehri-Murat Köyü Köprüsü		*	21-08-00-386	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		7,08
YÜS	Murat Nehri- Ağrı Tutak Çıkışı		*	21-08-00-345	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		6,65
YÜS	Murat Nehri-Ağrı Çıkışı		*	21-08-00-253	III. Sınıf	Ağrı/Merkez		8,86
YÜS	Sarısu- Gülveren (Ülke Sınırı)		*	24-08-00-001	IV. Sınıf	Ağrı/Doğubay azıt		4,87
YÜS	Ağrı- Doğubayazıt Balık Gölü Regülatör Çıkışı	*		24-08-01-024	IV. Sınıf	Ağrı/Taşlıçay		1,77
YAS	DSİ 85. Şube Müdürü	*		24-08-10-408	III. Sınıf	Ağrı/Merkez	330525D /43982 50 K	24,80
YAS	Ağrı Belediyesi	*		24-08-10-409	II. Sınıf	Ağrı/Merkez	330750 D/44038 00 K	5,31
YAS	Ağrı Çifte Havuzlar	*		24-08-10-410	III. Sınıf	Ağrı/Merkez	320250 D/44016 00 K	6,65

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

İlde, tarımda kullanılan gübre ve pestisitler yağmur suları ile taşınarak Murat nehrine dökülmektedir. Akarsuya kanalizasyon suyu, tarım ilaçları ve gübrelerin karışması akarsuyun BOİ ve KOİ değerlerinin yüksek olmasına neden olur.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Ağrı'da yüzey sularının kirlenmesinde en çok payı evsel nitelikli kirleticiler ve tarımda kullanılan gübrelerden kaynaklanan kirlilik oluşturmaktadır. Evsel kirleticiler katı (çöpler) ve sıvı (kanalizasyon) atıktır. Kanalizasyon atıkları, direk Murat nehrine deşarj edilmektedir.

Alıcı ortama kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen atıksu miktarı; TUİK 2010 verilerine göre 8.393 m³/yıldır.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar: İl genelinde kullanılan gübre ve pestisitler aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge B.5 -2012 Yılında Kullanılan Gübre ve Pestisitler(Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2012)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Insektisitler	Böcek İlacı	4,215	248.282
Herbisitler	Yabancı Otlar	6,500	
Fungisitler	Mantar Hastalıkları	14,290	
Rodentisitler	Kemiricilere karşı	44,000	
Nematositler	-	-	
Akarisitler	-	-	
Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-	
TOPLAM	-	69,005	248.282

Tarım yapılan alanlar ile ilgili veri bulunmadığından yapılan tarımın türünden (kuru veya sulu tarım) söz edilememiştir.

B.3.2.2. Diğer

İlde sadece merkezde bir adet Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunduğundan ilçelerde vahşi depolama alanları bulunmaktadır. Merkez ilçe Belediyesi, Cuma Çayı kenarında mücavir alanda uygun olmayan yöntemle bertaraf etmektedir. Diyardin ilçesinde mücavir alan dışında kaplıca mevkiinde, Eleşkirt'te Çal Suyu yatağına, Taşlıçay ilçesinde mücavir alana 1000 m mesafede dere yatağına, Patnos ilçesinde ilçeye 4 km mesafede Gileser mevkiinde bertaraf edilmektedir. (Kaynak:2011 Çevre Durum Raporu)

B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.4.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağından, bu suyun ne kadarının evsel amaçlı ne kadarının sanayi amaçlı kullanıldığından ilgili kurumdan bilgi alınmadığı için söz edilememiş, grafik B.2 de doldurulamamıştır.

İl dahilinde DSİ tarafından inşası yapılan ve 1993 yılında faaliyete alınan Patnos Barajı ile yapımı devam eden Yazıcı Barajı bulunmaktadır. Bunun dışında baraj bulunmamaktadır. İçme suyu kaynağı olarak, il ve ilçelerde bulunan kaynak suları değerlendirilmektedir. Patnos Barajına ait genel bilgiler aşağıda çıkarılmıştır.

İlimizde toplam 21 adet sondaj derin içme suyu kuyusu mevcuttur ve bu kuyulardan toplam 600 lt/sn su elde edilmekte olup, 14.495 kayıtlı su abonesi bulunmaktadır.

Veri bulunmadığından Grafik.B.2 doldurulamamıştır.

PATNOS BARAJINA AİT BİLGİLER;

Yağış Alanı	: 107,00 km ²
Amacı	: Sulama
Tipi	: Kaya Dolgu
Talveg Kotu	: 1679,00 m
Talvegden Yüksekliği	: 31.70 m
Kret Kotu	: 1710,70
Kret Uzunluğu	: 214,00 m
Kret Genişliği	: 8.00 m
Gövde Dolgu Hacmi	: 8.00
Baraj Gövdesi Memba Şevi	: 1 / 2
Baraj Gövdesi Mansap Şevi	: 1 / 1,7
Dolgu Hacmi	: 0.50 hm ³
Minimum Su Kotu	: 1693,90 m

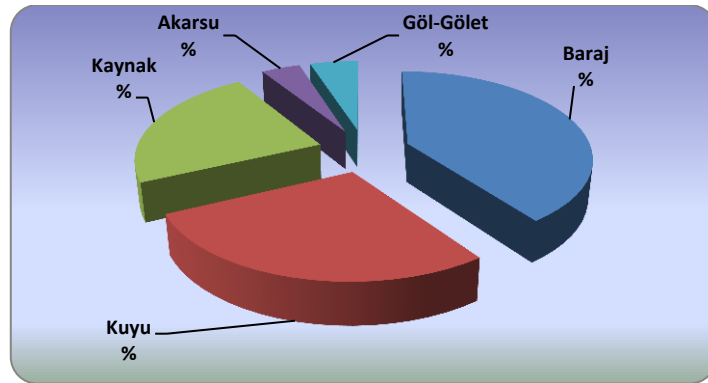
Maksimum Su Kotu	: 1708,70 m
Normal Su Kotu	: 1708,60 m
Ölü Hacim	: 2.00 hm ³
Aktif Hacim	: 31.40 hm ³
Toplam Hacim (N.N.S)	: 33.40
Yıllık Ortalama Akım	: 27.95 hm ³
Sulayacağı Alan (Brüt)	: 4993 ha
Sulayacağı Alan (Net)	: 4224 ha
Baraj Göl Hacmi (normal)	: 34,262 hm ³
Baraj Gölü Yüzey Alanı (normal)	: 4,600 km ²
Sağ Ana Kanal Uzunluğu	: 33,9 km
Sol Ana Kanal Uzunluğu	: 5,65 km
Yedek Kanal Uzunluğu	: 47,7 km
Drenaj Kanal Uzunluğu	: 45,9 km

Kaynak: 2011 Çevre Durum Raporu

İŞLETMEDEKİ İÇMESUYU TESİSLERİ

Tesisin Adı	Fayda (hm ³)
Ağrı İçme Suyu Projesi	28,30

Kaynak(DSI 8. Bölge Müdürlüğü Web Sitesi)

Grafik B.2. İlimizde(...) Yılı Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Dağıtılmak Üzere Temin Edilen Su Miktarının Kaynaklara Göre Dağılımı (Kaynak, yıl)

Çizelge B.6 –(TÜİK İçme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı ve nüfusu) (TÜİK, 2008-2010)

Yıllar	Toplam belediye sayısı	Toplam belediye nüfusu	Anket uygulanan belediye sayısı	Anket uygulanan belediye nüfusu	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)
2010	12	284.307	12	284.307	12	277.535	98
2008	12	292.224	12	292.224	12	290.765	100

B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İçme kullanma sanayi ve tarımda vb. kullanılan miktarlarından B.1.2 Yer altı suyu başlığı altında belirtilmiştir.

B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

B.4.1.1 başlığı altında belirtilmiştir.

B.4.2. Sulama

İldeki tarım yapılan alanlar, bu alanların ne kadarında sulu tarım yapıldığı ile ilgili veri bulunmamaktadır.

B.4.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

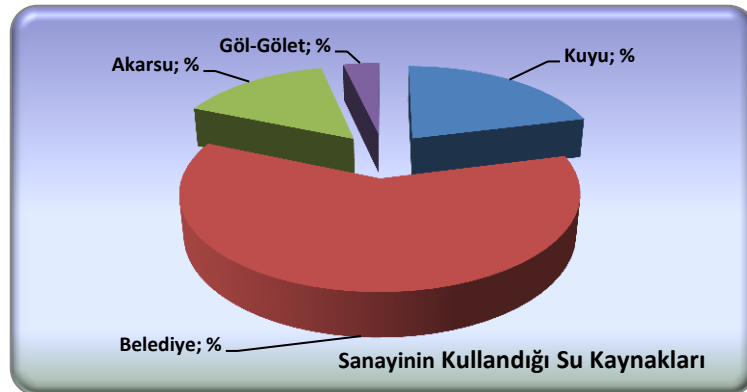
Konu ile ilgili veri bulunmamaktadır.

B.4.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Konu ile ilgili veri bulunmamaktadır.

B.4.3. Endüstriyel Su Temini

Veri bulunmamaktadır. Grafik B.3 doldurulamamıştır.

Grafik B.3- İlimizde (...) Yılında Endüstrinin Kullandığı Suyun Kaynaklara Göre Dağılımı (Çizelge İle de Verilebilir) (Kaynak, yıl)

B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ile ilgili ilimizde 2012 Yılı içerisinde ÇED süreci sonuçlanan projeler tabloda belirtilmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanma Hidroelektrik Santralleriyle başlamış olup, artarak devam etmesi beklenmektedir.

Çizelge B.7 –(4628 Sayılı Kanun Kapsamında Bulunan Projeler, DSİ 8. Bölge Müdürlüğü, 2012)

No	Santralin Adı	Kurulu Güç	Ort Üretim	Havzası	Tesisin Bulunduğu Yer	Proje Amacı
		MWm	GWh			
1	Bulut Barajı, HES	82,39	159,340	Fırat	Ağrı/Tutak	E
2	Yağmur Barajı, HES	58,97	128,390	Fırat	Ağrı/Tutak	E
3	Güneykaya Reg. Ve HES	15,97	40,100	Fırat	Ağrı/Eleşkirt	E

4	Kaplan Reg. Ve HES	5,20	14,30	Fırat	Ağrı/Taşlıçay	E
5	Gedik Reg. Ve HES	-	-	Fırat	Ağrı/Diyadin	E
6	Şiran Reg. Ve HES	-	-	Fırat	Ağrı/Hamur	E
7	Doğubayazıt Reg ve HES	-	-	Fırat	Ağrı/Doğubayazıt	E
8	Lale Reg. Ve HES	-	-	Fırat	Ağrı/ Merkez	E

Gedik Reg ve HES-Şiran Reg. Ve HES- Doğubayazıt Reg. Ve HES- Lale Reg ve HES Fizibilite Çalışmaları devam etmektedir.

B.4.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı

İlin genelinde rekreatiyonel amaçlı yapılan bir çalışma bulunmamaktadır.

B.5. Çevresel Altyapı

B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Hizmeti Alan Nüfus

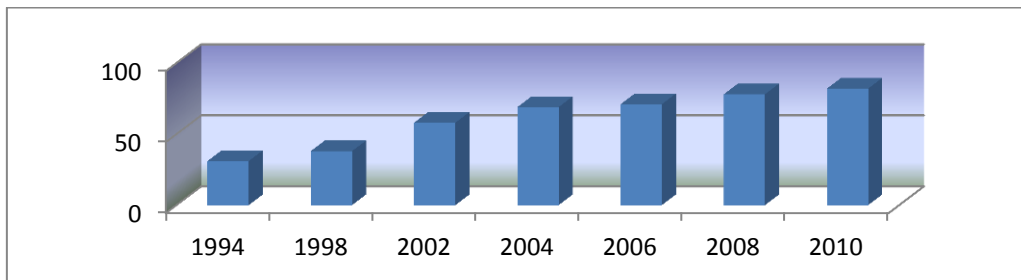
İlin evsel atık suları kanalizasyon boruları toplanmakta olup, bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla toplama sistemleri ve arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Yeraltı kanallarımız havanın yağışlı olduğu durumlarda ve özellikle ilkbahar aylarında ihtiyaca cevap vermemektedir. Yağmur suyu şebekesinin olmayışı kanalizasyon şebekesinin yağışlı zamanlarda dolmasına yol açmakta ve tıkanmalara sebep olmaktadır.

Çizelge B.8 - İlimizde (2010) Yılı atıksu hizmeti verilen nüfus(TUİK, 2010)

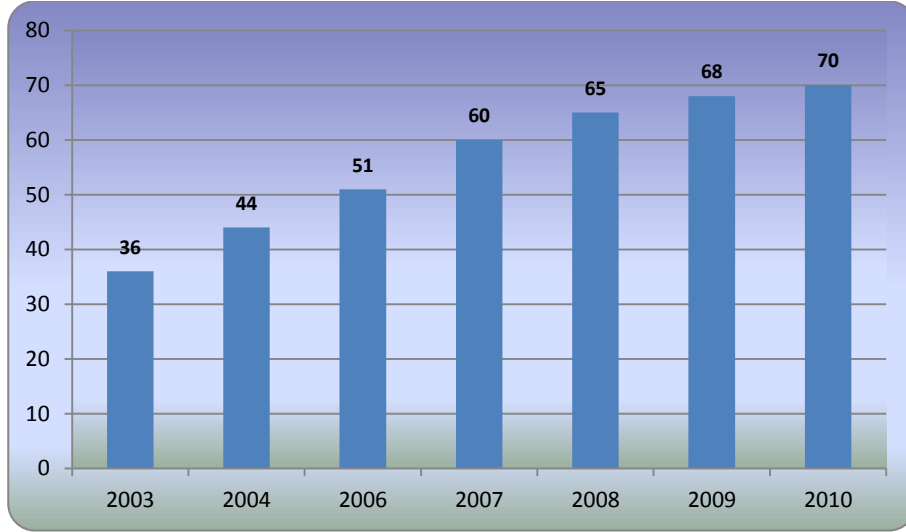
Toplam belediye sayısı	Toplam belediye nüfusu	Anket uygulanan belediye sayısı	Anket uygulanan belediye nüfusu	Derin deniz deşarjı yapan belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu	Arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)
12	284.307	12	284.307	-	10	232.493	82	-	-	-

İlimizde arıtma tesisi hizmeti veren belediye bulunmamaktadır.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı TUİK verilerine göre belirtilerek Grafik B.4 oluşturulmuştur. İlimizde atıksu arıtma tesisi bulunmadığından Grafik B.5 ve Çizelge B.4 doldurulamamıştır.

Grafik B.4- İlimizde (1994-2010) Yılı Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı(TUİK, 1994-2010)

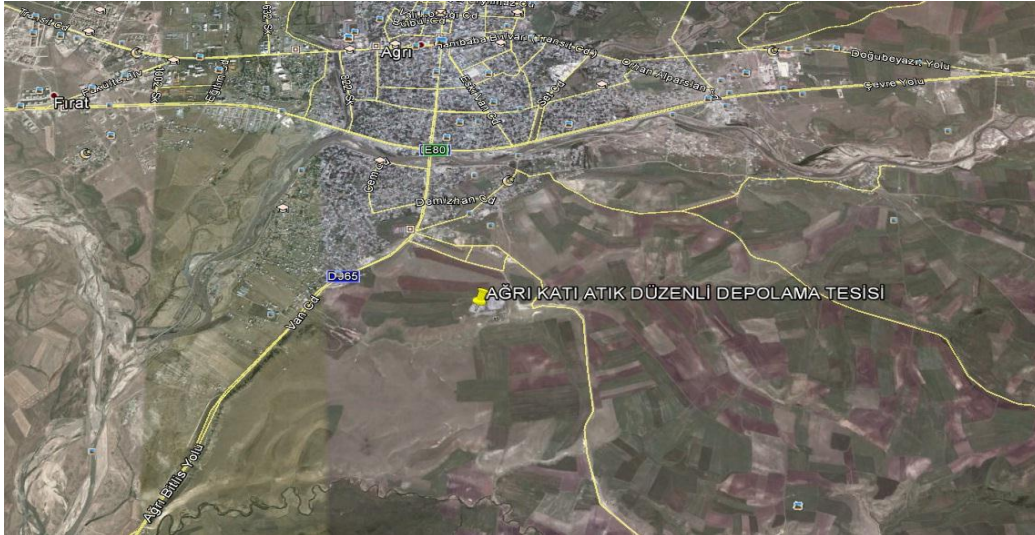
Grafik B.5 – İlimizde (....) Yılı Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Edilen Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(Kaynak, yıl)

B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

Ağrı OSB’ de faaliyete geçen tesis olmadığından atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Bu sebeple Çizelge B.5 doldurulamamıştır.

B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri

Ağrı ilinde evsel atıkların türü, miktarı ve geri kazanımına yönelik olarak bir çalışma bulunmamaktadır. Merkez İlçe, Yukarıküpüran Köyü adresinde katı atık düzenli depolama alanı bulunmakta olup, vahşi depolama yapmaya devam edilmektedir.

B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

Atıksu geri kazanımı ile ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

“Toprak Kirliliği ile ilgili bir çalışma yapılmamış olup, tespit edilen noktasal kaynaklı bir kirlilik bulunmamaktadır. Bu sebeple Çizelge B.9 doldurulamamıştır.

Çizelge B.9.- İlimizde (....) Yılı Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler(Kaynak, yıl)

	Var	Yok	Varsa Ne/Neler Olduğunu Belirtiniz
Potansiyel kirletici faaliyetler var mı?		*	

Tespit Edilmiş Kirlenmiş Sahanın Yeri	Tespit Edilmiş Kirlenmenin Nedeni	Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışma var mı?		Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışmalarda ne tür temizleme faaliyetleri * yapılıyor? (Aşağıdaki temizleme yöntemleri dikkate alınmalıdır)
		Var	Yok	
-	-			-

* Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliği Temizleme Yöntemleri

Biyoremediasyon
Fitoremediasyon
Parsel arıtımı
Buharlaştırma
Biyo havalandırma
Elektrokinetik arıtma
Yerinde oksidasyon
Solvent ekstraksiyonu
Hava ile dağıtma (Air sparging)
Buharlaştırma
Termal arıtma
Reaktif Barrier teknolojisi
Yerinde yıkama (In-situ Flushing)

B.6.2.Arıtma Çamurlarının toprakta kullanımı

Arıtma tesisi bulunmadığından arıtma çamuru oluşmamaktadır. Bu sebeple Grafik B.6 ve Grafik B.7 oluşturulamamıştır.

B.6.3.Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

İlgili yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, ÇED kapsamındaki mevcut tesislerden on dokuzu Doğaya Yeniden Kazandırma Planı ve on yedi tanesi Çevre Yönetim Planı hazırlamıştır.

B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

İlde kullanılan gübre (bitki besin maddesi bazında), pestisit miktarları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge B.10 – İlimizde (2012) Yılında Kullanılan Ticari Gübre Tüketiminin Bitki Besin Maddesi Bazında ve Yıllık Tüketim Miktarları (Ağrı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2012)

Bitki Besin Maddesi (N,P,K olarak)	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot	371,918	248.282
Fosfor	282,183	
Potas	67,083	
TOPLAM	721,184	248.282

Çizelge B.11- İlimizde (2012) Yılında Tarımda Kullanılan Girdilerden Gübreler Haricindeki Diğer Kimyasal Maddeleri (Tarımsal İlaçlar vb) (Ağrı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2012)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsektisitler	Böcek İlacı	4,215	248.282
Herbisitler	Yabancı Otlar	6,500	
Fungisitler	Mantar Hastalıkları	14,290	
Rodentisitler	Kemiricilere karşı	44,000	
Nematositler	-	-	
Akarisitler	-	-	
Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-	
TOPLAM	-	69,005	248.282

Çizelge B.12- İlimizde (2012) Yılında Topraktaki Pestisit vb Tarım İlacı Birikimini Tespit Etmek Amacıyla Yapılmış Analizin Sonuçları(Ağrı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2012)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	Analiz Yapılan Yer (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	Analiz Tarihi	Analiz Edilen Madde	Tespit Edilen Birikim Miktarı (µg/kg- fırın kuru toprak)
-	-	-	-	-

İlimizde(2012) yılında topraktaki pestisit vb. tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış laboratuvar ve analiz bulunmamaktadır.

B.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde arıtma tesisi bulunmadığından arıtma çamuru oluşmamaktadır. ÇED kapsamındaki mevcut tesislerden on dokuzu Doğaya Yeniden Kazandırma Planı ve on yedi tanesi Çevre Yönetim Planı hazırlamıştır.

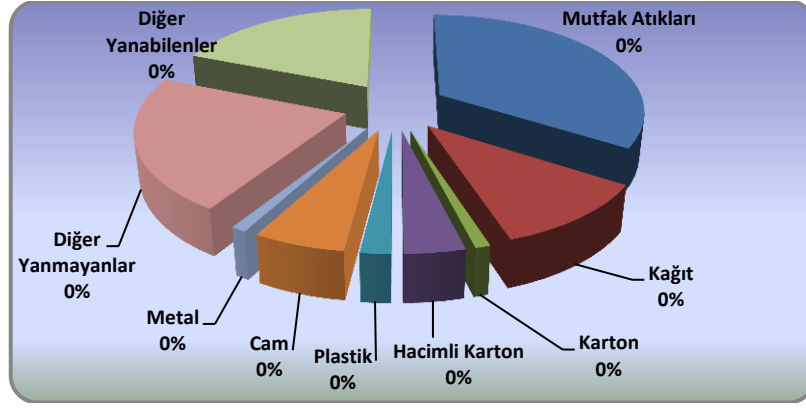
Ekilebilir tarım arazilerinin çoğunluğu kuru tarım arazileridir. İlimizde yetiştirilen ürün sayısının da sınırlı olması, gübre ve ilaç fiyatlarının da yüksek oluşu nedeniyle ilimizde gübre ve ilaç kullanımını oldukça düşüktür.

Kaynaklar(Ağrı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü)

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)

İlde, belediyeler tarafından atık ayrışımı yapılmadığından Grafik C.1. ve Birlik bulunmadığından C.3 doldurulamamıştır. Merkez Belediyeden veri alınamadığından Çizelge C1 eksik doldurulmuştur.

Grafik C.1- İlimizdeki (2012) Yılı Atık Kompozisyonu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Çizelge C.1 – İlimizde (2012) Yılı İçin İl/İlçe Belediyelerince Toplanan ve Birliklerce Yönetilen Katı Atık Miktar ve Kompozisyonu(Tüm Belediyeler, 2012)

İl/İlçe Belediye veya Birliğin Adı	Birlik ise birliğe üye olan belediyeler	Nüfus		Toplanan Ortalama Katı Atık Miktarı (ton/gün)		Geri Kazanılan Ortalama Atık Miktarı (ton/gün)		Kişi Başına Üretilen Ortalama Katı Atık Miktarı (kg/gün)		Atık Kompozisyonu (yıllık ortalama, %)						
		Yaz	Kış	Yaz	Kış	Yaz	Kış	Yaz	Kış	Organik	Kağıt	Cam	Metal	Plastik	Kül	
Merkez Belediyesi				-	-											
Patnos Belediyesi		62500	80000	25-30	20-25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Doğubayazıt Belediyesi		65000	80000	125	195	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hamur Belediyesi		2945	3000	12	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tutak Belediyesi		7200	7650	12-13	10-11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taşlıçay Belediyesi		6104	5750	12	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eleşkirt Belediyesi		18000	11000	40-50	20-30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diyağın Belediyesi		20000	22000	40	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İl Geneli						-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge C.2 – İlimizde (2012) Yılı İl/İlçe Belediyelerde Oluşan Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Yöntemleri ve Tesis Kapasiteleri(2012)

İl/ilçe Belediye Adı	Hangi Atıklar Toplanıyor?			Transfer İstasyonu Varsa Sayısı	Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor?*			Mevcut Bertaraf Yöntemi ve Tesis Kapasitesi/Birimi					
	Evsel*	Tıbbi	Diğer (Belirtiniz)		Toplama	Taşıma	Bertaraf	Düzensiz Depolama	Düzenli Depolama	Kompost	Yakma	Diğer (Belirtiniz)	
		-											

İl/ilçe Belediye Adı	Hangi Atıklar Toplanıyor?			Transfer İstasyonu Varsa Sayısı	Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor?*			Mevcut Bertaraf Yöntemi ve Tesis Kapasitesi/Birimi				
	Evsel*	Tıbbi	Diğer (Belirtiniz)		Toplama	Taşıma	Bertaraf	Düzensiz Depolama	Düzenli Depolama	Kompost	Yakma	Diğer (Belirtiniz)
Merkez Belediyesi	B	ÖS			B	B	B		B			
Patnos Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Doğubayazıt Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Hamur Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Tutak Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Taşlıçay Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Eleşkirt Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama
Diyadin Belediyesi	B	ÖS			B	B	B					Vahşi Depolama

* Ofis işyeri dahil.

** Belediye (B), Özel Sektör (ÖS), Belediye Şirketi (BŞ) seçeneklerinden uygun olanının sembolünü yazınız.

Çizelge C.3- İlimizde (2012) Yılında Birliklerce Yürütülen Katı Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf İşlemlerine İlişkin Bilgi (Kaynak, yıl)

Birlik adı	Hangi Atıklar Toplanıyor?			Transfer İstasyonu varsa sayısı	Mevcut Bertaraf Yöntemi ve Tesis Kapasitesi/Birimi			
	Evsel*	Tıbbi	Diğer (Belirtiniz)		Düzenli Depolama	Kompost	Yakma	Diğer (Belirtiniz)

* Ofis işyeri dahil.

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

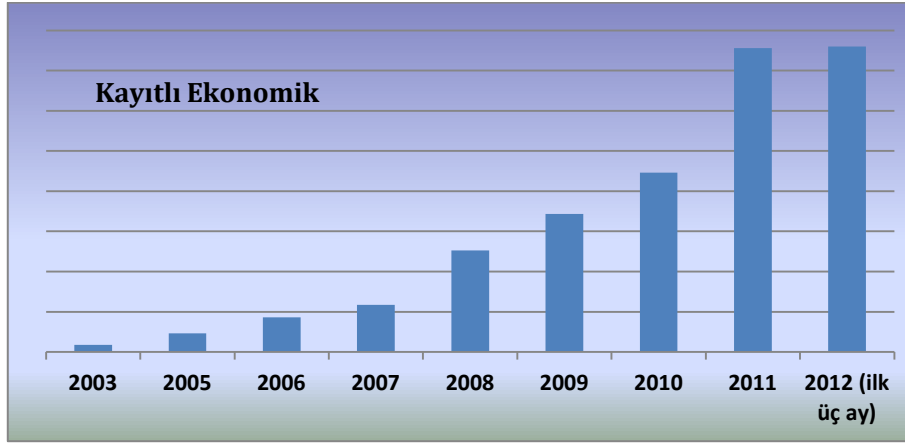
İnşaat yıkıntı atığı oluşturan tesislere, ilgili belediyeler ile görüşmesi “Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında atıkların doğru yönetilmesi konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır. Miktar olarak bir veri bulunmamaktadır.

C.3. Ambalaj Atıkları

Ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletmeler; Emek Plastik, Vatan Plastik, Yaprak Plastik ve Şeker Fabrikasıdır. Veri bulunmadığından Çizelge C.4 ve Grafik C.2 doldurulamamıştır.

Çizelge C.4- İlimizdeki (.....) Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları(Kaynak, yıl)

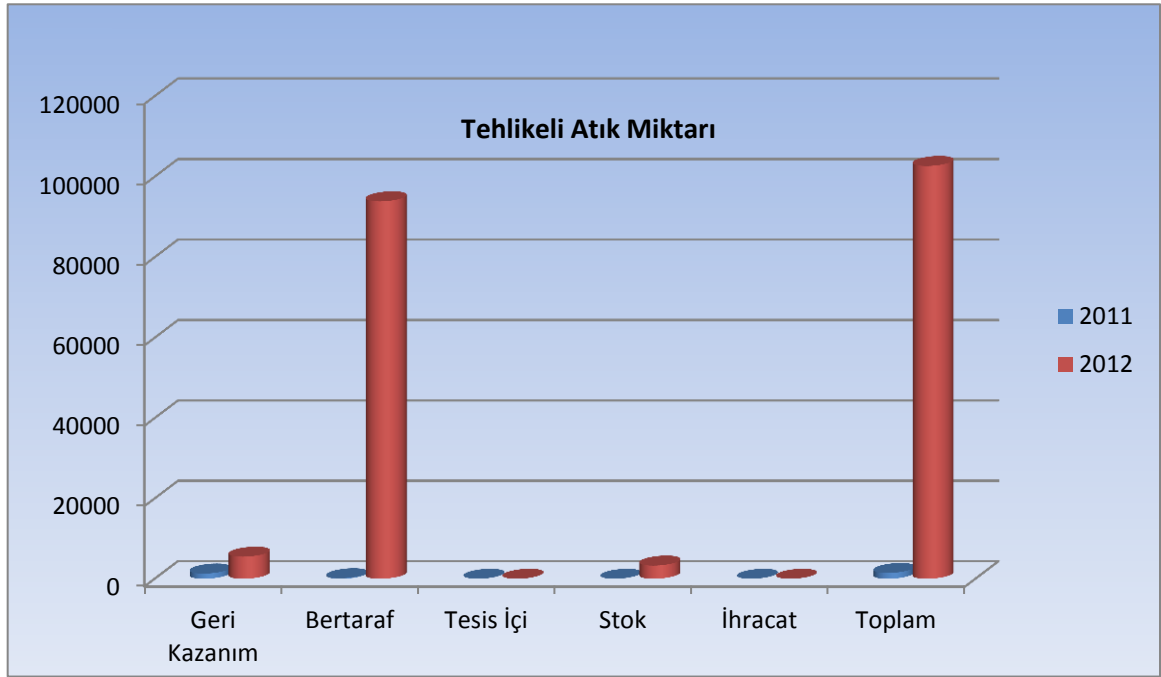
Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik						
Metal						
Kompozit						
Kağıt Karton						
Cam						
Toplam						

Grafik C.2- İlimizdeki (.....) Yılı Kayıtlı Ambalaj Üreticisi Ekonomik İşletmeler(Kaynak, yıl)

C.4. Tehlikeli Atıklar

İlimizde tehlikeli madde oluşturan tesis sayısı az olup, Tehlikeli Atık Kontrolü Yönetmeliğine göre gönderilerek bertaraf/geri kazanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. İlimizde; tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. İldeki Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen veriler doğrultusunda Grafik C.3 ve Çizelge C.5 oluşturulmuştur.

	Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	Toplam
2011	1300kg	140kg	0	2kg	0	1442kg
2012	5501kg	93886kg	0	3283kg	0	102670kg

Grafik C.3- TABS Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi(Çevre Bilgi Sistemi, 2012)

Çizelge C.5 – İlimizdeki (2012) Yılında Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikeli Atıklarla İlgili Veriler (Çevre Bilgi Sistemi, 2012)

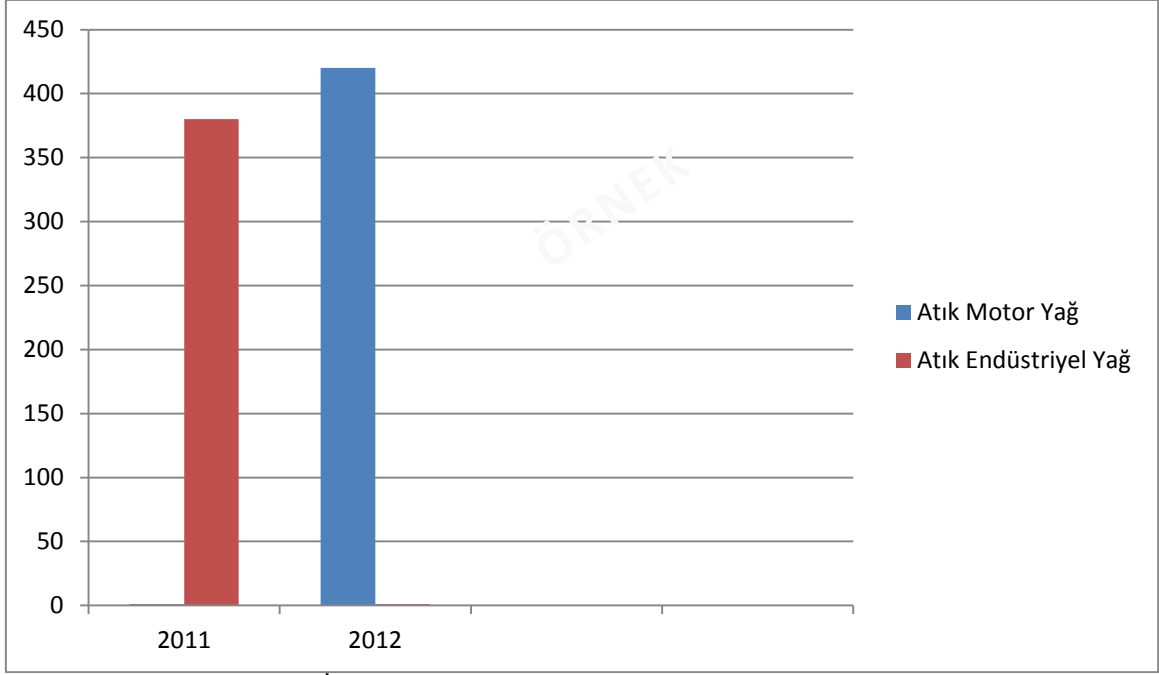
Aktivite kodu*	Atık Kodu**	(2011) Yılı						
		Atık Miktarı (kg/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
18	180103	93886						D9
1615	160601	5080			R4			
	150202	3253(STOK)						
		1			R1			
13	130208	420			R1			
16	160114	25LT(STOK)						
16	160107	3KG(STOK)						
16	160119	1KG(STOK)						
08	080317	1			R1			
13	130701	24380			R1			

*Atık Yönetiminin Genel Esasları ya da tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinde tanımlanan 2 rakamlı aktivite tipini gösterir.

** Aynı yönetmeliklerde her bir aktivite için sıralanan tehlikeli atık kodu (6 rakamlı).

C.5. Atık Madeni Yağlar

“Tesislerin atık madeni yağlarını, Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliğine uygun şekilde biriktirmesi ve göndermesi gerektiği yönünde bilgilendirmeler yapılmıştır. İlimiz, Merkez İlçesinde Madeni Yağ ve Dolum Paketleme faaliyeti yapan bir tesisin 2 (iki) yıldır kapalı olduğu beyan edilmiştir. Bu kapsamda ilde Madeni Yağ ve Dolum Paketleme tesisi bulunmamaktadır. Çizelge C.6 ve C.8 ile ilgili veri bulunmadığından doldurulamamıştır.

Grafik C.4 – İlimizdeki Atık Yağ Toplama Miktarları(Çevre Bilgi Sistemi, 2011-2012)

Çizelge C.6 – İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları(Çevre Bilgi Sistemi, 2012)

Yıl	Geri kazanım (ton)	İlave yakıt (ton)	Nihai bertaraf (ton)
2008			
2009			
2010			
2011			
2012			

Çizelge C.7 – İlimizdeki (2012) Yılı İçin Atık Madeni Yağlarla İlgili Veriler(Ulusal Atık Taşıma Formları, 2012)

Atık Madeni Yağ Üreten Resmi ve Özel Kurum/ Kuruluş Sayısı	Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı	Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)		Atık Madeni Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Geri Kazanım Tesisi		Yok
		Atık Motor Yağ	Atık Sanayi Yağ	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı		
						Lisanslı	Lisanssız	
2	2	0,23	24,380	-	-	-	-	-

Çizelge C.8 – İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanımı Sonucu Elde Edilen Ürün Miktarları(Kaynak, yıl)

YIL	Ürün Miktarı (Ton) (Kalıp Yağı + Harman Yağı + Jüt Yağı)
2009	-
2010	-
2011	-
2012	-

C.6. Atık Pil ve Akümülatörler

İlimizde pillerin evsel atıklarla karıştırılarak biriktirilmesinin önüne geçmek için kurumlara pil kutuları dağıtılmıştır. İlde geçici akü depolama izni verilen bir tesis bulunmamaktadır. Geçmiş yıllara ait atık akü/ pil verileri bulunmadığından bilgi verilememiştir.

Çizelge C.9 – İlimizde (2012) Yılında Oluşan Akümülatörlerle İlgili Veriler(ulusal atık taşıma formu, 2012)

ATIK AKÜMÜLATÖRLER							
APA Taşıyan Lisanslı Araç Sayısı	Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni Verilen		Toplanan Atık Akümülatör Miktarı (ton)	İldeki Atık Akümülatör Geri Kazanım Tesisleri		Geri kazanım Tesislerinde İşlenen Atık Akümülatör Miktarı	
	Depo Sayısı	Kapasitesi (ton)		Sayı	Kapasite (ton/yıl)	Miktarı (ton)	%
-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge C.10 – İlimizde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı (Ton) (Kaynak, yıl)

	2008	2009	2010	2011	2012
Kurşun					5,08
Plastik					-
Cüruf					-
Asitli Su					-
TOPLAM					5,08

Çizelge C.11 – İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg) (Kaynak, yıl)

2009	2010	2011	2012
-	-	-	5080 kg

Çizelge C.12- İlimizde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg) (Kaynak, yıl)

2011	2012
-	-

Çizelge C.13 – İlimizde Taşıma Lisanslı Araçların Yıllara Göre Gelişimi (Adet) (Kaynak, yıl)

2008	2009	2010	2011	2012
-	-	-	-	-

C.7. Bitkisel Atık Yağlar

İlimizde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.2012 yılında başka ildeki lisanslı bir firmaya 1430 kg atık gönderilmiştir. Geri kazanım tesisi bulunmadığından Grafik C6 doldurulamamıştır.

Çizelge C.14 – İlimizde 2012) Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler(ulusal atık taşıma formu, 2012)

Bitkisel Atık Yağlar İçin Geçici Depolama İzni Verilen Toplam Depo		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)		Bitkisel Atık Yağ Taşımacı Üzere Lisans Alan		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
Sayı	Kapasitesi (ton)	Kullanılmış Kızartmalık Yağ	Diğer (Belirtiniz)	Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayı	Kapasitesi (ton/yıl)
-	-	1,43		-	-	-	-

Çizelge C.15- İlimizde 2009-2012 Yılları Arasında Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç Sayısı (Kaynak, yıl)

	2009	2010	2011	2012
Lisanslı Araç Sayısı	-	-	-	-

C.8. Poliklorlu Bifeniller ve Poliklorlu Terfeniller

İlimizde PCB VE PCB içeren madde ve ekipmanların bertarafını sağlayan lisanslı tesis bulunmamaktadır.

C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)

İlde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerle ilgili lisans almış bir tesis bulunmamaktadır.2012 yılında Iğdır ‘da bulunan geçici depolama tesisine 2340 kg atık gönderilmiştir. İlimizde geri kazanım veya çimento tesislerine ne kadar ömrünü tamamlamış lastik gönderildiği ile ilgili bir veri bulunmamaktadır. Bu sebeple Grafik C.7 ve C.17 doldurulamamıştır.

Çizelge C.16- İlimizde (2012) Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler(Çevre ve Şehircilik İl Müd., 2012)

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)								
ÖTL Geçici Depolama Alanı		Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi		Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi		Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m ³)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	
-	-	-	-	-	-	-	-	-

C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar (AEEE)

Avrupa Birliği'nin 2002/96/EC sayılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Direktifi ile elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminde kullanılan tehlikeli maddelerin kullanılmasını yasaklayan 2002/95/EC sayılı elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği" hazırlanarak 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, ilde bu yönetmelik kapsamında yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple Grafik C.8, Grafik C.9, Çizelge C.18 doldurulamamıştır.

C.11. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar

İlde beş adet Ömrünü Tamamlamış Teslim Yeri bulunmaktadır.

Çizelge C.19- İlimizde (2012) Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Oluşturulan ÖTA Teslim yerleri	ÖTA Geçici Depolama Alanı		ÖTA İşleme Tesisi		İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	
5	1	-	-	-	-

C.12. Tehlikesiz Atıklar

İlde tehlikesiz atıklar konusunda; Merkez İlçe, Yeni Sanayi Sitesi 17. Blok o:41 adresinde 720 ton plastik hurda dönüşüm ve 2.880 ton demir hurda dönüşüm kapasiteli bir firmaya 09.11.2012 Tehlikesiz Atıklar Toplama –Ayrırma Belgesi verilmiştir. Veri bulunmadığından Çizelge C.20 oluşturulamamıştır.

Çizelge C.20 – İlimizdeki (2012) Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Aktivite kodu*	Atık Kodu**	(....) Yılı						
		Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
-	-	-	-	-	-	-	-	-

C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar, 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik”in Atık Listesinde; 10 02 koduyla, “**Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar**” olarak belirtilen başlık altında yer almaktadır. Söz konusu atık sınıflandırılması Çizelge C.21’de gösterilmektedir.

İlde demir çelik sektörü bulunmamaktadır. Bu sebeple Çizelge C.22 oluşturulamamıştır.

Çizelge C.21 – Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar Listesi

ATIK KODU	ISIL İŞLEMDEN KAYNAKLANAN ATIKLAR	KATEGORİ
10 02	Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar	
10 02 01	Cüruf işleme atıkları	
10 02 02	İşlenmemiş cüruf	
10 02 07*	Tehlikeli maddeler içeren gazların arıtımı sonucu ortaya çıkan katı atıklar	M
10 02 08	10 02 07 dışında gaz arıtımı sonucu ortaya çıkan katı atıklar	
10 02 10	Haddehane tufalı	
10 02 11*	Soğutma suyunun arıtılmasından kaynaklanan yağ içerikli atıklar	M
10 02 12	10 02 11 dışındaki soğutma suyu arıtma atıkları	
10 02 13*	Gaz arıtımı sonucu oluşan ve tehlikeli maddeler içeren çamurlar ve filtre kekleri	M
10 02 14	10 02 13 dışındaki gaz arıtımı sonucu oluşan çamurlar ve filtre kekleri	
10 02 15	Diğer çamurlar ve filtre kekleri	
10 02 99	Başka bir şekilde tanımlanmamış atıklar	

C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

İlde kömürle çalışan termik santral bulunmamaktadır.

C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları

İlimizde sanayi kuruluşlarının ve belediyenin sanayi/evsel/kentsel atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

C.13. Tıbbi Atıklar

İlde Tıbbi atıklar Tıbbi Atık Yönetmeliğine uygun şekilde toplanarak Van Rohan Bertaraf Tesisiyle yapılan protokol gereği sağlık kuruluşlarından alınarak sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. Doğubayazıt Belediyesinden Haziran ayında Patnos Belediyesinden Ekim ayında, Diyadin ,Hamur, Tutak ve Eleşkirt Belediyelerinden Kasım ayında tıbbi atık alınmaya başlanmıştır.

Çizelge C.25– (2012) Yılında İlimiz İl Sınırları İçindeki Belediyelerde Toplanan Tıbbi Atıklar(Rohan Bertaraf Tesisi, 2012)

İl/ilçe Belediyesinin Adı	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atıkların Taşınması		Tıbbi Atık Taşıma Aracı Sayısı *		Toplanan tıbbi atık miktarı ton/gün	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu	Özel	Kamu		Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmanın	Tesisin Bulunduğu İl
Merkez Belediyesi		*	*		*		0,337		*		*	
Doğubayazıt Belediyesi		*	*		*		0,104		*		*	
Patnos Belediyesi		*	*		*		0,040		*		*	
Hamur Belediyesi		*	*		*		0,003		*		*	
Tutak Belediyesi		*	*		*		0,002		*		*	
Taşlıçay Belediyesi		*	*		*		-				*	
Diyadin Belediyesi		*	*		*		0,002		*		*	
Eleşkirt Belediyesi		*	*		*		0,003		*		*	

Çizelge C.26- İlimizdeki Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tıbbi Atık Miktarı (ton)	-	-	191,794	194,285	155,5	179,215

C.14. Maden Atıkları

İlde ortaya çıkan maden atığı bulunmamaktadır. Maden zenginleştirme Tesisi bulunmadığından C.28 doldurulamamıştır.

Çizelge C.27 – Maden Atıklarının Sınıflandırılması

Atık Kodu	Madenlerin aranması, çıkarılması, işletilmesi, fiziki ve kimyasal işleme tabi tutulması sırasında ortaya çıkan atıklar	Kategori
01 01	Maden kazılarından kaynaklanan atıklar	
01 03	Metalik Minerallerin Fiziki ve Kimyasal Olarak İşlenmesinden Kaynaklanan Atıklar	
01 04	Metalik Olmayan Minerallerin Fiziki ve Kimyasal İşlemlerinden Kaynaklanan Atıklar	
01 05	Sondaj Çamurları ve Diğer Sondaj Atıkları	

Çizelge C.28– İlimizdeki (2012) Yılı Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı

C.15. Sonuç ve Değerlendirme

Belediyeler tarafından atık ayrışımı yapılmadığından bu konuyla ilgili bilgi verilememiştir. İlgili yönetmelikler çerçevesinde atık sorununun önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Atıkların toplanması ve bertarafı konusunda ilgili kuruluşlar ve toplumun bilgilendirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

Kaynaklar(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Tüm Belediyeler, Çevre Bilgi Sistemi)

Ç. KİMYASALLARIN YÖNETİMİ

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

İlde Şeker Fabrikası dışında büyük endüstri tesisi bulunmamaktadır. Bu sebeple Ç1 doldurulamamıştır.

Çizelge Ç.1 – İlimizdeki (2012) Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı(Kaynak, yıl)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	-
Üst Seviye	-
TOPLAM	-

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

Şeker Fabrikası dışında büyük endüstri tesisi bulunmamaktadır. Bu sebeple değerlendirme yapılmamıştır.

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

D.1. Ormanlar ve Milli Parklar

D.1.a Ormanlar

AĞRI İLİ ORMANLIK ALAN DURUMU:
Ormanlık alan 5.905 hektar. (Bozuk baltalık)
Toplam alan 1.087.975 hektar.
Açıklık alan 1.082.070 hektar.

2012 YILI ÇALIŞMALARI:

MERA ISLAHLARI:

- 1- Tahir mera ıslah çalışması 400 hektar.
- 2- Kuşburnu mera ıslah çalışması 300 hektar

AĞAÇLANDIRMA VE EROZYON KONTROL ÇALIŞMALARI:

- 1- Yazıcı baraj havzası ağaçlandırma sahası 113 hektar. 71.000 FİDAN DİKİMİ
- 2- Kavacık ağaçlandırma sahası 117 hektar. 67.000 FİDAN DİKİMİ
- 3- İshakpaşa erozyon kontrol sahası 590 hektar. 130.000 FİDAN DİKİMİ
- 4- Hanibaba erozyon kontrol sahası 105 hektar.38.700 FİDAN DİKİMİ
- 5- Kuşburnu erozyon kontrol sahası 123 hektar. 79.000 FİDAN DİKİMİ
- 6- Sağırtaş erozyon kontrol sahası 90 hektar. 55.000 FİDAN DİKİMİ
- 7- Kent ormanı 50 hektar. 12.000 FİDAN DİKİMİ
- 8- Sağdıç sel kontrol çalışması 2.000 hektar. 240 m. Teras, 2.000 m. Kafes tel eşik .

(fidan türleri: sarıçam, huş, akasya, akçaağaç, karaağaç, dişbudak, kuşburnu, yalancı iğde, berberis, mahlep.)

ÜCRETSİZ FİDAN DAĞITIMI:

67.000 ADET ücretsiz fidan dağıtılmıştır.

OKULLAR HAYAT OLSUN PROJESİ:

45 okul bahçesi ağaçlandırılmıştır.

D.1.b.Milli Parklar

Ağrı Dağı Milli Parkı UDGP (Uzun Devreli Gelişme Planı) mevcut değildir.

AĞRI DAĞI MİLLİ PARKI

JEOLOJİK YAPI

Bölge 1. Jeolojik zamanda oluşmuş olup 4000 metreye kadar bazalt daha sonra sonraki yükseklikte andezit lavlarından oluşarak volkanik bir dağ özellikleri gösterir. Dağın doruğunda bir örtü buzulu vardır ve Türkiye'nin en büyük buzuludur.

FLORA

Ardıç, Gürgen, Huş, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Aküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılçıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday ve Yabani Çavdar alanda yayılış gösteren önemli bitki türlerindedir.

FAUNA

Ur Keklik, Kaya Kekliği, Çil Keklik, Yaban Koyunu, Çengel boynuzlu Dağ Keçisi, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, Şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık ve Sazan alanda yayılış gösteren önemli hayvan türleridir.

KULLANIM

Ağrı Dağı Milli Parkı yıl içerisinde çok sayıda yerli ve yabancı turistlerin ağırlamaktadır. 01.11.2004 yılında ilan edilmiştir. Ağrı Dağı Milli Parkı; düzensiz olarak yapılmakta olan yamaç paraşütü ve sportif olta balıkçılığı, dağcılık, doğa yürüyüşü gibi uğraşların yanında, fotoğraf ve resim hobisi için, Yaban hayatını yakından izlemek için de ziyaretçilere zengin peyzaj güzellikleri sunmaktadır. Dünyada Alaska'daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru da milli park sınırları içerisinde.

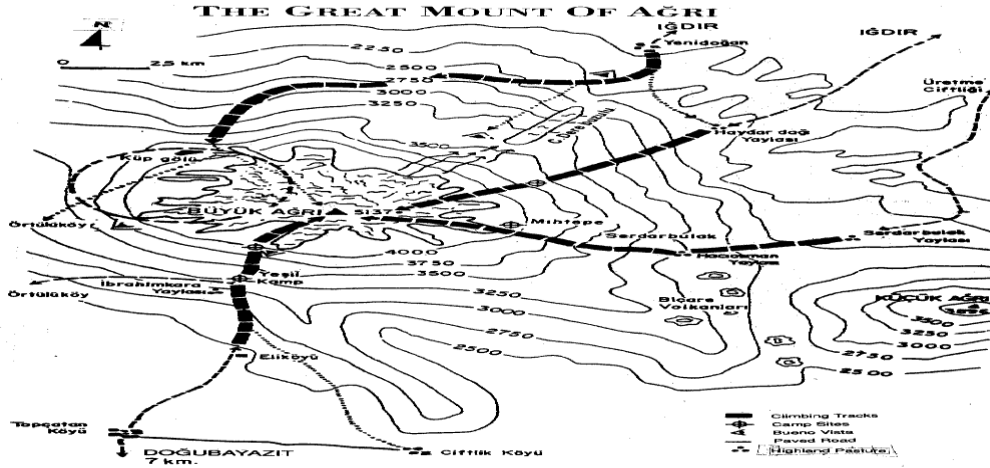
İKLİM

İklim bakımından Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar.

Ağrı Dağı Milli Parkı Büyük ve Küçük Ağrı Dağları, Meteor Çukuru ve Nuh'un gemisinin bulunduğu alanlar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ağrı Dağı, 5137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması yanında zirvesinde de ülkemizin en büyük buzulu bulunmaktadır. Dünyada Alaska'daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru da milli park sınırları içerisinde.

ULAŞIM

Milli Park, Ağrı Doğubayazıt İlçesine 10 km mesafededir. Ağrı İline ise 100 km mesafededir. Iğdır İline 40 km mesafededir. Ankara – Ağrı arasında düzenli olarak hava ve karayolu bağlantısı mevcuttur.

Ağrı Dağı Milli Parkı İle İlgili Bilgiler

1. Alanın genel tanıtımı (Fiziki ve coğrafi) :

Ağrı Dağı Milli Parkı Türkiye, Ermenistan, Nahçıvan ve İran Devlet sınırlarının kesişme noktası yakınında, Doğu Anadolu Bölgesi, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Iğdır ili, Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde 39°42'08.81"K - 44°17'56.14"D Kuzey koordinatlarında yer almaktadır. Ağrı İline 100 km mesafededir. Ağrı Dağı Milli parkının doğusunda Küçük Ağrı Dağı bulunmakta olup yüksekliği 3898m dir.

Ağrı Dağı Milli Parkı olarak ilan edilen alan, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli, Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması gibi ulusal ve uluslararası kaynak değerlerine sahip, korumaya değer bir alan olması nedeniyle 01.11.2004 tarih ve 2004/8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir.

2. Alanın uluslararası statüleri: Türkiye'nin önemli Milli Parkları arasında yer almaktadır. Nuh Peygamberin Gemisi ve Nuh Tufanı nedeniyle Ağrı Dağı büyük ölçüde tanınmaktadır. Milli Parkın sınırları içerisinde meteor çukuru vardır ve Dünyada 2. en büyük çukurdur.

3. Alana ait Flora bilgileri: Ardıç, Gürgen, Huş, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Aküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılçıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday ve Yabani Çavdar alanda yayılış gösteren önemli bitki türlerindedir.

4. Alana ait Fauna bilgileri: Ur Keklik, Kaya Kekliği, Çil Keklik, Yaban Koyunu, Çengel boynuzlu Dağ Keçisi, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, Şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık ve Sazan alanda yayılış gösteren önemli hayvan türleridir.

5. Alana ait Ekosistem bilgileri:

Ağrı Dağı Milli Parkının bulunduğu alan çoğunlukla mera, otlakiye, yayla, verimsiz çorak ana kayanın görüldüğü lav akıntılardır.

6. Alanın temel peyzaj öğeleri:

Ağrı Dağı Milli Parkı; dağcılık, doğa yürüyüşü gibi uğraşların yanında, fotoğraf ve resim hobisi için, Yaban hayatını yakından izlemek için de ziyaretçilere zengin peyzaj güzellikleri sunmaktadır.

Kaynak(2011 Ağrı İl Çevre Durum Raporu-Ağrı Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğü-Orman İşletme Müdürlüğü,2012)

D.2. Çayır ve Mera

İçinde bulunduğumuz çağın, en önemli gelişmişlik göstergelerinden biri beslenmedir. Nesillerin verimli, güçlü ve sağlıklı yetişebilmesi için dengeli ve yeterli beslenmesi bir gerçektir. Başka bir gerçekte, beslenmemizde önemli bir yeri olan hayvansal ürünlerin ülkemizde ucuz ve bol bir şekilde elde edilemediğidir. Hayvansal ürünlerin bol ve ucuz elde edilebilmesinin şartı da hayvansal üretim girdilerini azaltmak olacaktır. Birim üretim başına düşen en pahalı girdinin, yem olduğu bilindiğine göre yapılması gereken yerinde bol ve ucuz yem üretimidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında artan nüfusun bitkisel ürün ihtiyacının karşılanması, 1950 li yıllarda traktörün yurdumuza girmesi ile meralar sürülerek tarım arazisi olarak kullanılmaya başlanmış ve mera alanları daraltılmıştır. Buna rağmen ilimiz çayır ve meralar bakımından zengin sayılacak bir potansiyele sahiptir. Ancak, yıllar boyu çayır ve meraların, ilimiz kaba yem ihtiyacının temel kaynağı olması ve kullanılması, hiçbir yem bitkisi yetiştiriciliği ile desteklenmemesi, otlatmanın aşırı ve zamansız yapılması, uygun sayıda ve cinsten hayvan ile otlatılmaması gibi nedenlerle verimleri sürekli düşürülmüştür.

D.3. Sulak Alanlar

Patnos Sarısu Ovası Sulak Alanı, Doğubayazıt Sazlıkları ve Balık Koruma Bölgeleri belirlenmemiş olup, Yönetim planları mevcut değildir.

D.3.1.BALIK GÖLÜ

JEOLOJİK YAPI

Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden biridir. Çevresindeki dağlardan gelen küçük dereler, kıyısındaki pınarlar ve yeraltı sularıyla beslenen en derin yeri 37 m. olan bir lav seti gölüdür. Balık Gölünün Jeolojik ve Jeomorfolojik özellikleri kapsayan ofiyolitik ve tortul kayalarla bulunmaktadır.

FLORA

Sulak alanın özellikle güneydoğusunda küçük sazlıklar, yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

FAUNA

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Gölün üzerindeki 0.15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Bölgedeki asıl üzü yetiştirdiği kırmızı benekli alabalıktan kaynaklanır. Göl çevresinde yaşayan başlıca hayvan türleri şunlardır; Kartal, Şahin, Keklik, Yabani Tavşan, Tilki, Kurt, Yaban Ördeği, Martı, Bildircin ve Çulluktur.

KULLANIM

Balık Gölü sulak alanının koruma statüsü bulunmamakla birlikte yönetim planı da yoktur.

İKLİM

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar.

KAYNAK DEĞERLERİ

Balık gölünde yaşayan kızıl alabalığın tedavi amaçlı ve lezzeti dolayısıyla besin ihtiyacı olarak değerlidir. Gölün üzerindeki 0.15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden birisi olması bakımından değerlidir.

ULAŞIM

Balık Gölü Taşlıçay ilçesine 26 km, Doğubayazıt ilçesine 60 km. mesafede olup iki ilçe sınırları içerisinde kalmaktadır. Ağrı İline ise yaklaşık 60 km. mesafededir.

Balık Gölü İle İlgili Bilgiler

1. Alanın genel tanıtımı (Fiziki ve coğrafi) :

Balık Gölü Taşlıçay ilçesine 26 km, Doğubayazıt ilçesine 60 km. mesafede olup iki ilçe sınırları içerisinde kalmaktadır. Denizden yüksekliği 2241 m. Olup Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden biridir. Çevresindeki dağlardan gelen küçük dereler, kıyısındaki pınarlar ve yeraltı sularıyla beslenen en derin yeri 37 m. olan bir lav seti gölüdür. Göl içme suyu ve kullanma suyu koruma sahası statüsünde olup yakınındaki yerleşim birimleri için içme suyu sağlamaktadır. Çevresindeki dağlardan gelen küçük dereler, kıyısındaki pınarlar ve yer altı suyu ile beslendiğinden akış durumu ve sürekliliği ile ilgili veriler tespit edilememiştir. Yakın çevresinde tarım alanları ve otlaklar bulunur.

2. Alanın uluslararası statüleri:

Türkiye'de uluslararası öneme sahip 135 adet Sulak Alanlardan biridir.

3. Alana ait Flora bilgileri:

Balık Gölünün kıyı kenarlarında yer yer sazlıklar bulunmaktadır. Yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

4. Alana ait Fauna bilgileri:

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Gölün üzerindeki 0.15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Bölgedeki asıl üzü yetiştirildiği kırmızı benekli alabalıktan kaynaklanır. Göl çevresinde yaşayan başlıca hayvan türleri şunlardır; Kartal, Şahin, Keklik, Yabani Tavşan, Tilki, Kurt, Yaban Ördeği, Martı, Bildircin ve Çulluktur.

5. Alana ait Ekosistem bilgileri:

Balık Gölünün kıyıları çamurludur ve özellikle güneydoğusunda küçük sazlıklar bulunur. Yakın çevresinde tarım alanları ve otlaklar bulunur.

6. Alanın temel peyzaj öğeleri:

Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden birinin olmasının yanında çevresindeki dağlarda gelen küçük dereler, kıyısındaki pınarlar ve yeraltı sularıyla beslenen en derin yeri 37m olan bir lav set gölüdür. Balık Gölü içerisindeki 0,15 Ha alana sahip küçük adacık, Göl kenarlarındaki sazlıklar ve çayırlar.

D3.2. DOĞUBAYAZIT SAZLIKLARI

JEOLOJİK YAPI

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük Gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırlıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Göllerin büyük bir bölümü sazlıktır.

FLORA

Sulak Alan sınırları içerisi genel olarak Saz ve Çayırlarla kaplıdır. Yakın Çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

FAUNA

Bölgedeki önemli kuş türleri: Çayır delicesi, Kadife ördek, Ur keklik, Kınalı keklik, Çil keklik, Kaya kartalı, Turna, Şahin, Doğan, Pasbaş Patka, Boz Ördek, Kızıl Bacak, Bıyıklı Kamışçın, Arı Kuşu, Kılıçgaga, Erguvani Balıkçıl, Büyük Dağ Bülbülü, Doğu Kiraz Kuşu, Ak Kanatlı Kumru, Sarı Başlı Kuyruk Sallayan türleri bulunmaktadır.

KULLANIM

Doğubayazıt Sazlıkları sulak alanının koruma statüsü bulunmamakla birlikte yönetim planı da yoktur.

İKLİM

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar.

KAYNAK DEĞERLERİ

Doğubayazıt Sazlıkları alanı geniş ve büyük bir alanı kapsamakta bu alanlar popülasyon bakımından korunmaya alınacak birçok türe sahip, uygun yaşam ortamına haiz, göçmen kuşların göç sahası olması, sulak alanın her mevsimde bulunması gibi yaban hayatı koruma alanı kriterlerine uygun bununla birlikte av ve yaban hayatı bakımından da değer taşımaktadır.

ULAŞIM

Doğubayazıt Sazlıkları, Doğubayazıt İlçesine yaklaşık 10 km mesafede olup Ağrı İline ise yaklaşık 100 km mesafededir. Ankara – Ağrı arasında düzenli olarak hava ve karayolu bağlantısı mevcuttur.

Doğubayazıt Sazlıkları İle İlgili Bilgiler

1. Alanın genel tanıtımı (Fiziki ve coğrafi) :

Ağrı Dağı eteklerinde yer alan Saz Gölü Gölyüzü Gölünü ve bunların arasında uzanan geniş taşkın ovasıyla bataklıkları kapsar. Karabulak yakınlarındaki Saz Gölü, su aynalarının en büyüklerinden biridir. Bu göl, Zor dağının (3181m) batı yamaçlarından ve Kaluz (2023m) ve Yalıntaş dağlarından (2054m) gelen yüzey sularıyla beslenir. Diğer büyük göl olan Gölyüzü gölü ise Ağrı Dağının mevsimsel kaynakları ile beslenir ve Sarısu Çayı ile İran'a boşalır. Alana Karabulak köyünden geçen Doğubayazıt - Iğdır karayolu ile ulaşır. Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük Gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırliklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Göllerin büyük bir bölümü sazlıktır. Yaz aylarında sazlıklardaki suyun büyük bir bölümü çekilir.

2. Alanın uluslararası statüleri:

Türkiye'de uluslararası öneme sahip 135 adet Sulak Alanlardan biridir.

3. Alana ait Flora bilgileri:

Sulak Alan sınırları içerisi genel olarak Saz ve Çayırlarla kaplıdır. Yakın Çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

4. Alana ait Fauna bilgileri: Bölgedeki önemli kuş türleri; Çayır delicesi, Kadife ördek, Ur keklik, Kınalı keklik, Çil keklik, Kaya kartalı, Turna, Şahin, Doğan, Pasbaş Patka, Boz Ördek, Kızıl Bacak, Bıyıklı Kamışçın, Arı Kuşu, Kılıçgaga, Erguvani Balıkçıl, Büyük Dağ Bülbülü, Doğu Kiraz Kuşu, Ak Kanatlı Kumru, Sarı Başlı Kuyruk Sallayan türleri bulunmaktadır.

5. Alana ait Ekosistem bilgileri:

Doğubayazıt Sazlıkları küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırliklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturmaktadır.

6. Alanın temel peyzaj öğeleri:

Sulak alan üzerinde bulunan sazlık topluluklarının ve gölcüklerinin birlikte oluşturdukları kompleks.

D.3.3. SARISU SAZLIğI

JEOLJİK YAPI

Sarı su ovası geniş ve yüksek rakımlı bir ovadır. İçinde barındırdığı sulak çayır, geniş sazlıklar ve birkaç tatlı su gölü ile önemli bir sulak alan ekosistemi teşkil etmektedir. Alan küçük derelerle yer altı suları vasıtasıyla beslenir. Gideğeni olan Karasu Çayı ile Fırat Nehrinin en büyük kolu olan Murat suyuna bağlanır. Sulak alanın esas kısmını oluşturan bölümünde göl aynası sazlarla kaplı küçük dipsiz göl yer almaktadır. Bu gölün hemen yanında seyrek bitki örtüsüne sahip küçük bir göl de bulunmaktadır. Sazlığın doğu kesimi ise bataklık ve diğer sulak çayırarla kaplıdır.

FLORA

Sulak Alan sınırları içerisi genel olarak Saz ve Çayırarla kaplıdır. Yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

FAUNA

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Bıldırcın, Kız kuşu, Su çulluğu, Çamurcun, Kalkuyruk, Elmabaş, Kara Ördek, Kınalı keklik, Çil keklik, Angıt, Gri balıkçıl, Toy, Uzun bacak, Bağırtaç, Tepeli taygar, Doğan, Kaya kartalı, Şahin, Karga, Saksađan gibi türler yaşamaktadır.

KULLANIM

Sarısu Sazlığı sulak alanının koruma statüsü bulunmamakla birlikte yönetim planı da yoktur.

İKLİM

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar.

KAYNAK DEğERLERİ

Sarısu Sazlık alanı geniş ve büyük bir alanı kapsamakta bu alanlar popülasyon bakımından korunmaya alınacak birçok türe sahip, uygun yaşam ortamına haiz, göçmen kuşların göç sahası olması, sulak alanın her mevsimde bulunması gibi yaban hayatı koruma alanı kriterlerine uygun bununla birlikte zengin turba yatakları bulunmakta ve av ve yaban hayatı bakımından da değer taşımaktadır.

ULAŞIM

Sarısu Sazlığı, Patnos İlçesine yaklaşık 30 km mesafede olup Ağrı İline ise yaklaşık 110 km mesafededir. Ankara – Ağrı arasında düzenli olarak hava ve karayolu bağlantısı mevcuttur.

Sarısu Sazlığı İle İlgili Bilgiler

1. Alanın genel tanıtımı (Fiziki ve coğrafi) :

İdari olarak Ağrı ili Patnos ilçesi sınırları içindedir. Süphan Dağının kuzeyinde yer alan Sarı su ovası geniş ve yüksek rakımlı bir ovadır. İçinde barındırdığı sulak çayır, geniş sazlıklar ve birkaç tatlı su gölü ile önemli bir sulak alan ekosistemi teşkil etmektedir. Alan küçük derelerle yer altı suları vasıtasıyla beslenir. Gideğeni olan Karasu Çayı ile Fırat Nehrinin en büyük kolu olan Murat suyuna bağlanır. Sulak alanın esas kısmını oluşturan bölümünde göl aynası sazlarla kaplı küçük dipsiz göl yer almaktadır. Bu gölün hemen yanında seyrek bitki örtüsüne sahip küçük bir göl de bulunmaktadır. Sazlığın doğu kesimi ise bataklık ve diğer sulak çayırarla kaplıdır.

2. Alanın uluslararası statüleri:

Türkiye’de uluslararası öneme sahip 135 adet Sulak Alanlardan biridir.

3. Alana ait Flora bilgileri:

Sulak Alan sınırları içerisi genel olarak Saz ve Çayırarla kaplıdır. Yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

4. Alana ait Fauna bilgileri:

Türkiye’nin önemli kuş alanlarından biridir. Bıldırcın, Kız kuşu, Su çulluğu, Çamurcun, Kalkuyruk, Elmabaş, Kara Ördek, Kınalı keklik, Çil keklik, Angıt, Gri balıkçıl, Toy, Uzun bacak, Bağırtilak, Tepeli taygar, Doğan, Kaya kartalı, Şahin, Karga, Saksığan gibi türler yaşamaktadır.

5. Alana ait Ekosistem bilgileri:

Sarısu Sazlığı küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırılıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturmaktadır.

6. Alanın temel peyzaj öğeleri:

Sulak alan üzerinde bulunan sazlık topluluklarının ve gölcüklerinin birlikte oluşturdukları kompleks.

D.4. Flora

Ağrı’nın vejetasyonu Braun – Blankuet yöntemine göre çalışılmış ve bitki birlikleri yine bu metoda göre sınıflandırılmıştır. Bitki birliklerinin sintaksonomisi alyans, takım ve sınıf seviyesinde

verilmiş ve bu kategorilere ait karakter türler vejetasyon tablolarında belirtilmiştir. Bölge florasının biyolojik spektrumu aşağıdaki gibidir;

Çizelge D.1 Bölge Florasının Biyolojik Spektrumu(2011 Çevre Durum Raporu,2012)

Hemikriptofi	% 41.68
Terofit	% 24.23
Kamefit	%17.12
Geofit	%10.50
Nanofanerofit	%5.11
Hidrofit	%1.45 88

İlimiz sınırlarında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünün 1988 – 1990 yılları arasında yaptığı Ağrı Vejetasyonunun bitki sosyolojisi yönünden araştırılması çalışmasında 2250 bitki örneği toplanmış, bu örneklerin değerlendirilmesi sonucunda 78 familyaya ait 316 cins 618 tür, 105 alt tür ve 35 varyete tespit edilmiştir.

Bu türlerin 3 ‘ü Bryophyta, 5‘i Pteridophyta, 750‘si Spermatophyta divisyonlarına aittir.

Çizelge D.2 Ağrı'daki Bitkilerin Familyalara göre Dağılışı(2011 Çevre Durum Raporu,2012)

Familyalar	Tür Sayıları	% Oranları
Compositae	100	13.19
Gramineae	67	8.84
Leguminosae	63	8.13
Cruciferae	52	6.86
Labiatae	46	6.07
Caryophyllaceae	42	5.54
Rosaceae	38	5.03
Scrophyllaceae	35	4.62
Umbelliferae	29	3.83
Liliaceae	25	3.30
Rnlunculaceae	24	3.17
Boraginaceae	22	2.90
Polygonaceae	18	2.37
Chenopodiaceae	14	1.85
Papaveraceae	10	1.32
Rubiaceae	10	1.32
Campanulaceae	8	1.06
Salicaceae	8	1.06

Toplam türlerin %13.2 si Sompositae familyasına ait bitkilerdir.758 Taksonun 611‘ i tablo D.2‘ de yazılı olan familyalara aittir. Diğer familyalar 147 tür ile % 19,4‘ ünü teşkil etmektedir. Ağrı il sınırlarında en çok cins ihtiva eden familyalar tablo D.4.2‘ de gösterilmiştir.

Çizelge D.3 Ağrı il sınırları içerisinde en çok cins ihtiva eden familyalar ve % oranları(2011 Çevre Durum Raporu,2012)

Familyalar	Cins Sayıları	% Oranları
Compositae	37	11.71
Gramineae	32	10.13
Cruciferae	27	8.54
Umbelliferae	21	6.65
Labiatae	18	5.70
Boraginaceae	15	4.75
Rosaceae	15	4.75
Scrophulariaceae	12	3.80
Leguminosae	11	3.48
Liliaceae	11	3.48
Caryophyllaceae	9	2.85
Ranunculaceae	9	2.85
Chenopodiaceae	6	1.90

D.5. Fauna

Ağrı genelinde fauna üzerine geniş kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Fakat ilimiz Doğubayazıt ilçesinde bulunan Doğubayazıt Çevreyi Koruma ve Güzelleştirme Derneğinin UNDP (BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI), GEF – SGP (KÜÇÜK DESTEK PROGRAMI) PROJESİ kapsamında Doğubayazıt ilçesi çevresinde yapılan çalışmalar sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Doğubayazıt bölgesi dağlık alanlar, çayır ve meralar ile birçok memeli hayvana ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar arasında ayı, kurt, tilki, vaşak, yaban koyunu, yaban keçisi, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban domuzu, kır tavşanı, arap tavşanı, porsuk, kaya sansarı ve kirpi sayılabilir. Yaban koyunu ve yaban keçileri İran sınırını kullanarak iki ülke arasında göç etmektedir. Yaylacılıktan ötürü yaban keçileri daha yüksek yerlere çıkmak zorunda kalmışlardır. Bölgede bol miktarda tavşan ve tilki görülmektedir. Bölgedeki aşırı susuzluk memeli hayvanlarının bazılarının sıkça İran sınırı tarafına gitmelerine sebep olmaktadır. Bölgedeki mevcut memeli hayvanlar şunlardır; Ayı (Ursus artos), Vaşak (Lynx lynx), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (Rupicapra rupicapra), Yaban Keçisi (Capra aegagrus), Yaban Koyunu (Ovis gmelinii), Kurt (Canis lupus), Tilki (Vulpes vulpes), Kaya Sansarı (Martes foina), Porsuk (Meles meles), Yaban Domuzu (Sus scrofa), Kır Tavşanı (Lepus Capensis), Arap Tavşanları (Allactaga williamsi).

Doğubayazıt kırsalında ürkeklik, çilkeklik ve kaya kartalı yaşamaktadır. İshakpaşa Sarayı'na yakın yerlerde Doğu Alameceğine (Bucantes mongolicus) sıkça rastlanır. Bölgede Balık Gölü ve Doğubayazıt Sazlığı olmak üzere iki Önemli Kuş Alanı bulunmaktadır. Yukarıda bu alanlardan bahsedilmiştir.

D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlimizde Tabiat Koruma alanı bulunmamaktadır.

D.7. Sonuç ve Değerlendirme

Patnos Sarısu Ovası Sulak Alanı, Doğubayazıt Sazlıkları ve Balık Koruma Bölgeleri belirlenmemiş olup, Yönetim planları mevcut değildir. Ağrı Dağı Milli Parkı UDGP (Uzun Devreli Gelişme Planı) bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü,2011 Çevre Durum Raporu)

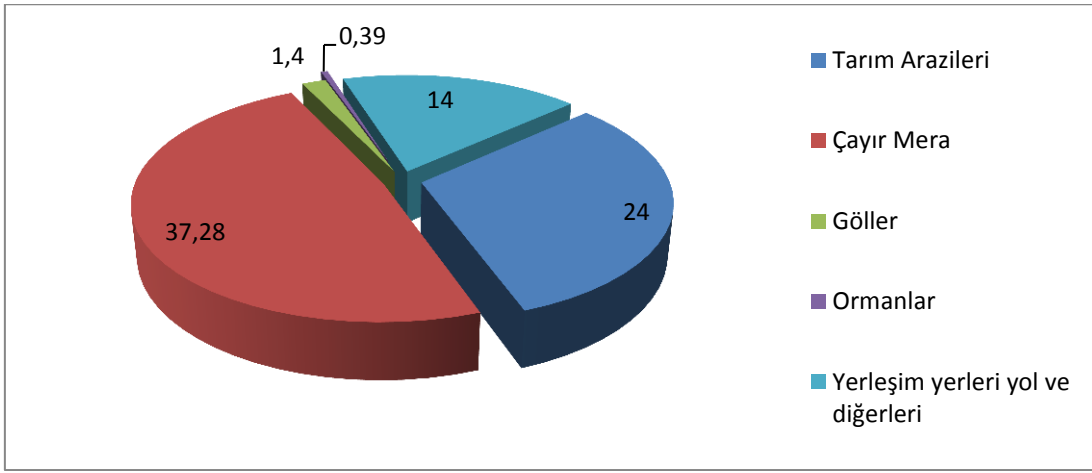
E. ARAZİ KULLANIMI

E.1. Arazi Kullanım Verileri

İlimiz çayır ve meralar bakımından zengin sayılacak bir potansiyele sahiptir. Mevcut 566.600 hektar çayır ve mera alanı bulunmaktadır. Ancak, yıllar boyu çayır ve meraların, ilimiz kaba yem ihtiyacının temel kaynağı olması ve kullanılması, hiçbir yem bitkisi yetiştiriciliği ile desteklenmemesi, otlatmanın aşırı ve zamansız yapılması, uygun sayıda ve cinsten hayvan ile otlatılmaması gibi nedenlerle verimleri sürekli düşürülmüştür.

İlimiz sınırlarında bugüne kadar mevcut orman alanı bulunmamaktaydı. 2004 ve 2005 yılları itibarıyla Müdürlüğümüzce yapılan çalışmalar neticesinde İlimiz Merkez İlçede İl Telekom Müdürlüğü ile koordineli şekilde 14.000 dekarlık alanda İl Telekom Hatıra Orman'ı ve İlimiz Doğubayazıt İlçesi Hanibaba mevkiinde 155 hektarlık alanda Erozyon Kontrol amaçlı ağaçlandırma çalışması yapılmıştır.2006 yılında, Müdürlüğümüz tarafından 35920 dekarlık alanda 125. Yıl Atatürk Ormanı,155 hektarlık alanda Doğubayazıt İlçesi Hanibaba mevkiinde Erozyon Kontrol Bakım çalışması ve 2006 -2007 yıllarında Eleşkirt İlçesi Tahir Kelhanbaba mevkiinde 500 hektarlık alanda Erozyon Kontrol amaçlı ağaçlandırma çalışmaları tesis edilmiştir. 2012 verilerine göre 1.087.975 hektar toplam alanın 5.905 hektarı Ormanlık alan (Bozuk baltalık),1.082.070 hektarı açıklık alandır.

Çizelge E.1 ile ilgili veri bulunmamaktadır.

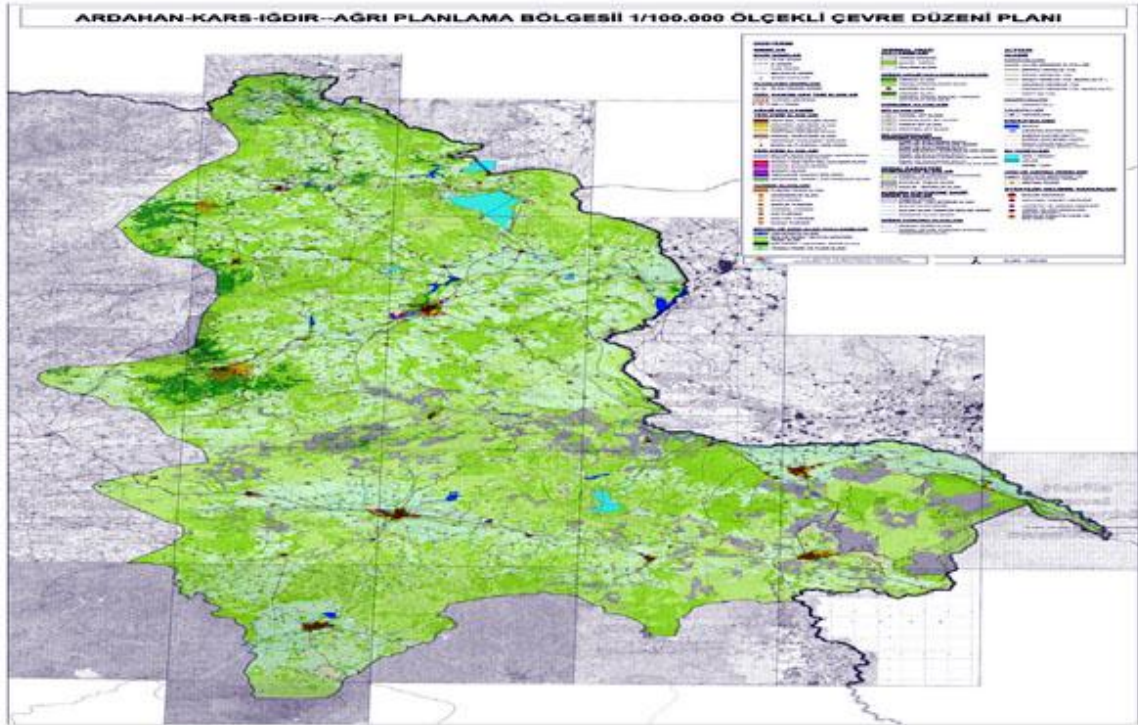

Grafik E.1 – İlimizin (2012) Yılı Arazi Kullanım Durumu(2012 Özet İl Çevre Durum Raporu,2011 Çevre Durum Raporu)

E.2. Mekânsal Planlama

E.2.1. Çevre düzeni planı

02/04/2012 tarihinde onaylanan Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı: Plan Paftaları, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu askı sonrası itiraz onayı 11.11.2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve görevleri hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. maddesi uyarınca 03/01/2013 tarihinde yapılmıştır.

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

Çevre Düzeni Planı; Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı İlleri il sınırlarının bütününe kapsamaktadır.

Bu plan, onama sınırları içinde planın amacına yönelik hedeflerini, ilkelerini, mekansal kararları , politika ve stratejileri kapsamaktadır.

Kaynaklar(Orman İşletme Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2011 Çevre Durum Raporu)

F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

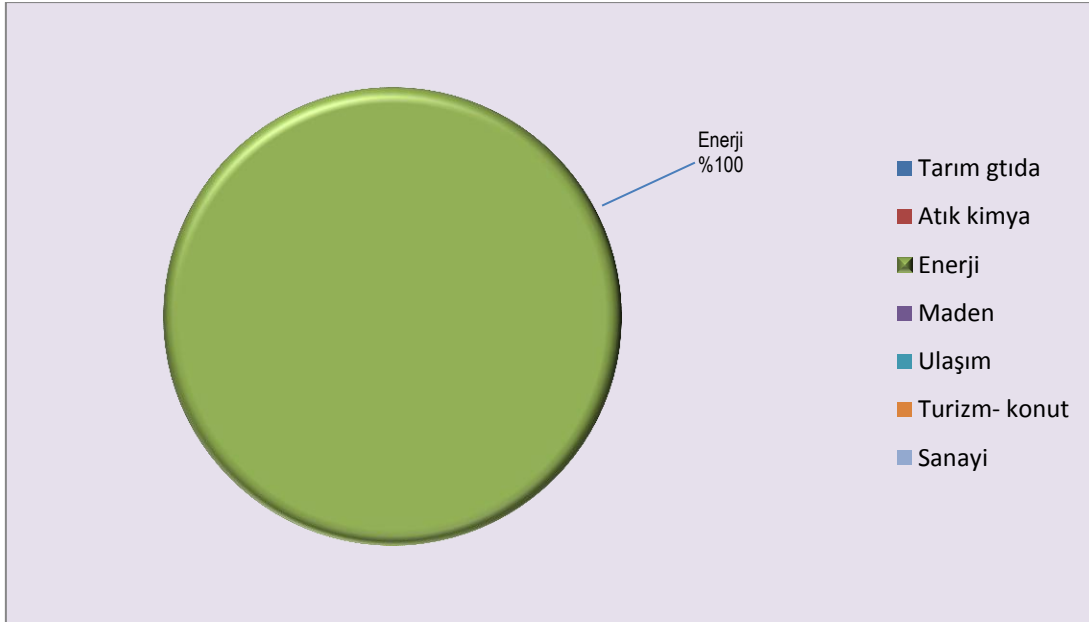
F.1. ÇED İşlemleri

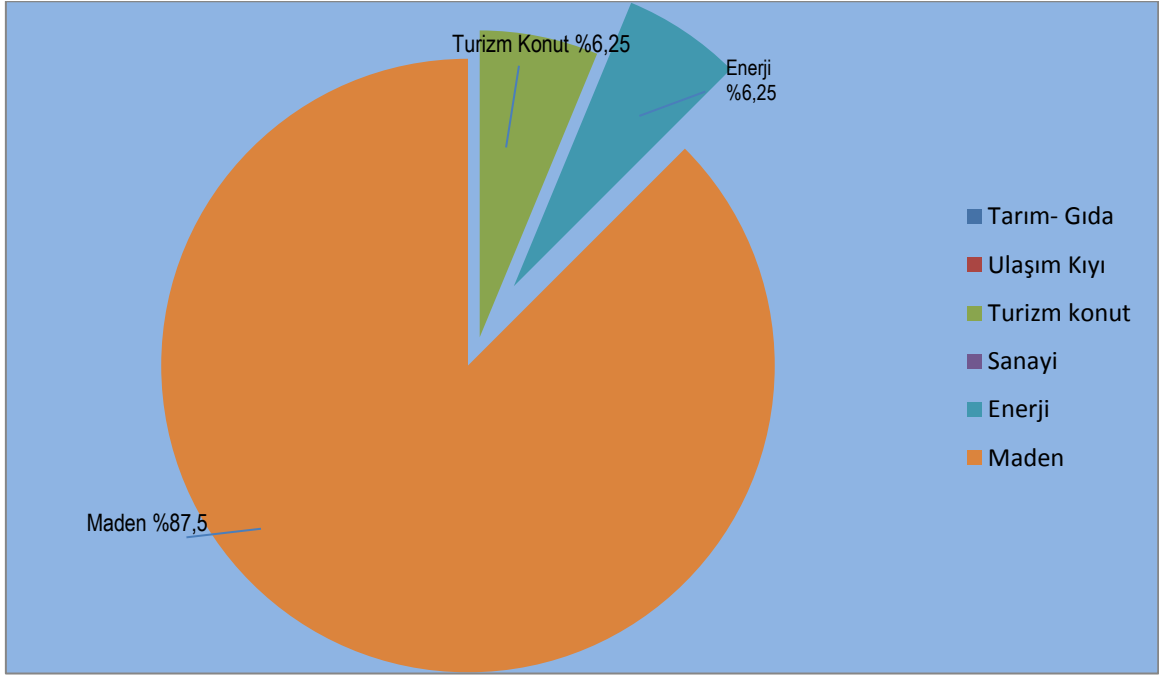
Yıl içerisinde “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği” kapsamında ÇŞİM tarafından verilen Ek-2 Listesi ÇED Gerekli ya da Gerekli Değildir Kararları, sayıları ve bunların sektörel dağılımları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge F.1 – İlimizde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından (2012) Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	14	1	-	-	-	-	1	16
ÇED Olumlu Kararı	-	2	-	-	-	-	-	2

Grafik F.1 – İlimizde (2012) Yılı ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Grafik F.2 – İlimizde (2012) Yılı ÇED Gerekli Değildir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

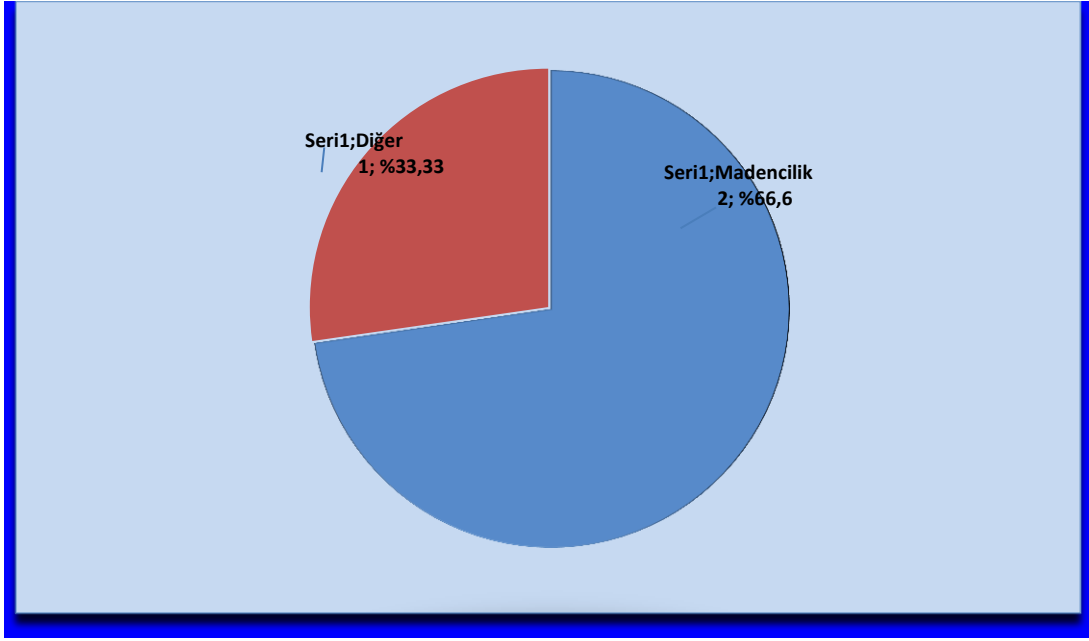
Yönetmelik kapsamında verilen geçici faaliyet belgeleri, ret edilen geçici faaliyet başvuruları, çevre izni ve çevre izni ve lisansı belgeleri, ret edilen çevre izni/lisansı başvuru sayıları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge F.2 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (Çevrimiçi Çevre Görevlisi ve Çevre İzinleri Yazılım Portalı, 2012)

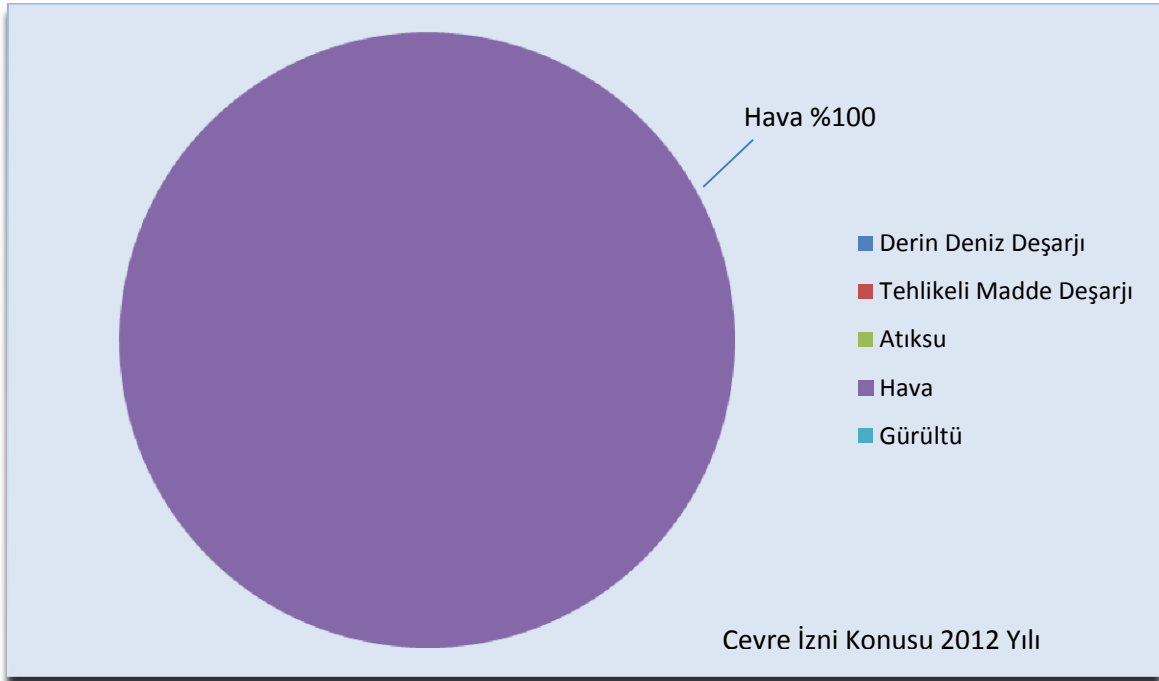
	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	-	3	3
Çevre İzini	1	1	2
Lisans	-	-	-
TOPLAM	1	4	5

Çizelge F.3 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Alan Tesisler (Çevrimiçi Çevre Görevlisi ve Çevre İzinleri Yazılım Portalı, 2012)

GFB Red	GFB Onay	Çevre İzin/Lisans Onay
	01.03.2012	19.04.2012
	19.04.2012	
24.04.2012		
24.04.2012	09.07.2012	
		28.09.2012

Grafik F.3 – İlimizde (2012) Yılında Verilen Geçici Faaliyet Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı(Çevrimiçi Çevre Görevlisi ve Çevre İzinleri Yazılım Portalı, 2012)

Grafik F.4 - İlimizde (2012) Yılında Verilen Çevre İzni Konuları(Çevrimiçi Çevre Görevlisi ve Çevre İzinleri Yazılım Portalı, 2012)

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

2012 Yılında onaltı (16) ÇED Gerekli Değildir ve iki (2) ÇED Olumlu Kararı, Ek-2 de bulunan üç (3) tesise Geçici Faaliyet Belgesi bir (1) tesise Çevre İzni Ek-1 de bulunan bir (1) tesise Çevre İzni verilmiştir.

Kaynaklar(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2012)

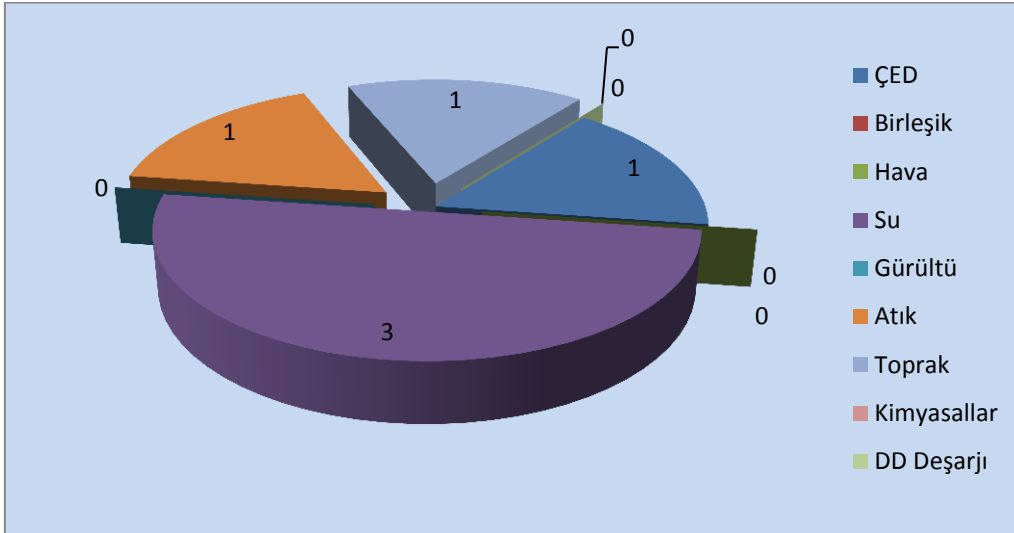
G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

G.1. Çevre Denetimleri

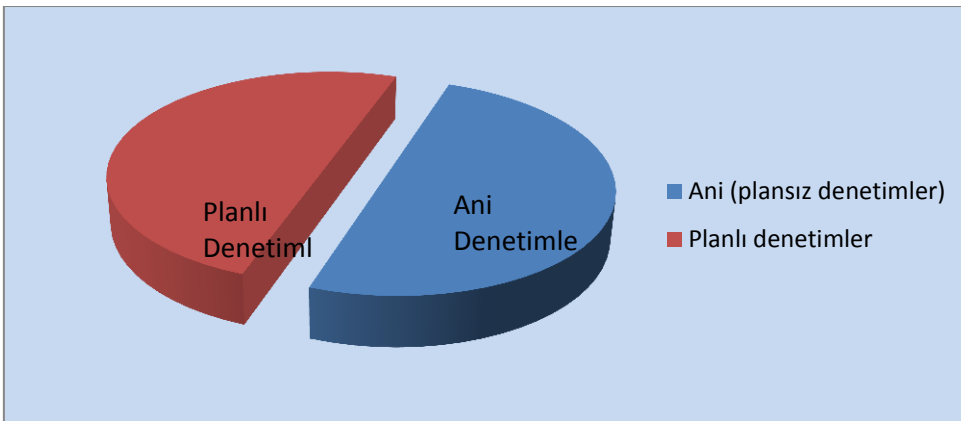
İlde kasım ve mayıs ayları arasında iklim şartlarının ağır geçmesi sebebiyle tesislerin faaliyeti durdurması denetimlerin yapılamamasına neden olmaktadır. Planlı yapılan denetimlerin hepsi birleşik denetim kapsamında yapılmıştır. Bu sebeple Grafik G1 doldurulmamıştır.

Çizelge G.1 -İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

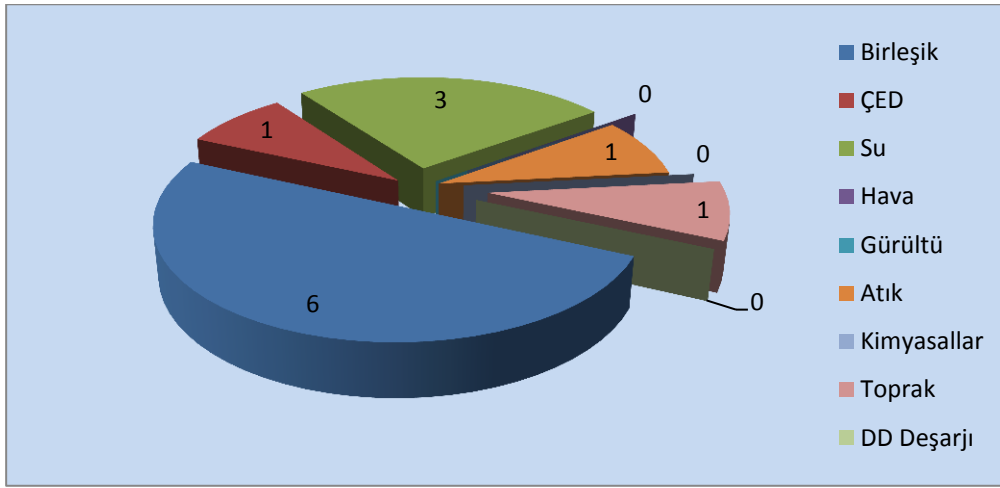
Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	Derin Deniz Deşarjı	ÇED	İzin	Toplam
Planlı denetimler	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Ani (plansız) denetimler	-	-	3	1	1	-	-	-	1	-	6
Genel toplam	6	-	3	1	1	-	-	-	1	-	12

Grafik G.2 – İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Grafik G.3– İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

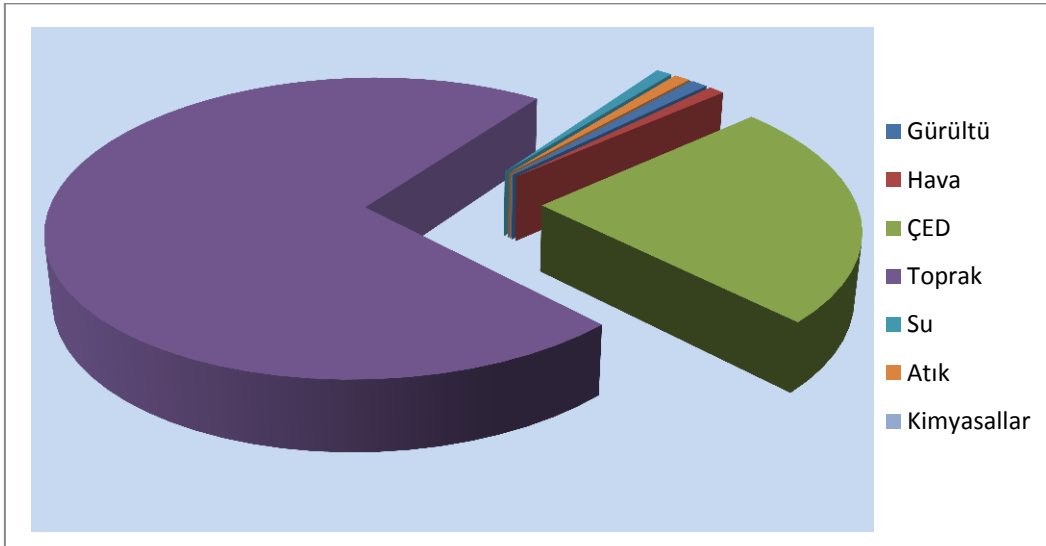
Grafik G.4– İlimizde ÇŞİM Tarafından (2012) Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

İldeki bilgiler kapsamında Çizelge G.2, Grafik G.5 oluşturulmalıdır.

Çizelge G.2 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM'e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	-	-	3	-	-	-	1	4
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	-	-	3	-	-	-	1	4
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	-	-	%100	-	-	-	%100	

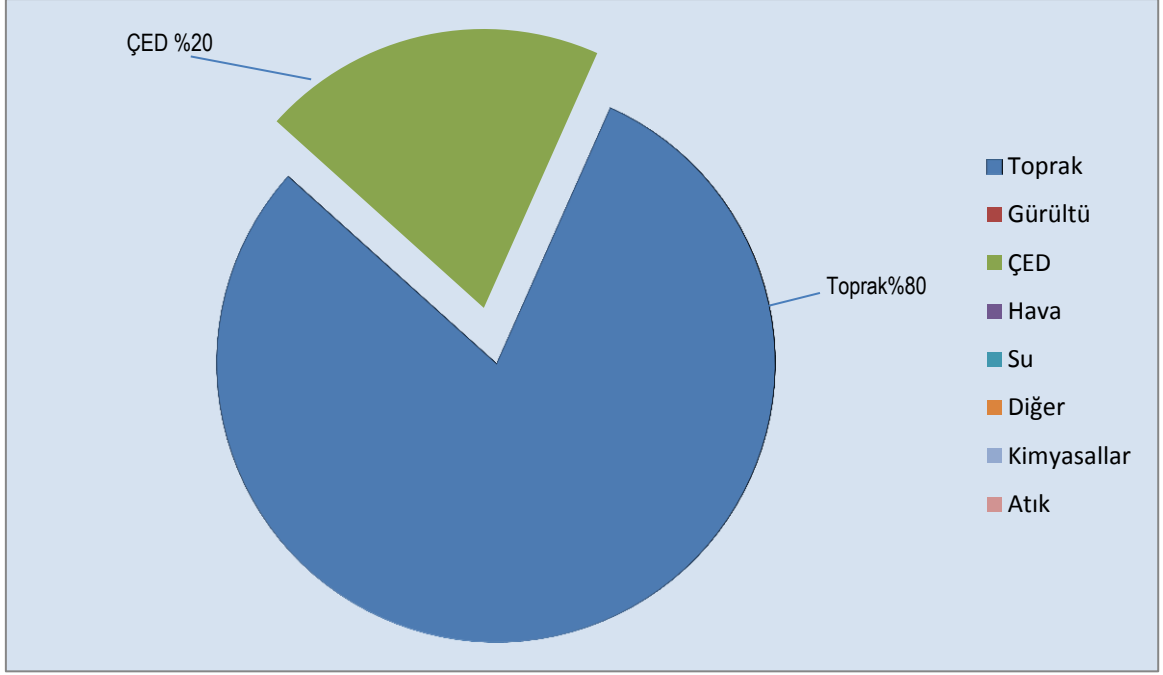
Grafik G.5 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konularına Göre Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müd, 2012)

G.3. İdari Yaptırımlar

İldeki bilgiler kapsamında Çizelge G.3 ve Grafik G.6 oluşturulmuştur.

Çizelge G.3 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2012)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)			43.442,00				47.115,00		90.557
Uygulanan Ceza Sayısı			4				1		5

Grafik G.6 – İlimizde (2012) Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

İlde Çevre Kanunu uyarınca durdurma cezası alan bir tesis bulunmamaktadır.

G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İlde uzun süren kış aylarında birçok tesisin çalışmaması ve personel eksikliği sebebiyle istenilen seviyede denetim yapılamamaktadır. Yapılan denetimlerde tesislerin ilgili yönetmeliklere uyması sağlanmaya çalışılmıştır.

(Kaynaklar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2012)

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

İlimizde 5 Haziran Çevre Günü Etkinliği kapsamında;

- 1- 5-11 Haziran 2012 tarihleri arasında Uygulamalı Çevre Eğitimi Pilot Projesi kapsamında yer alan, Alpaslan İlköğretim Okulu, İsmet Ömeroğlu İlköğretim Okulu, Şeref Saraçoğlu İlköğretim Okulu, Öğretmen Burçin Uysal İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu'nda, Dünya Çevre Günü ile ilgili İl Müdürlüğümüzce görsel eğitim verilmiştir.

- 2- Tüm okullarda, okul bahçesinde temizlik kampanyası çerçevesinde hafta boyunca okul yöneticilerinin öncülüğünde temizlik yapılmıştır.
- 3- 5 Haziran 2012 tarihinde Halk Eğitim Merkezi salonunda Özel Bilgi Koleji İlköğretim Okulu öğrencileri tarafından Çevre konulu tiyatro ve koro gösterisi düzenlenmiştir.

I. İL BAZINDA ÇEVRESEL GÖSTERGELER

1. GENEL

1.1. NÜFUS

NÜFUS									
GÖSTERGE: Nüfus artış hızı									
TANIM: Belirli bir dönemde, İl için nüfus büyüklüğünün ortalama yıllık artışıdır.									
Kaynak: TÜİK									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990-2012 dönemi İl nüfus artış hızı (‰), Nüfus yoğunluğu (kişi/km ²)									
Durum ve eğilimler;									
Veri formatı									
Yıllar	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Nüfus	437.093					528.744			
Nüfus Artış Hızı (‰)									
Yıllar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nüfus				530 879	532 180	537 665	542 022	555 479	552 404
Nüfus Artış Hızı (‰)				2,4	10,3	8,1	24,5	-5,6	2,4
Değerlendirme ve Sonuçlar									
Türkiye’de nüfus artış hızı 1990 yılında ‰17 iken, 2005 yılında ‰12,3’e gerilemiştir. Ancak toplam nüfus artmaya devam etmiştir. 2008 yılı verilerine göre toplam nüfus 71.079.000 kişi, nüfus artış hızı ise ‰11,5’tir. Toplam nüfus artmaya devam etmektedir. Nüfusun kentsel alanlarda yoğunlaşması, bu alanlarda çevre üzerinde baskının artması anlamına gelmektedir.									

NÜFUS		
GÖSTERGE: Kentsel nüfus oranı		
TANIM: Belirli bir tarihte kentsel alan olarak tanımlanmış 20.001 ve üzeri nüfusa sahip yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranıdır.		
Kaynak: TÜİK		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990-2012 dönemi yıllık (1927, 1950 ve 1980 yılları da olacak şekilde) kırsal ve kentsel nüfus oranı (%),Türkiye geneli oranlarıyla karşılaştırılması		
Durum ve eğilimler:		
	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Belde ve Köyler (%)
1927	102.434 (%3,09)	
1950	155.455 (%2,96)	
1980	108.414 (%0,551)	259.595 (%1,034)
1990	158.758 (%0,476)	278.335 (%1,202)
2000	252.309 (%0,573)	276.435 (%1,161)
2010	275.785 (%0,490)	266.237 (%1,521)
(2012)	292.525 (%0,500)	259.879 (%1,512)
Değerlendirme ve Sonuçlar, 1927 ve 2012 tarihleri arasında il, ilçe belde ve köylerdeki nüfusun miktarları ve bu nüfusların Türkiye `deki nüfusa oranları belirtilmiştir.		

1.2 SANAYİ

SANAYİ		
GÖSTERGE: Sanayi Bölgeleri		
TANIM: Sanayinin belli alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek gibi amaçlarla mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak hizmet sunmayı amaçlayan organize sanayi bölgeleri vb. sanayi bölgelerinin sayısının, toplam alanlarının ve ildeki planlı sanayileşme oranının zaman serisinde ifade edilmesidir.		
Kaynak: Sanayi İl Müdürlükleri, İl Sanayi Odası		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde bulunan sanayi kuruluşlarının sayısı, sektörlerine göre sanayi bölgelerinin (Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Endüstri İhtisas Bölgesi ilan edilmiş alanlar, Büyük Sanayi Siteleri vb.) sayısı, kapasitesi, alanı (ha), OSB ve diğer sanayi alanlarında yer alan sanayi kuruluşlarının sayısının ildeki tüm sanayi kuruluşları sayısına oranı (%)		

ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ VE KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ İSTATİSTİKLERİ

	SAYISI	KAPASİTESİ	ALANI
OSB	1	46 parsel	271.264,00 m ²
KSS	4	562 dükkan	

KÜÇÜK SANAYİ SİTESİN'DEKİ SANAYİ KURULUSLARININ İSTATİSTİKLERİ

	KAPASİTESİ	ALANI
AĞRI MERKEZ SS	312 dükkan	
AĞRI PATNOS SS	90 dükkan	
AĞRI DOĞUBAYAZIT SS	100 dükkan	
AĞRI ELEŞKİRT SS	50 dükkan	

Değerlendirme ve Sonuçlar, Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğünden alınan Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi kapasiteleri belirtilmiştir.

SANAYİ

GÖSTERGE: Madencilik

TANIM: Bu gösterge, İlde yer alan farklı ruhsatlandırma grubuna göre verilen bir yılda kayıt altına alınmış maden ocakları, zenginleştirme tesisleri ve depolama alanlarının miktarının yıllara göre değişimini gösterir.

Kaynak: İl Özel İdare, MİGEM

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Türlerine göre maden ocağı ve tesisi sayısı, alanları (ha) ve yıllara göre değişimleri (%),

İL ÖZEL İDARESİNCE 2012 YILINDA VERİLEN HAMMADDE ÜRETİM BELGELERİ

RUHSAT NO	RUHSAT SAHİBİ	RUHSAT YERİ	İŞLETME YILI	BAŞLANGIÇ TARİHİ	BİTİŞ TARİHİ	VERİLİŞ SEBEBİ
117	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Doğubayazıt/Çiftepınar	2012	04.04.2012	04.04.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
118	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Merkez/Yukarı Yoldüzü	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
119	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Doğubayazıt/Suluçem	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
120	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Doğubayazıt/Üçgöze	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
121	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Merkez/Aslangazi	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
122	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Eleşkirt/Güneykaya	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
123	Karayolları 12.Bölge Müdürlüğü	Eleşkirt/Karabacak	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad Kanununun 14. Maddesi
124	Karayolları	Merkez/Anakaya	2012	14.06.2012	14.06.2015	3213 Sayılı Mad

	12.Bölge Müdürlüğü					Kanununun 14. Maddesi
126	DSİ 17.Bölge Müdürlüğü	Diyadin/ Nermik	2012	30.07.2013	30.07.2015	3213 Sayılı Maden Kanununun 14. Maddesi

İL ÖZEL İDARESİNCE VERİLEN 2012 YILI İŞLETME RUHSATLARI

RUHSAT NO	RUHSAT SAHİBİ	RUHSAT YERİ	İŞLETME YILI	BAŞLANGIÇ TARİHİ	BİTİŞ TARİHİ	VERİLİŞ SEBEBİ
125	Şah-Dem İnş. Tic. Ltd. Şti	Patnos/Molla İbrahim	2012	23.07.2012	23.07.2017	3213 Sayılı Maden Kanununun 14. Maddesi
127	Erhan Yüce	Diyadin/Sağa	2012	27.08.2012	27.08.2017	3213 Sayılı Maden Kanununun 14. Maddesi
128	Nesce İnş. Enj. Tic. A.Ş.	Merkez/Aslangazi	2012	09.05.2012	09.05.2017	3213 Sayılı Maden Kanununun 14. Maddesi
129	Bar-Çav İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	Taşlıçay/Geçitveren	2012	06.09.2012	06.09.2017	3213 Sayılı Maden Kanununun 14. Maddesi

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İl Özel İdaresi tarafından 2012 yılında verilen hammadde üretim belgeleri ve 2012 yılı işletme ruhsatları belirtilmiştir.

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ													
GÖSTERGE: Sıcaklık													
TANIM: Gösterge, ildeki yıllık ortalama sıcaklık değişimi ve Türkiye ortalamalarıyla karşılaştırılmasını ifade etmektedir.													
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü													
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2012 yılları arası yıllık ortalama sıcaklık değerleri (°C), Türkiye Ortalama Değerleri													
Durum ve eğilimler;													
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Sıcaklık Değerler (1960 - 2012)													
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	
Türkiye ort. sıcaklık													
İlin ort. sıcaklık	-10.8	-9.4	-3.1	6.1	12.0	16.6	21.2	21.2	16.2	9.2	1.4	-6.4	
Değerlendirme ve Sonuçlar.													

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ												
GÖSTERGE: Yağış												
TANIM: Birim alana düşen ortalama yağış miktarının zaman serisinde ifade edilmesidir.												
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2012 yılları arası yıllık ortalama yağış miktarları (kg/m ²)												
Durum ve eğilimler;												
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalama Değerler (1960 – 2012)												
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ortalama (kg/m²)	36.2	48.1	48.8	74.2	72.0	46.7	20.1	12.3	16.5	52.9	46.1	42.7
Değerlendirme ve Sonuçlar.												

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ										
GÖSTERGE: Deniz suyu yüzey sıcaklığı										
TANIM: Bu gösterge, deniz suyu yüzey sıcaklığının 1975'ten bu yana yıllık değişimini ifade eder.										
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Denize kıyısı olan iller için 1975'ten bu yana uzun yıllar ortalama deniz suyu yüzey sıcaklığı değerleri (°C)										
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)										
Veri formatı										
	1975			2010	2011	2012
Yıllık Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlde deniz bulunmamaktadır.										

3.HAVA KALİTESİ

HAVA KALİTESİ										
GÖSTERGE: Hava Kirleticileri										
TANIM: Bu gösterge; havadaki SO ₂ ve PM ₁₀ konsantrasyon miktarını göstermektedir. (SO ₂ yakıtların doğal olarak yapısında bulunan kükürt bileşiklerinin yanma esnasında açığa çıkmasıyla oluşan kirletici, boğucu, renksiz ve asidik gazdır. Partikül maddeler, gaz halindeki emisyonların kimyasal dönüşümü ve yığın halinde şekillenmesi ile oluşur. 5-10 mikrometre çaplı partiküller, asılı partikül olarak tanımlanır. Genel olarak heterojen karışımları içerir ve karakteristikleri bir yerden bir başka yere önemli değişiklik gösterir. Çapı 10 mikrometre altındaki partiküller maddelere PM ₁₀ denir.)										
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde oluşan SO ₂ ve PM ₁₀ miktarları ortalamalarının yıllara göre değişimi ve yıllık olarak aşım gün sayısı değişimi (İldeki ölçüm istasyonlarının kurulma tarihinden itibaren)										
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)										
Değerlendirme ve Sonuçlar. 2012 yılında iki kez şubat ayında ve dört kez aralık ayında PM10 parametresinde sınır değerini aştığı görülmüştür. Geçmişe yönelik veri bulunmadığından konu ile ilgili veri belirtilmemiştir.										

4. SU-ATIKSU

SU-ATIKSU										
GÖSTERGE: Su Kullanımı										
TANIM: Bu gösterge belediye, sulama, içme ve kullanma, sanayi olmak üzere sektörel bazda kaynaklardan çekilen toplam su miktarını gösterir.										
Kaynak: DSİ, TUİK										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi:										
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)										
Veri Formatı										
	1991		2004		2008		2012		2030	
	m ³ /yıl	%	m ³ /yıl	%	m ³ /yıl	%	m ³ /yıl	%	m ³ /yıl	%
Toplam			7.881.721		5.162.767					
Sulama										
İçme- Kullanma			24.707		22.369					
Sanayi										
Değerlendirme ve Sonuçlar. Yeterli veri olmadığından eksik doldurulmuştur.										

SU-ATIKSU					
GÖSTERGE: Belediye İçme Kullanma Suyu Kaynakları					
TANIM: Belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu temin edilen baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve gölet olmak üzere çekilen suyun kaynaklarına göre oranını ifade etmektedir.					
Kaynak: TUİK					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde 1990 ve sonrasında, baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve göletlerden çekilen su miktarı, toplam çekilen su miktarı, (%)					
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)					
Veri Formatı					
Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Kaynaklara Göre Çekilen Su (1000 m³/yıl)					
	Baraj	Kuyu	Kaynak	Akarsu	Göl-Gölet
1990					
1994	-	2.658	2.012	347	3.910
1998	-	2.431	16.865	-	4.100
2004	-	712	23.995	-	-
2008	-	1.328	16.101	20	4.920
2010	-	1.444	20.456	-	3.992
2012					
Değerlendirme ve Sonuçlar. 2012 verileri henüz TUİK'te yayımlanmamıştır.					

SU-ATIKSU									
GÖSTERGE: Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Veren Belediyeler									
TANIM: Bu gösterge atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısını ve atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfusun yüzdelik oranını ifade eder.									
Kaynak: TUİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki 1994 yılı ve sonrası atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfus, tüm il nüfusu, oranları (%)									
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)									
Veri Formatı									
YILLAR	1994	1998	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012
Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Veren Belediye Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arıtma Tesisine Bağlı Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlde faal halde çalışan arıtma tesisi bulunmamaktadır.									

SU-ATIKSU									
GÖSTERGE: Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusu									
TANIM: Bu gösterge 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)									
Kaynak: TUİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)									
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)									
Veri Formatı									
YILLAR	1994	1998	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	4	5	9	9	10	10	10	-	-
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	31	38	58	69	71	78	82	-	-
Değerlendirme ve Sonuçlar. TUİK ten alınan verilere göre doldurulmuştur.Kanalizasyon şebekesi hizmeti veren belediye sayısı arttıkça buna bağlı olarak kanalizasyon hizmeti alan nüfusta iyileşmeler gözlenmiştir.									

SU-ATIKSU
GÖSTERGE: Sanayiden Kaynaklanan Atıksu ve Bertarafı
TANIM: Bu gösterge yıllar itibariyle sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan atıksu miktarları, atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren sanayi bölgeleri ve oluşan atıksuyun arıtılma oranını ifade eder.
Kaynak: TUİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ildeki sanayi bölgelerinden ve diğer sanayiden kaynaklanan atıksu miktarı, arıtma tesisi sayısı ve arıtılan atıksuyun kısmının toplam atıksu miktarına oranı (%)
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)
Değerlendirme ve Sonuçlar. İldeki sanayi bölgelerinden ve diğer sanayiden kaynaklanan atıksu miktarı ile ilgili veri bulunmadığından doldurulamamıştır.

5. ARAZİ KULLANIMI

ARAZİ KULLANIMI																																																																						
GÖSTERGE: Arazi Kullanımı																																																																						
TANIM: Bu gösterge CORINE Arazi Örtüsü kategorilerine göre göreceli arazi örtüsü dağılımını gösterir.																																																																						
Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı																																																																						
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990, 2000 ve 2006 yılları arazi kullanımlarının miktarı (ha) ve değişim oranı (%).																																																																						
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)																																																																						
Veri Formatı																																																																						
<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Arazi Sınıfı</th> <th colspan="6">ALAN BÜYÜKLÜĞÜ</th> <th rowspan="2">ALANDA ARTIŞ(+) /AZALIŞ (-) (m²)</th> </tr> <tr> <th colspan="2">1990</th> <th colspan="2">2000</th> <th colspan="2">2006</th> </tr> <tr> <th></th> <th>km²</th> <th>%</th> <th>km²</th> <th>%</th> <th>km²</th> <th>%</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. Yapay Bölgeler</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Tarımsal Alanlar</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. Orman ve Yarı Doğal Alanlar</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4. Sulak Alanlar</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. Su Yapıları</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>TOPLAM</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Arazi Sınıfı	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ						ALANDA ARTIŞ(+) /AZALIŞ (-) (m ²)	1990		2000		2006			km ²	%	km ²	%	km ²	%		1. Yapay Bölgeler								2. Tarımsal Alanlar								3. Orman ve Yarı Doğal Alanlar								4. Sulak Alanlar								5. Su Yapıları								TOPLAM							
Arazi Sınıfı		ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							ALANDA ARTIŞ(+) /AZALIŞ (-) (m ²)																																																													
	1990		2000		2006																																																																	
	km ²	%	km ²	%	km ²	%																																																																
1. Yapay Bölgeler																																																																						
2. Tarımsal Alanlar																																																																						
3. Orman ve Yarı Doğal Alanlar																																																																						
4. Sulak Alanlar																																																																						
5. Su Yapıları																																																																						
TOPLAM																																																																						
Değerlendirme ve Sonuçlar. Veri bulunmadığından çizelge doldurulamamıştır.																																																																						

6. TARIM

TARIM												
GÖSTERGE: Kişi Başına Tarım Alanı												
TANIM: Toplam ekilebilir tarım arazisinin, toplam nüfusa oranı olarak ifade edilir.												
Kaynak: TUİK												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Ekilebilir arazi toplamı (ha) ve toplam nüfus (kişi), kişi başına tarım arazisi (ha/kişi)												
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)												
<table border="1"><thead><tr><th>Toplam Alan(Dekar)</th><th>Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı(Dekar)</th><th>Nadas Alanı(Dekar)</th><th>Sebze Bahçeleri Alanı(Dekar)</th><th>Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı(Dekar)</th><th>Süs Bitkileri Alanı (Dekar)</th></tr></thead><tbody><tr><td>3.690.995,00</td><td>2.463.618,00</td><td>1.217.951,00</td><td>8.208,00</td><td>1.218,00</td><td>0,00</td></tr></tbody></table>	Toplam Alan(Dekar)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı(Dekar)	Nadas Alanı(Dekar)	Sebze Bahçeleri Alanı(Dekar)	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı(Dekar)	Süs Bitkileri Alanı (Dekar)	3.690.995,00	2.463.618,00	1.217.951,00	8.208,00	1.218,00	0,00
Toplam Alan(Dekar)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı(Dekar)	Nadas Alanı(Dekar)	Sebze Bahçeleri Alanı(Dekar)	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı(Dekar)	Süs Bitkileri Alanı (Dekar)							
3.690.995,00	2.463.618,00	1.217.951,00	8.208,00	1.218,00	0,00							
Değerlendirme ve Sonuçlar. TUİK ten alınan geçici 2012 verileridir. Meyve alanları plantasyon (toplu) alanlar olup, dağınık ağaçların alanları dahil edilmemiştir. Sebze bahçeleri ve süs bitkileri alanına örtü altı alanları da dahildir.												

TARIM													
GÖSTERGE: Kimyasal Gübre Tüketimi													
TANIM: Tarımsal alanlarda kullanılan gübre miktarını ve hektar başına kullanılan mineral azot, fosfor ve potas miktarını gösterir.													
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK													
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık toplam gübre tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına kullanılan gübre ve mineral azot, fosfor ve potas miktarı (ton/ha)													
Durum ve eğilimler;													
<table border="1"><thead><tr><th>Bitki Besin Maddesi (N,P,K olarak)</th><th>Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)</th><th>İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)</th></tr></thead><tbody><tr><td>Azot</td><td>371,918</td><td rowspan="3">248.282</td></tr><tr><td>Fosfor</td><td>282,183</td></tr><tr><td>Potas</td><td>67,083</td></tr><tr><td>TOPLAM</td><td>721,184</td><td>248.282</td></tr></tbody></table>	Bitki Besin Maddesi (N,P,K olarak)	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)	Azot	371,918	248.282	Fosfor	282,183	Potas	67,083	TOPLAM	721,184	248.282
Bitki Besin Maddesi (N,P,K olarak)	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)											
Azot	371,918	248.282											
Fosfor	282,183												
Potas	67,083												
TOPLAM	721,184	248.282											
Değerlendirme ve Sonuçlar. Yetiştirilen ürün sayısı az olduğundan gübre ve ilaç fiyatlarının da yüksek oluşu nedeniyle ilimizde gübre ve ilaç kullanımı oldukça düşüktür.													

TARIM																														
GÖSTERGE: Tarım İlacı Kullanımı																														
TANIM: Toplam tarım ilacı kullanımını (ton birimiyle aktif bileşen) ve hektar başına düşen tarım ilacı miktarıdır.																														
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK																														
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık toplam tarım ilacı tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına düşen tarım ilacı (ton/ha)																														
Durum ve eğilimler;																														
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Kimyasal Maddenin Adı</th> <th>Kullanım Amacı</th> <th>Miktarı (ton)</th> <th>İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>İnsektisitler</td> <td>Böcek ilacı</td> <td>4,215</td> <td rowspan="7">248.282</td> </tr> <tr> <td>Herbisitler</td> <td>Yabancı Otlar</td> <td>6,500</td> </tr> <tr> <td>Fungisitler</td> <td>Mantar Hastalıkları</td> <td>14,290</td> </tr> <tr> <td>Rodentisitler</td> <td>Kemicilere karşı</td> <td>44,000</td> </tr> <tr> <td>Nematositler</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Akarisitler</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Kışlık ve Yazlık Yağlar</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>TOPLAM</td> <td>-</td> <td>69,005</td> <td>248.282</td> </tr> </tbody> </table>	Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)	İnsektisitler	Böcek ilacı	4,215	248.282	Herbisitler	Yabancı Otlar	6,500	Fungisitler	Mantar Hastalıkları	14,290	Rodentisitler	Kemicilere karşı	44,000	Nematositler	-	-	Akarisitler	-	-	Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-	TOPLAM	-	69,005	248.282
Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)																											
İnsektisitler	Böcek ilacı	4,215	248.282																											
Herbisitler	Yabancı Otlar	6,500																												
Fungisitler	Mantar Hastalıkları	14,290																												
Rodentisitler	Kemicilere karşı	44,000																												
Nematositler	-	-																												
Akarisitler	-	-																												
Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-																												
TOPLAM	-	69,005	248.282																											
Değerlendirme ve Sonuçlar.																														
<i>Yetiştirilen ürün sayısı az olduğundan gübre ve ilaç fiyatlarının da yüksek oluşu nedeniyle ilimizde gübre ve ilaç kullanımı oldukça düşüktür.</i>																														

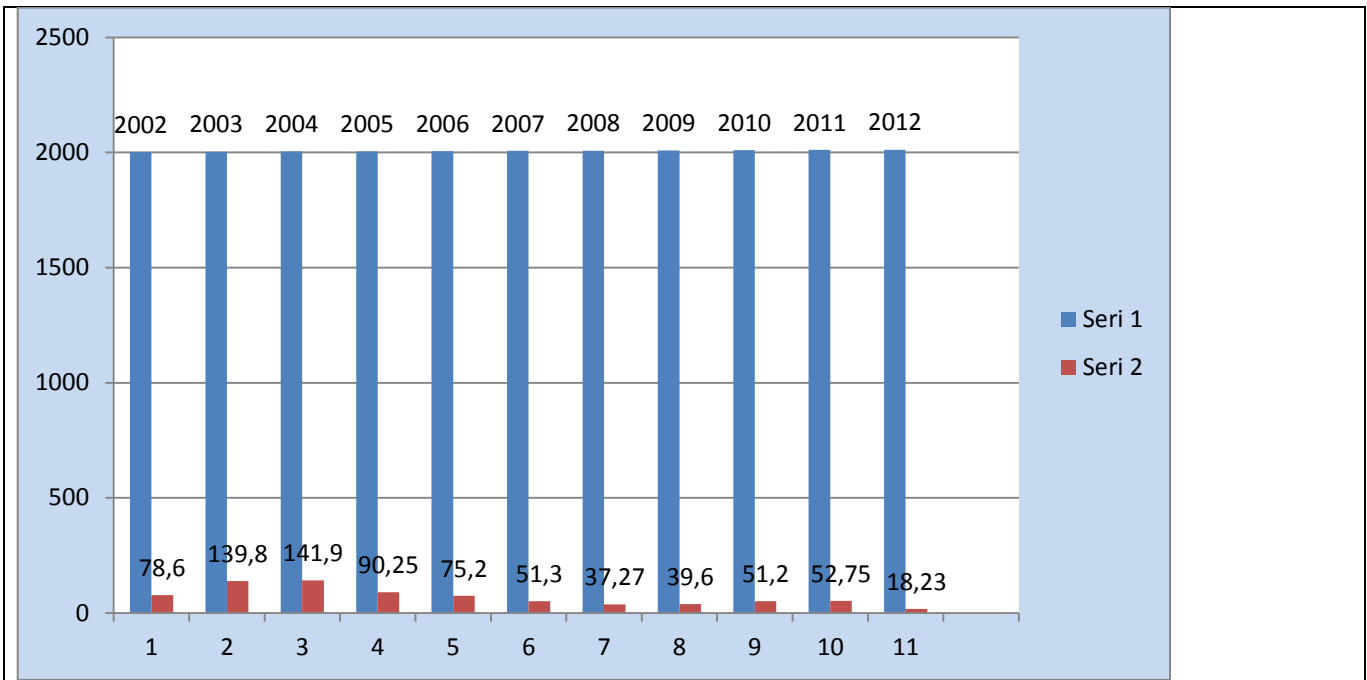
TARIM																																												
GÖSTERGE: Organik Tarım																																												
TANIM: Toplam kullanılan tarımsal alanın oranı olarak organik tarım alanı (organik olarak ekilen mevcut alanların ve organik tarıma geçiş sürecinde olan alanların toplamı) payıdır.																																												
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri																																												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Organik alanların toplam alanı (ha), Toplam tarım alanına oranı (%), Türkiye toplam organik tarım alanı içerisindeki oranı (%), Organik Tarım Alanında Toplam Üretim Miktarı (ton)																																												
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)																																												
Veri Formatı																																												
<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Yıllar</th> <th colspan="2">Toplam üretim</th> <th colspan="2">Üretim miktarı</th> </tr> <tr> <th>Alan (1000 ha)</th> <th>Artış* (%)</th> <th>Miktar (1000 ton)</th> <th>Artış* (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2002</td> <td></td> <td>-</td> <td></td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2003</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2004</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2005</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2006</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>(.....)</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2012</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Yıllar	Toplam üretim		Üretim miktarı		Alan (1000 ha)	Artış* (%)	Miktar (1000 ton)	Artış* (%)	2002		-		-	2003					2004					2005					2006					(.....)					2012				
Yıllar		Toplam üretim		Üretim miktarı																																								
	Alan (1000 ha)	Artış* (%)	Miktar (1000 ton)	Artış* (%)																																								
2002		-		-																																								
2003																																												
2004																																												
2005																																												
2006																																												
(.....)																																												
2012																																												
*Artışlar 2002 yılı baz alınarak hesaplanmıştır.																																												
Değerlendirme ve Sonuçlar.																																												
<i>Organik Tarım yapılmamaktadır.</i>																																												

7. ORMAN

ORMAN				
GÖSTERGE: Ormanlık Alanlar				
TANIM: Orman alanlarının toplam büyüklüğünü ve yıllara göre değişimini ifade eder.				
Kaynak: Orman Bölge Müdürlükleri				
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki toplam orman alanı (ha), yıllık değişimi (ha/yıl), Orman vasfına göre dağılımı (%), ağaç türleri, sayıları ve oranları (sayı, %)				
Durum ve eğilimler;				
<i>Normal Orman</i>	<i>Bozuk Orman</i>	<i>Toplam Orman(ha)</i>	<i>Ormansız Alan</i>	<i>Genel Alan</i>
Toplam= 0,00	5.905,00	5.905,00	1.082.070,00	1.087.975,00
Değerlendirme ve Sonuçlar, İlimizin yüzölçümüne bakıldığında orman alanı oldukça az yer kaplamaktadır.				

8. BALIKÇILIK

BALIKÇILIK												
GÖSTERGE: Balıkçılık												
TANIM: İlimizde balık avcılığı doğal balık avcılığı doğal balık gölü Patnos Baraj Gölü Yazıcı Baraj Gölü ile sınırlarında bulunan Murat Nehri ve diğer akarsulardan yapılmaktadır. İlimizde avlanma sportif ve ticari amaçlı olarak yapılmaktadır.												
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlimizde iç su avlak alanı olarak Balık Gölü 3.400ha Patnos Barajı 460ha Yazıcı Barajı 800ha. dır. Ayrıca ilimizde Murat Nehri ve çok sayıda avcılık yapılan akarsular mevcuttur. İlimizde avlanan balık miktarları yıllar itibariyle tabloda verilmiştir.												
Durum ve eğilimler;												
Veri Formatı												
YILLAR	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
İçsu Avcılığı	78,6	139,8	141,9	90,25	75,2	51,3	37,27	39,6	51,2	52,75	18,23	
Deniz Balıkları Avcılığı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Yetiştiricilik Ürünleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ÜRÜNÜN ADI	ÜRETİM MİKTARI(kg)						ÜRETİM(%)					
<i>Alabalık</i>							3.500	6,63				
<i>Gümüş</i>							4.150	7,86				
<i>Sazan</i>							13.200	25,05				
<i>Tatlısu Kefali</i>							4.250	8,05				
<i>Kızılkanaat</i>							4.900	9,29				
<i>Siraz</i>							3.650	6,92				
<i>Diğer</i>							19.100	36,2				
<i>Toplam</i>							52.750	100				

Birim: Bin ton

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizde su ürünleri alanında Avlanma sportif ve Ticari amaçlı olarak yapılmaktadır. Ticari amaçlı avlanma İlimiz sınırları ile komşu il sınırları içerisindeki akarsularda yılın her ayında avlanma suretiyle yapılmaktadır. İlimizde ticari amaçlı avlanma yapan 50 ye yakın balıkçı grubu mevcuttur. Bu gruplar 8 ile 1 kişiden oluşur. Bu gruplarda ikiye ayrılır. Avlanma grubu ve satıcı grubudur. Satıcı grupları avlanan balıkları gün aşırı açık pazarlarda satmaktadır.

İlimizde su kaynaklarının çok olmasına rağmen su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili talep yoktur. İlimizde su ürünleri yetiştiriciliğine ilgide yoktur. İlimizde halkın geneli tarım ve hayvancılık gelirinin daha iyi olacağı düşüncesi ile bu güne kadar su ürünleri yetiştiriciliğine sıcak bakılmamaktadır. Su ürünleri alanında vatandaşlarımızın görmesi gereken öncülük yapabilecek su ürünleri işletmelerinin kurulması gerekir. İlimizde mevcut olan akarsuların Patnos Barajı ve Yazıcı Barajlarının her yıl İl Müdürlüğümüzce yapılan balıklandırma çalışmalarının devam ettirilmesi ve atılacak yavru balık miktarlarının da artırılması gerekmektedir. İlimizde su ürünleri yetiştiriciliği yapılacak kaynak ve akarsularda mevcuttur. Devlet ve özel sektörde su ürünleri yetiştiriciliği alanında bölge halkına öncülük edilmesi gerekmektedir.

9. ALTYAPI VE ULAŞTIRMA

ALTYAPI VE ULAŞTIRMA

GÖSTERGE: Karayolu ve Demiryolu Ağı

TANIM: İldeki toplam karayolu (otoyollar, devlet yolları, il yolları) ve demiryolu gelişimi ve uzunluğunu ifade eder.

Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bölge Müdürlükleri(Karayolları Genel Müdürlüğü Web sitesi)

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre karayolu ve demiryolu uzunlukları (km)

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

Veri Formatı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Karayolu Ağ Uzunluğu (km)											
Demiryolu Ağ Uzunluğu (km)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Değerlendirme ve Sonuçlar Karayollarının web sayfasından alınan veriler aşağıda belirtilmiştir.
Ağrının ağ durumu verileri

Otoyol	Devlet Yolu	İl Yolu	Toplam
0	469	95	564

SATIŞ CİNSLERİNE GÖRE YOL AĞI (KM)

AĞRI	ASFALT YOLLAR			PARKE	STABİLİ ZE	TOPRA K	DİĞER YOLLA R	ŞEBEK E UZUN L.
	ASFALT BETONU	SATHİ KAPLAMA	TOPLAM					
Devlet Yolu	153	208	361	4	18	-	-	383
İl Yolu	5	24	29	8	-	-	51	88
Toplam	158	232	390	12	18	-	51	471

ALTYAPI VE ULAŞTIRMA

GÖSTERGE: Motorlu Kara Taşıtı Sayısı

TANIM: İldeki, Otomobil (arazi taşıtı dahil), Minibüs, Otobüs, Kamyonet, Kamyon, Motosiklet, Özel Amaçlı Taşıtlar, Yol ve İş Makinaları ve Traktör toplamından ibaret motorlu kara taşıtı sayısını ifade eder

Kaynak: TÜİK

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre motorlu kara taşıtı sayısı, taşıt kategorileri ve toplam araç sayısı içerisindeki oranları (%), İldeki kişi başına düşen araç sayısı

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motosiklet	Özel Amaçlı	Yol ve İş Makinaları	Traktör	Toplam
Türkiye 2012 yılı araç sayısı	8 648 875	396 119	235 949	2 794 606	751 650	2 657 722	33 071	-	1 515 421	17 033 413
2012 Ağrı İli araç sayısı	110692	30861	3678	73836	31102	9396	1860	-	83460	344885
İldeki toplam araç sayısı içerisindeki oranı%	32	9	1	21	9	3	1	-	24	

Değerlendirme ve Sonuçlar.

10. ATIK

ATIK

GÖSTERGE: Belediyeler Tarafından ya da Belediye Adına Toplanan Atık ve Bertarafı

TANIM: Bu gösterge, il içinde, belediyeler tarafından ya da belediyeler adına toplanan katı atıkların miktarı ve düzenli depolama oranını ifade eder. Belediye atıklarının en önemli miktarı haneler tarafından üretilen atıklardır. Ayrıca alım-satım ve ticaret kuruluşları, ofis binaları, kurum ve küçük işyeri atıklarını da kapsamaktadır

Kaynak: TÜİK

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık olarak belediyelerce ya da belediye adına toplanan katı atıklar (Ton), Düzenli Depolanan Katı Atık Miktarı (ton) ve oranı (%)

Durum ve eğilimler;

--TOPLAM-- ----YAZ-----KİŞ---

Topla m Nüfus	Belediye Nüfusu	Anket uyg. - bid. sayısı	Anket uyg. bid. nüfusu	Bld. sayısı	Bld. nüfusu	Topla m nüfus s içind eki oranı (%)	Bld. nüfusu içind eki oranı (%)	Mikta r (ton/ yıl)	Kişi başı (kg/ kişi- gün)	Yaz mevsimi (ton/ yaz)	Mikta r (ton/ gün)	Kişi başı (kg/ kişi- gün)	Kış mevsimi (ton/ kış)	Mikta r (ton/ gün)	Kişi başı (kg/ kişi- gün)
542.02 2	284.30 7	12	284.30 7	12	280.41 0	52	99	104.79 3	1,02	34.201	280	1,00	70.592	291	1,04

Değerlendirme ve Sonuçlar.

2012 yılı verileri henüz TUİK te yayınlanmadığından, TUİK' ten alınan 2010 yılı Atık hizmeti verilen belediye sayısı, nüfusu, yaz ve kış mevsimine göre toplanan atık miktarı belirtilmiştir.

ATIK**GÖSTERGE: Katı Atıkların Düzenli Depolanması**

TANIM: İldeki katı atık tesisi sayısı ve hizmet verilen nüfus oranını ifade eder.

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki katı atık tesis sayısı, katı atık düzenli depolama hizmeti veren belediye sayısı ve nüfus, hizmet verilen nüfusun tüm il nüfusuna oranı (%)

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İl merkezinde bir adet Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır.

ATIK				
GÖSTERGE: Tıbbi Atıklar				
TANIM: İl için, Ayrı olarak toplanan tıbbi atık miktarlarının yıllık olarak belirtilmesi ve toplanan tıbbi atıkların bertaraf yöntemlerinin oransal olarak ifade edilmesidir				
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü				
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Toplanan tıbbi atık miktarı (ton), yöntemlerine göre bertaraf oranları (%) ve bertaraf tesisi sayısı				
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)				
	İl/ilçe Belediyesinin Adı	Toplanan tıbbi atık miktarı		
		ton/gün	Sterilizasyon	Yetkili Firmaların
	Merkez Belediyesi	123.238	*	*
	Doğubayazıt Belediyesi	38.296	*	*
	Patnos Belediyesi	14.714	*	*
	Hamur Belediyesi	1.217	*	*
	Tutak Belediyesi	860	*	*
	Taşlıçay Belediyesi	-		*
	Diyadin Belediyesi	795	*	*
	Eleşkirt Belediyesi	1.167	*	*
Değerlendirme ve Sonuçlar.				
İlde tıbbi atık bertaraf tesisi bulunmamaktadır. Van İli sınırlarında bulunan Rohan Stabilizasyon Tesisiyle yapılan protokol gereği tıbbi atıklar lisanslı araçlarla Van 'a götürülmekte sterilizasyon işlemine tabii tutulmaktadır.				

ATIK			
GÖSTERGE: Atık Yağlar			
TANIM: İl içinde toplanan atık yağların miktarını ve geri kazanım ya da bertaraf oranlarını ifade eder.			
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü			
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle ilde toplanan atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)			
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)			
	Toplanan Atık Yağ Beyan Form Sayısı	Toplam Atık Madeni Yağ Miktarı (ton/yıl)	
		Atık Motor Yağ	Atık Sanayi Yağ
	2	0,23	24,380
Değerlendirme ve Sonuçlar.			

ATIK									
GÖSTERGE: Bitkisel Atık Yağlar									
TANIM: İl içinde toplanan bitkisel atık yağların miktarını ve geri kazanım-bertaraf oranlarını ifade eder.									
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibarıyla ilde toplanan bitkisel atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)									
Durum ve eğilimler;									
Bitkisel Atık Yağlar İçin Geçici Depolama İzni Verilen Toplam Depo		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)				Bitkisel Atık Yağ Taşımak Üzere Lisans Alan		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
		Kullanılmış Kızartmalık Yağ		Diğer (Belirtiniz)		Toplam Firma Sayısı	Toplam Araç Sayısı	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)
Sayısı	Kapasitesi (ton)								
-	-	1,430				-	-	-	-
Değerlendirme ve Sonuçlar.									
<i>İlde bitkisel atık yağ geri kazanım ve bitkisel atık yağ bertaraf tesisi bulunmamaktadır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bildirilen ulusal atık taşıma formlarına bakılarak yukarıdaki tablo oluşturulmuştur.</i>									

ATIK									
GÖSTERGE: Ambalaj Atıkları									
TANIM: İl içerisinde oluşan ambalaj atıklarının miktarlarını ve geri kazanımına ilişkin bilgileri içerir.									
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre; Üretilen toplam ambalaj atık miktarı ve ambalaj cinsi (ton), geri kazanılan toplam ambalaj atık miktarı (ton), piyasaya sürülen ambalaj miktarı (ton), hedeflenen geri kazanım oranları (%), geri kazanılması gereken miktar (ton), kayıtlı ekonomik tesis sayısı ve lisanslı tesisi sayısı									
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)									
Değerlendirme ve Sonuçlar.									
<i>Atıklar toplanırken kaynaktan ayırma işlemi yapılmadığından türler ve miktarları hakkında veri bulunmamaktadır.</i>									

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Lastikler
TANIM: Ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları, geri kazanım tesisleri ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları ve geri kazanım tesislerinde ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarları (ton)
Durum ve eğilimler;
İlde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerle ilgili lisans almış bir tesis bulunmamaktadır.2012 yılında Iğdır 'da bulunan geçici depolama tesisine 2340 kg atık gönderilmiştir. İlimizde geri kazanım veya çimento tesislerine ne kadar ömrünü tamamlamış lastik gönderildiği ile ilgili bir veri bulunmamaktadır.

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Araçlar
TANIM: İl genelinde yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısını vb. bilgileri ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısı
Durum ve eğilimler;
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>İlde beş adet Ömrünü Tamamlamış Araç Teslim Yeri ve Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Alanı bulunmakta olup, İşleme Tesisi bulunmamaktadır.</i>

ATIK
Atık Elektrikli -Elektronik Eşyalar
TANIM: Atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarları ve işleme tesis sayılarını ifade eder.
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarı (ton) ve işleme tesis sayısı
Durum ve eğilimler; <i>(Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)</i>
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>Atık elektrikli- elektronik eşyalarla ilgili bir çalışma yapılmamıştır.</i>

ATIK																					
Maden Atıkları																					
TANIM: İl genelinde, cevher tiplerine göre, zenginleştirme tesisi sayısı ve zenginleştirme proses atıklarının dağılımını ifade eder.																					
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü																					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle cevher tiplerine göre zenginleştirme tesisi sayısı, zenginleştirme proses atıkları miktarları (ton)																					
Durum ve eğilimler;																					
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlde zenginleştirme proses atığı oluşmamaktadır.																					
ATIK																					
Tehlikeli Atıklar																					
TANIM: İl genelinde, yıllar itibariyle toplanan tehlikeli atıkların miktarı ile geri kazanımı, yakma ve nihai bertaraf edilenlerin miktarlarını ifade eder.																					
Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü																					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl içinde toplanan tehlikeli atıkların miktarı (ton), ara depolama geri kazanım, yakma ve nihai bertaraf miktarları (ton) ve geri kazanım türlerine göre oranları (%)																					
Durum ve eğilimler;																					
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Geri Kazanım</th> <th>Bertaraf</th> <th>Tesis İçi</th> <th>Stok</th> <th>İhracat</th> <th>Toplam</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2011</td> <td>1,300</td> <td>0,140</td> <td>0</td> <td>0,002</td> <td>0</td> <td>1,442</td> </tr> <tr> <td>2012</td> <td>5,501</td> <td>93,886</td> <td>0</td> <td>3,283</td> <td>0</td> <td>102,670</td> </tr> </tbody> </table>		Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	Toplam	2011	1,300	0,140	0	0,002	0	1,442	2012	5,501	93,886	0	3,283	0	102,670
	Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	Toplam															
2011	1,300	0,140	0	0,002	0	1,442															
2012	5,501	93,886	0	3,283	0	102,670															
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlde ara depolama geri kazanım yakma ve bertaraf tesisi bulunmamaktadır. Oluşan tehlikeli atıklarla ilgili olarak Tehlikeli Atık Beyan Sisteminden alınan veriler yukarıdaki tabloda belirtilmiştir.																					

11.TURİZM

TURİZM																		
Yabancı Turist Sayıları																		
TANIM: Bu gösterge, il düzeyinde bir yılda giriş çıkış yapan yerli ve yabancı turist sayısının yıllara göre değişimini ifade eder																		
Kaynak: TÜİK, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü																		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl düzeyinde 2000 yılı ve sonrasındaki yıllarda giriş yapan yerli ziyaretçi sayısı (kişi), yabancı ziyaretçi sayısı, bu sayıların yıllara göre değişimi (%), bir önceki yıl için ziyaretçi sayısının aylara göre dağılımı																		
Durum ve eğilimler;																		
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">GİREN(2012)</th> </tr> <tr> <th>Yerli</th> <th>Yabancı</th> <th>Toplam</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>151.012</td> <td>390.597</td> <td>541.609</td> </tr> </tbody> </table> <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">ÇIKAN(2012)</th> </tr> <tr> <th>Yerli</th> <th>Yabancı</th> <th>Toplam</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>180.651</td> <td>391.635</td> <td>572.286</td> </tr> </tbody> </table>	GİREN(2012)			Yerli	Yabancı	Toplam	151.012	390.597	541.609	ÇIKAN(2012)			Yerli	Yabancı	Toplam	180.651	391.635	572.286
GİREN(2012)																		
Yerli	Yabancı	Toplam																
151.012	390.597	541.609																
ÇIKAN(2012)																		
Yerli	Yabancı	Toplam																
180.651	391.635	572.286																

2012 YILI İŞHAK PAŞA SARAYI ZİYARETÇİ SAYISI

Giriş Yapan	Toplam
138.003	138.003

2008- 2009- 2010 YILLARI ARASI GÜRBULAK SINIR KAPISINDAN GİRİŞ-ÇIKIŞ YAPAN YERLİ VE YABANCILAR
(Kaynak:2011 Çevre Durum Raporu)

YILLAR	2008	2009	2010	TOPLAM
OCAK	15543	30811	66983	113337
ŞUBAT	9634	29912	82828	122374
MART	18954	75689	114723	209366
NİSAN	34457	49345	86936	170738
MAYIS	49517	57742	91441	198700
HAZİRAN	50718	75653	103434	229805
TEMMUZ	52620	92742	100239	245601
AĞUSTOS	51588	65016	57175	173779
EYLÜL	54318	56242	100537	211097
EKİM	61061	96020	103436	260517
KASIM	55097	99223	89394	243714
ARALIK	24786	59718	64099	148603
TOPLAM	478293	788113	1061225	2327631

Değerlendirme ve Sonuçlar.

Ağrı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden ve 2011 yılı Çevre Durum Raporundan yararlanılmıştır. 2012 yılı içerisinde İle 541.609 kişi giriş yapmış olup, 572.286 kişi çıkış yapmıştır.

TURİZM**Mavi Bayrak Uygulamaları**

TANIM: (Denize Kıyısı Olan İller İçin) Gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülü olan mavi bayrağın, Türkiye’de 1997 yılından itibaren verildiği plaj ve marinaların yıllar itibari ile toplam sayılarının belirtilmesidir.

Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle, mavi bayrak almaya hak kazanmış plaj ve marina sayıları

Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlde deniz bulunmamaktadır

EK-1 2012 YILINA AİT İL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ANKET FORMU

AÇIKLAMALAR:

İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anketi, illerimizin çevre sorunlarının ve önceliklerinin neler olduğunu ortaya koyan, aynı zamanda bu sorunların kaynaklarını, nedenlerini, sorunun çözümü için ne tür tedbirler alındığı ya da alınması gerektiğini belirten önemli bir çalışmadır. İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anketi, çevre konusunda karar vericilere ve halka çevresel bilgi sağlamakta, böylece karar verme sürecini desteklemekte ve halkın çevresel konularda bilincini artırmaktadır.

Form doldurulurken;

- 1- Anket formunda doldurulan bilgilerin, “Çevre Durum Raporu” ve “Göstergeler” bölümü verileriyle tutarlı olmasına dikkat edilecektir.
- 2- Anket formu doldurulurken, başlıklar altındaki açıklamalara dikkat edilecektir.
- 3- Öncelik sıralaması istenen bütün başlıklarda (I.2., I.4., II.4., III.1., III.2., IV.1.), önceki yıla ait anket formuyla, yeni doldurulan yıldaki anket formunun ilgili başlıklarının karşılaştırılması yapılarak, değişiklik olmuşsa nedenlerinin belirtilmesi istenmektedir. Ancak, “**GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ**” ve “**ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ**” kısımları “2012” yılından sonraki anket formlarında doldurulacaktır. Bu başlıklarda, 2012 yılında sadece “**BU YILKI ÖNEM SIRANIZ**” sütunu doldurulacaktır.
- 4- Anket formunun tüm bölümleri eksiksiz ve doğru olarak bilgisayar ortamında hazırlanacaktır.
- 5- Herhangi bir konu ile ilgili olarak veri ve bilgi temin edilememişse bunun nedeninin belirtilmesi gerekmektedir.
- 6- Her bir çizelgenin altında yararlanılan kaynak/kaynaklar verilmelidir.

BÖLÜM I.HAVA KİRLİLİĞİ

I.1. Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırma

Hava Kalitesi İndeksi	SO ₂	NO ₂	CO	O ₃	PM ₁₀
	1 saatlik ortalama [µg/m ³]	24 saatlik ortalama [µg/m ³]	24 saatlik ortalama [µg/m ³]	1 saatlik ortalama [µg/m ³]	24 saatlik ortalama [µg/m ³]
1 (Çok İyi)	0 -50	0 - 45	0 – 1,9	0 - 35	0 - 25
2 (İyi)	51-199	46 - 89	2,0 – 7,9	36 - 89	26-69
3 (Yeterli)	200-399	90 - 179	8,0 – 10,9	90 - 179	70-109
4 (Orta)	400-899	180 - 299	11 – 13,9	180 - 239	110-139
5 (Kötü)	900-1499	300- 699	14,0 - 39,9	240 - 359	140-599
6 (Çok Kötü)	>1500	> 700	> 40,0	> 360	> 600

I.1.1. İlinize ait yıl içindeki aylık ortalama ölçüm değerlerini yukarıdaki Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak, aşağıdaki çizelgede uygun sınıfı “X” ile işaretleyiniz.

AYLAR	Aylık Ortama (µg/m ³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO ₂						NO ₂						CO						O ₃						PM ₁₀					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
OCAK		*																												
ŞUBAT	*																													
MART	*																													
NİSAN	*																													
MAYIS	*																													
HAZİRAN	*																													
TEMMUZ	*																													
AĞUSTOS	*																													
EYLÜL	*																													
EKİM	*																													
KASIM	*																													
ARALIK	*																													

* Hava Kalitesi İndeksi: 1 (çok iyi) , 2 (iyi) , 3 (yeterli), 4 (orta), 5 (kötü), 6 (çok kötü)

Kaynak: 2012 Özet Çevre Durum Raporu

I.1.2. İlinize ait Kış sezonu ortalama ölçüm değerlerini (20... yılı Ekim- 20... Mart arası 6 aylık ortalama) Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak uygun sınıfı “X” ile işaretleyiniz.

Kış sezonu ortalama ölçüm değeri; raporu hazırlanan yılın bir önceki yılının Ekim ayı ile raporu hazırlanan yılın Mart ayı arasındaki 6 aylık ortalamayı ifade etmektedir. Söz konusu 6 aylık ortalama ölçüm değerlerini, Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak, çizelgede uygun sınıfa “X” ile işaretlemeniz istenmektedir.

	Kış Sezonu (Ekim-Mart) 6 Aylık Ortama (µg/m ³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO ₂						NO ₂						CO						O ₃						PM ₁₀					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Kış Sezonu (Ekim-Mart)	*																													

* Hava Kalitesi İndeksi: 1 (çok iyi) , 2 (iyi) , 3 (yeterli), 4 (orta), 5 (kötü), 6 (çok kötü)

Kaynak:2012 Özet Çevre Durum Raporu

I.1.3. İlinize ait Yaz sezonu ortalama ölçüm değerlerini (20... yılı Nisan-Eylül arası 6 aylık ortalama) Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak uygun sınıfı “X” ile işaretleyiniz.

Yaz sezonu ortalama ölçüm değeri; raporu hazırlanan yılın Nisan ayı ile Eylül ayı arasındaki 6 aylık ortalamayı ifade etmektedir. Söz konusu 6 aylık ortalama ölçüm değerlerini, Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak, çizelgede uygun sınıfa “X” ile işaretlemeniz istenmektedir.

	Yaz Sezonu (Nisan-Eylül) 6 Aylık Ortama ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																																			
	SO ₂						NO ₂						CO						O ₃						PM ₁₀											
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6						
Yaz Sezonu (Nisan-Eylül)	*																															*				

* Hava Kalitesi İndeksi: 1 (çok iyi) , 2 (iyi) , 3 (yeterli), 4 (orta), 5 (kötü), 6 (çok kötü)

Kaynak: 2012 Özet Çevre Durum Raporu

I.2. İlinizde hava kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam* ile belirtiniz.

I.2.'de ilinizde hava kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1,2,3,... şeklinde numaralandırmanız istenmektedir. Varsa “e. Diğer Sanayi Faaliyetleri” ve “g. Diğer Kaynaklar” ın ne olduğu ayrıca belirtilmelidir. Çevre Durum Raporunun “Hava” bölümündeki SO₂, PM, NO_x, CO gibi ölçüm sonuçlarının il bazındaki aylık ortalaması veya konsantrasyonu en yüksek olan istasyonun aylık ortalama değerleri esas alınır.

KAYNAK	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ ²	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Evsel ısınma		1	
b. İmalat Sanayi İşletmeleri			
c. Maden İşletmeleri			
d. Termik Santraller		-	
e. Diğer Sanayi Faaliyetleri (Belirtiniz).....		2	
f. Karayolu Trafik		3	
g. Diğer Kaynaklar (Belirtiniz).....			

² En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

I.3. Hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yıl içinde il/ilçelerde alınan tedbirleri "X" ile işaretleyiniz.

I.3.'de, hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yıl içinde, il sınırları içerisinde ne tür tedbirler alındığı bilgisi istenmektedir. Çizelgede her bir tedbir için belirtilen numara altında, alınan tedbirler için işaretleme yapılması istenmektedir.

YERLEŞİM YERİNİN ADI		ALINAN TEDBİR/TEDBİRLER								
		a	b	c	d	e	f	g	h	i
İL MERKEZİ	1.Ağrı	*		*	*	*				
İLÇELER	1.Patnos	*		*		*				
	2.Doğubayazıt	*		*		*				
	3.Hamur	*		*		*				
	4.Tutak	*		*		*				
	5.Taşlıçay	*		*		*				
	6.Diyadin	*		*		*				
	7.Eleşkirt	*		*		*				

Kaynaklar: Orman İşletmesi Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Tedbirler:

a. Kaliteli katı/sıvı yakıt kullanımı
b. Doğalgaz kullanımı
c. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları
d. Ağaçlandırma çalışmaları/orman alanlarının, yeşil alanların artırılması
e. Motorlu taşıtların egzoz gazı ölçümleri
f. Sanayi kuruluşlarının emisyon izni almaları
g. Sanayi tesislerinin yerleşim yeri dışına çıkarılmaları
h. Denetim
i. Diğer (Varsa yukarıya ayrılan bölümde belirtiniz).

1.4. Hava kirliliğinin giderilmesinde, yıl içerisinde, il/ilçelerde karşılaşılan güçlükleri önem sırasına göre rakam ile belirtiniz.

1.4.'de hava kirliliğinin önlenmesinde, yıl içinde, İlinizde karşılaşılan güçlüklerin önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4... şeklinde numaralandırmanız istenmektedir. "Karşılaşılan güçlükler" altında belirtilen maddelerin hepsinin işaretlenmesi zorunlu olmayıp, ilinize uygun maddelerin numaralandırılması gerekmektedir. Bunların haricinde "diğer" olarak belirtilmesi gereken husus varsa, ayrıca belirtilmelidir.

Karşılaşılan Güçlükler	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması		4	
b. Ateşçilerin eğitimsiz veya bilinçsiz olması			
c. Halkın alım gücünün düşük olmasından dolayı kalitesiz yakıt kullanılması		1	
d. Kaliteli yakıt temininde zorluklar			
e. Kurumsal ve yasal eksiklikler			
f. Toplumda bilinç eksikliği		2	
g. Meteorolojik faktörler			
h. Topografik faktörler		3	
i. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM II.SU KİRLİLİĞİ

II.1. İl sınırları içerisinde bulunan su kaynaklarının kalite değerlendirmesi

Su kirliliği, II.1.1-II.1-3'de il sınırları içerisinde, yıl içinde, kirliliğe maruz kalmış su kaynaklarının (yüzey, yeraltı ve yüzme suları) adları, kalite sınıfları ile bunların çizelgede belirtilen kirlenme nedenleri dikkate alınarak işaretlenmesi istenmektedir.

II.1.1. İl sınırlarında bulunan yüzey sularının kalite sınıflarını Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yüzey Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
	1	2	3	4	a	b	c	d	e	f	g	h	i
					Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Toprakkale Deresi(Kavak)			*				*		*	*			
Ağrı Patnos Şekerova Barajı Badisendere			*						*	*			
Hanoba Çayı (Dönerdere)			*						*	*			
Altınçayır Deresi(Ağrı yazıcı Barajı Girişi)			*						*	*			
Cumaçay Deresi(Ağrı Yazıcı Barajı Girişi)			*						*	*			
Murat Nehri- Murat Köyü Köprüsü			*						*	*			
Murat Nehri-			*		*				*	*			

Yüzeysel Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
	1	2	3	4	a	b	c	d	e	f	g	h	i
					Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Tutak Çıkışı													
Murat Nehri Ağrı Çıkışı			*		*				*	*			
Sarısu-Gülveren (ülke sınırı)				*	*				*	*			
Ağrı-Doğubayazıt Balık Gölü Regülatörü Çıkışı				*	*				*				

Kaynaklar: DSI Kalitesi Veri Tabanı

II.1.2. İl sınırlarında bulunan yeraltı sularının kalite sınıflarını Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yeraltı suyunun bulunduğu bölge	Yeraltı Su Kalite Sınıfı			Kirlenme Nedenleri									
	İyi	Zayıf	Yeterli veri yok	a	b	c	d	e	f	g	h	i	
				Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Deniz Suyu Girişimi	Diğer (Belirtiniz)	
Ağrı Merkez	*			*	*			*					
Eleşkirt	*							*					
Tutak			*					*					
Doğubayazıt	*							*					
Taşlıca			*					*					
Hamur			*					*					
Diyadin			*					*					
Patnos			*	*	*			*					

Kaynaklar: DSI Kalitesi Veri Tabanı

II.1.3. İl sınırlarında bulunan yüzme sularının kalite sınıflarını Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yüzme Suyunun bulunduğu bölge/plaj	Mavi Bayrak Ödülü		Yüzme Suyu Kalite Sınıfı (*)				Kirlenme Nedenleri						
	Var	Yok	A	B	C	D	a	b	c	d	e	f	g
							Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Deniz/Göl Taşımacılığı	Diğer (Belirtiniz)

(*) A sınıfı çok iyi/mükemmel, B sınıfı iyi kalite, C sınıfı kötü kalite ve D sınıfı çok kötü kalite/yasaklanması gereken olarak kalite kategorilerini temsil etmektedir.

Kaynaklar: Verinin nereden alındığı

II.2. Yıl İçinde, İl sınırları içindeki il/ilçelerde atıksuların yol açtığı kirlenmenin nedenlerini uygun seçenekleri “X” ile işaretleyerek belirtiniz.

II.2.’de, il sınırları içerisindeki yerleşim merkezlerinde (il merkezi ve ilçelerin her biri için) atıksulardan kaynaklanan kirliliğin nedenlerinin çizelgenin altında belirtilen maddeler dikkate alınmak ve (X) koymak suretiyle işaretlenmesi istenmektedir. Çizelgede geçen “İl Merkezi” ifadesiyle, İliniz Büyükşehir Belediyesi ise, Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçeler, değilse merkez ilçe kastedilmektedir.

Yerleşim Yerinin Adı		Atık Sulardan Kaynaklanan Kirliliğin Nedenleri													
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	
İl Merkezi	1.Merkez	*	*		*	*	*	*	*			*			
İlçeler	1.Patnos	*	*		*	*	*	*				*			
	2.Doğubayazıt	*	*		*	*	*	*				*			
	3.Hamur	*	*		*	*	*	*				*			
	4.Tutak	*	*		*	*	*	*				*			
	5.Taşlıçay	*	*		*	*	*	*				*			
	6.Diyadin	*	*		*	*	*	*				*			
	7.Eleşkirt	*	*		*	*	*	*				*			

Kaynaklar: İşaretlemeye ilişkin verinin nereden alındığı

Kirlilik Nedenleri:

- Kanalizasyon şebekesinin olmaması veya yetersiz olması
- Yerleşim yerlerinde evsel nitelikli atıksuların arıtılmaması
- Büyük sanayi kuruluşlarının atıksularını arıtmaması
- Küçük sanayilerde toplu arıtmanın olmaması
- Foseptik çukurların sağlıklı şekilde inşa edilmemesi
- Foseptik atıkların vidanjörlerle çekildikten sonra gelişigüzel yerlere boşaltılması
- Zirai mücadele ilaçlarının kullanımı
- Kimyasal gübre kullanımı
- Arıtma tesisi kapasite ve verimlerinin yetersiz olması
- Arıtma tesisinde görevli olan personelin yetersiz olması
- Hayvancılık atıkları
- Maden atıkları
- Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.3. Su kirliliğinin önlenmesi amacıyla alıcı ortamlarda aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını çizelgede (x) işareti koyarak belirtiniz.

II.3.'de, su kirliliğinin önlenmesi amacıyla her bir alıcı su ortamı için, çizelgenin altında belirtilen maddelerin dikkate alınarak tedbirlerin çizelgede işaretlenmesi istenmektedir.

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Deniz									
Göller									
1.Balık			*	*				*	
Akarsular									
1.Murat			*	*				*	
2.Taşlıçay			*	*				*	
Havzalar									
1.Fırat Dicle			*	*				*	
Yeraltı Suları									
Jeotermal Kaynaklar									
1.Diyadin			*	*				*	
Diğer Alıcı Su Ortamları									
1.Sarısu Sazlığı			*	*				*	
2.Doğubayazıt			*	*				*	

Kaynaklar: İşaretlemeye ilişkin verinin nereden alındığı

Alınan Tedbirler:

- Kanalizasyon şebekesinin yapılması ya da yenilenmesi
- Arıtma tesisi /deniz deşarjı /depolama alanları yapılması
- Yerleşim merkezinde foseptik kullanılması
- Tarımsal faaliyetlerde kullanılan zirai mücadele ilacı ve gübrenin aşırı ve yanlış kullanımının önlenmesi
- Yönetmelikler çerçevesinde denetim yapılması
- Deniz araçlarının atıklarını boşaltabilmeleri için uygun yerlerin hazırlanması
- Sanayi kuruluşlarının atıksuları için deşarj izni alması
- Toplumsal bilgilendirilme ve bilinçlendirme faaliyetleri
- Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.4. Su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlükleri en önemliden az önemliye doğru numara vererek (1,2,3,...) işaretleyiniz.

II.4'de su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlüklerin önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1,2,3,... şeklinde numaralandırmanız istenmektedir. "Karşılaşılan güçlükler" altında belirtilen maddelerin hepsinin işaretlenmesi zorunlu olmayıp, ilinize uygun maddelerin numaralandırılması gerekmektedir.

KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması		3	
b. Mali imkansızlıklar nedeniyle arıtma tesislerinin kurulamaması		1	
c. Kurumsal ve yasal eksiklikler			
d. Toplumda bilinç eksikliği		2	
e. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,...şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ

III.1. İlinizde toprak kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam ile işaretleyerek belirtiniz.*

III.1'de, il sınırları içerisinde toprak kirliliğine neden olan kaynakların önem sırasına göre, en önemliden, az önemliye doğru, 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırılması istenmektedir. Toprak kirliliğine neden olan kaynaklar altında belirtilen maddelerin hepsinin işaretlenmesi zorunlu olmayıp, ilinize uygun maddelerin numaralandırılması gerekmektedir.

Kirlenme Kaynağı	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi kaynaklı atık boşaltımı			
b. Madencilik atıkları			
c. Vahşi depolanan evsel katı atıklar		1	
d. Vahşi depolanan tehlikeli atıklar			
e. Plansız kentleşme		2	
f. Aşırı gübre kullanımı		3	
g. Aşırı tarım ilacı kullanımı			
h. Hayvancılık atıkları		4	
i. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

Kaynaklar: Verinin nereden alındığı

III.2. Toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla il sınırları içerisinde, aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını önem sırasına göre rakam* ile belirtiniz.

III.2'de, toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla il sınırları içerisinde belirtilen tedbirlerden hangileri alınıyor ise, bunların önem sırasına göre, en önemliden, az önemliye doğru, 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırılması istenmektedir. Maddelerin hepsinin işaretlenmesi zorunlu olmayıp, ilinize uygun maddelerin numaralandırılması gerekmektedir.

ALINAN TEDBİRLER	GEÇEN YILKİ ÖNEM SİRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SİRANIZ *	ÖNEM SİRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi/Madencilik tesislerinin sıvı, katı ve gaz atıklarının mevzuata uygun olarak bertarafının sağlanması			
b. Kentleşmenin Çevre Düzeni Planlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi			
c. Mevzuata uygun olarak gübreleme, ilaçlama ve sulamanın yapılması		1	
d. Erozyon mücadele çalışmaları		2	
e. Geri dönüşüm/yeniden kullanım uygulamaları			
f. Diğer (Belirtiniz).....Bilinçlendirme çalışmaları yapılması			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM IV.ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI

IV.1. Aşağıdaki Konu Başlıklarını Dikkate Alarak, yıl sonu itibariyle, il Sınırları İçinde Görülen Çevre Sorunlarını Önem ve Önceliklerine Göre Rakam (Önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,5,... şeklinde numaralandırınız) Vererek Sıralayınız. Tüm sorunları numaralandırmak zorunlu olmayıp, iliniz için geçerli olan sorunları öncelik sırasına göre numaralandırmanız yeterlidir.

IV.1'de, sıralanan çevre sorunları dikkate alınarak, yıl sonu itibariyle, il sınırlarınız içerisinde, görülen bu sorunların önem ve önceliklerine göre, en önemliden en az önemliye doğru 1,2,3,4,5,... şeklinde numaralandırılması istenmektedir. Tüm sorunları numaralandırmak zorunlu olmayıp, iliniz için geçerli olan sorunları öncelik sırasına göre numaralandırmanız yeterlidir. Ayrıca çizelgede yer alan her çevre sorunu için iliniz sınırları içinde geçerli olan nedenleri işaretleyiniz.

NOT: Ölçüm değerleri, göstergeler, her bölümün sonundaki sonuç ve değerlendirme kısımları, konularına göre şikayet sayısı, şikayetin ceza ile sonuçlanma oranı, konularına göre ceza sayısı, yapılan denetimler sonucu edinilen deneyimler vb. çevre sorunlarının hangi alanda yoğunlaştığı konusunda yol gösterici olabilir.

ÇEVRE SORUNLARI	GEÇEN YILKİ ÖNEM SİRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SİRANIZ *	ÖNEM SİRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Hava kirliliği		3	
b. Su kirliliği		2	
c. Toprak kirliliği		4	
d. Atıklar		1	
e. Gürültü kirliliği			
f. Erozyon			
g. Doğal çevrenin tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı)			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

IV.2. İl Sınırları İçerisinde IV.1’de Tespit Edilen Her Bir Öncelikli Çevre Sorunu ile İlgili Olarak; Yukarıda IV.1’de Belirlemiş Olduğunuz Öncelik Sırasına Göre;

IV.2’de, IV.1’de sıralanan her bir öncelikli çevre sorunları dikkate alınarak;

- a) *Çevre sorununun nedenlerini,*
- b) *Bu nedenlerde daha çok hangi faktör veya sektörlerin etkili olduğunu,*
- c) *Çevreye vermiş olduğu olumsuz etkilerini*
- d) *Bu sorunların giderilmesinde karşılaşılan güçlüklerini,*
- e) *Bu sorunları gidermek amacıyla alınan, alınması planlanan veya alınması gereken tedbirlerin neler olduğunu,*
- f) *Ayrıca bu başlık altında yer almasını istediğiniz diğer görüşlerinizi belirten bilgi notunu,*

sistematiik ve yeterli seviyede açıklayınız.

I. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

1-ATIK

- a) Yerel yönetimlerin uygulama eksiklikleri, Toplumda bilinç eksikliği, Personel eksikliği
- b) Öncelikle yerleşim yerlerden kaynaklanan evsel atıklar olmak üzere tüm sektörler
- c) Özellikle toprak ve su kirliliğine yol açtığından halk sağlığının bozulması, Görüntü kirliliği
- d) Yerel yönetimlerin uygulama eksiklikleri, bilinç eksikliğinden dolayı uygulamalarda ve yapılan denetimlerde güçlüklerle karşılaşılması
- e) Bilgilendirme uyarı çalışmaları yapılmaktadır.

II. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

2-SU KİRLİLİĞİ

- a) Atıksu arıtma tesislerinin olmaması, su kaynaklarına atıkların bırakılması, kanalizasyon sistemlerinin yetersiz olması
- b) Özellikle belediyeler olmak üzere tüm sektörlerde bu konuda sıkıntı yaşanmaktadır.
- c) Göl, dere, akarsu vb. yerlere arıtılmadan deşarj edilen sular insan sağlığının bozulmasına sebep olmaktadır.
- d) Yerel yönetimlerin uygulama eksiklikleri, bilinç eksikliğinden dolayı uygulamalarda ve yapılan denetimlerde güçlüklerle karşılaşılması
- e) Merkez ve İlçe Belediyelerine Atıksu Arıtma Tesisi Projelerinin tamamlanması yönünde görüşmeler yapılmıştır. Taşkın Koruma çalışmalarının yapılması, Dere Islahı Çalışmasının yapılması gerekmektedir.

Varsa, IV.1’de, “3” ve Sonrası Numara Verdiğiniz Öncelikli Çevre Sorunlarını, IV.1’de Belirlemiş Olduğunuz Sırayla Açıklayınız

2012 YILI ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

3-HAVA KİRLİLİĞİ

- a.) Kalitesiz yakıt kullanımı
- b) Tüm sektörlerde bu konuda sıkıntı yaşanmaktadır.
- c) İklim şartlarının ağır olması sebebiyle uzun süren kış mevsiminde kullanılan kalitesiz yakıt sağlık açısından insanları olumsuz etkilemektedir.
- d) Yerel yönetimlerin uygulama eksiklikleri, bilinç eksikliğinden dolayı uygulamalarda ve yapılan denetimlerde güçlüklerle karşılaşılması
- e) Ateşçilerin eğitimi yerleşim yerlerine (özellikle çok katlı binalara) kaliteli yakıtların kullanılması amacıyla tebligat ve bilgilendirme yapılması

TEŞEKKÜR EDERİZ...